

ČASOPIS HRVATSKOGA DRUŠTVA

SKLADATELJA | BROJ 221

SVIBANJ 2020. | CIJENA 22 kn

ISSN 1330-4747

05020

9 771330 474007

ISSN 1330-4747

CANTUS

Posljedice krize zbog pandemije koronavirusa i ožujskog zagrebačkog potresa

Kako hrvatski glazbenici provode dane u izolaciji?

Dodjela Glazbene nagrade održana u studiju 15. svibnja 2020. kao televizijska emisija

Nikad posebniji *Porin*

Dobitnik *Porina* za životno djelo 2020., skladatelj Tomislav Uhlik

Mir i tišina su mi najdragocjeniji

Glazbeni program EPK Rijeka 2020.

Neizvjesna budućnost Europske prijestolnice kulture u doba socijalne distance

Hrvatsko predsjedanje Vijećem Europske unije u prvoj polovici 2020.

Dramatični prekid kulturne promidžbe uzrokovan koronavirusom

UVODNIK

Dragi čitatelji,

već naslovnica govori sve: koronavirus i zagrebački potres, te sve što je iz toga proizišlo i utjecalo na naše živote, stvaralaštvo, rad, razmišljanja, osnovne navike, tema je ovoga broja. U trenutku zaključivanja izdanja već se lakše diše, počela su prva događanja u posebno kontroliranim uvjetima te su otvorene institucije koje emitiraju glazbu sa zvučnika. Možemo tek prepo-

staviti da se ništa slično više neće ponoviti, ali ono što je sigurno jest da nikad ništa nećemo planirati na isti način kao do sada. Imat ćemo odsad uvijek neki 'plan B'. Nova stvarnost o kojoj se toliko govori uspostavljena je a da nismo imali puno mogućnosti djelovati na nju. Ali opet, za umjetnike, stvaraoce, kreatore — većinu članova Hrvatskog društva skladatelja — prestanak javnih aktivnosti, osim financijskih problema, možda nije toliko poguban. Mir i tišina, boravak u domu uz svoje najbliže, šetnje prirodom omogućili su onu vrstu introspekcije koju inače u redovitom ritmu života i buci okoline nismo u stanju postići. Neke je stvari nemoguće platiti novcem. Zato je ovo broj njihovih obraćanja javnosti, njihovih intimnih ispovijesti, mnogih komentara na novo stanje i intervju koji su baš sada željeli dati za ovaj jedini časopis u Hrvatskoj posvećen isključivo glazbi. Većina je zahvalna na jednostavnim stvarima — zdravlju, potpori prijatelja i kolega, mogućnosti da muziciraju i stvaraju gdje god bili, nadahnjuću koje ih i u kriznim vremenima nije iznevjerilo. Dokazuju da ni u izolaciji nisu dali pesimizmu da ih povuče u ponor, prihvaćaju život kakav jest i koriste prigodu da ga sagledaju iz novog kuta, na nov, pozitivan način. Kako je rekao jedan recenzent prošlog broja *Cantusa*, ovaj časopis je »oaza optimizma« u mračno doba. Usudit ćemo se kitići se i dalje tim komplimentom. Dragi naši čitatelji, ne dajte se. Ne damo se ni mi, iako nam je kao i svima budžet skresan na pola. Nadamo se da se to neće odraziti na tekstovima koji su pred vama i da nas uskoro čeka nova, drukčija, ali jednako svijetla budućnost od one koju smo dosad zamišljali.

Vaše primjedbe, pohvale i prijedloge s nestrpljenjem iščekujemo na e-adresi cantus@cantus.hr ili na broju telefona 01/48 25 360.

Ugodno čitanje u ime cijelog vrijednog uredničko-autorskog tima želi vam

Jana Haluza

glavna urednica časopisa Cantus

Što za vrijeme opće blokade zbog pandemije koronavirusa radi Hrvatski glazbeni savez Unison

Kad institucije rade svoj posao

Unison — Hrvatski glazbeni savez, koji su zajednički osnovali HDS (Hrvatsko društvo skladatelja), HGU (Hrvatska glazbena unija), HUIG (Hrvatska udruga istaknutih glazbenika), HUOKU (Hrvatska udruga orkestralnih i komornih umjetnika) i HUZIP (Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava), osmišljavanjem novih projekata i borbom za prava glazbenika pokušavaju u kriznim vremenima održati pozitivan duh te na sve moguće načine pomoći hrvatskoj glazbenoj industriji

Piše: Ružica Popović/UNISON

Nakon mjesec i pol dana karantene, u pitanje su dovedene mnoge industrije, pa tako i glazbena.

Egzistencijalna kriza problem je s kojim će se suočiti sve industrije u svakom dijelu svijeta. U Hrvatskoj

Zajedništvom, jasnim fokusom na probleme i, još važnije, nudenjem konkretnih rješenja za pomoć u promociji te osiguravanju i ubrzavanju uvjeta za rad, može se dosta učiniti

je, kao u mnogim drugim zemljama u svijetu, vrijeme zaustavljeno, broj prijava na Zavodu za zapošljavanje sve je veći, a pad prihoda zabilježen u svim gospodarskim sektorima. Žive izvedbe glazbe glavni su emotivni pokretač kontakta izvođača i publike, temeljem kojega se u lanac industrije uključuju i drugi presudno važni segmenti sustava: promotori, diskografske i *publisherske* kuće, organizatori koncerata, servisi za prodaju ulaznica, ostali popratni tehnički servisi, pa sve do medija — *web*-portala, radijskih i televizijskih postaja koje prijenosima i snimkama donose glazbu u domove. Svi su oni preko noći ostali bez mogućnosti da zarade za kruh. Dok su mnoge branše rješenje pronašle u prenamjeni poslovanja, okrećući se društvenim mrežama i digitalnom poslovanju općenito, glazbenoj industriji, zapravo kulturnoj općenito, to je bilo nemoguće. Upravo zato je

svaki oblik pomoći, promocije i zauzimanja za tu industriju dobrodošao.

Razvoj industrije

Unison — Hrvatski glazbeni savez zajednički su osnovali HDS (Hrvatsko društvo skladatelja), HGU (Hrvatska glazbena unija), HUIG (Hrvatska udruga istaknutih glazbenika), HUOKU (Hrvatska udruga orkestralnih i komornih umjetnika) i HUZIP (Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava). Riječ je o krovnoj udruzi svih spomenutih udruga, zaduženoj za organizaciju i vođenje glazbene nagrade *Porin*, Hrvatskog natjecanja mladih glazbenika *Papandopulo* i hrvatske glazbene nagrade publike za hit godine *Cesarica*. Unison je isto tako koproducent nezavisne novinarske glazbene nagrade *Rock&Off* i Zagrebačkog festivala te mnogih drugih događanja vezanih uz glazbu. Uz glazbene emisije *PopRock.hr* i *Glazbeni TOP20* te platforme *Fokus* i *FokusKontrol*, ključne aktivnosti udruge su osmišljavanje, postavljanje i vođenje projekata koji pomažu razvoju domaće glazbene industrije.

U Unisonu su, u ovim vremenima, pokušali profesionalnim pristupom, upomošću, osmišljavanjem novih projekata i borbom za prava glazbenika održati pozitivan duh te na sve moguće načine pomoći hrvatskoj glazbenoj industriji — bilo da je riječ o još većoj promociji hrvatskih glazbenika, pravima izvođača ili komunikaciji sa Stožerom civilne zaštite o popuštanju mjera. Sve u skladu s preporukama, jer su zdravlje i razum najvažniji.

Priprema za publiku

Jedan od pokrenutih projekata je *#OdSobeDoSobe* — sve kućne izvedbe glazbenika na jednom mjestu. Tu je i projekt *Kad sve ovo završi, prvo ću...* u kojem su glazbenici odgovarali na pitanja što će prvo učiniti kad ova nesretna vremena

završe. *Online* projekti (koji su prešeljeni i na televizije) zalag su za buduća, bolja vremena, koja se iz dana u dan sve više naziru. Promocija kao svojevrsna priprema za publiku kad počnu promocije singlova, albuma i koncerti — uživo. Cijeli napor Unisona — Hrvatskog glazbenog saveza, urodio je plodom. U projekte *#OdSobeDoSobe* i *Kad sve ovo završi, prvo ću...* do kraja travnja uključilo se pedesetak glazbenika. Medijski su ih popratili, kao partneri — Večernji list, HRT, Story, CMC, Z1, TV Šibenik, TREND TV, Karlovački.hr, Se-svete danas, Zagreb info, Mixer.hr i Popmix.hr. A redovito su sve projekte prenosili i drugi mediji — 24sata, Gloria, Dalmatinski portal, Net.hr, Tportal, Cromoda... Slijedom toga, rad hrvatskih glazbenika došao je do više od dvjesto tisuća ljudi.

Zaustavljena vremena

Cesarica, hrvatska glazbena nagrada publike za hit godine, nastavlja je sa svojim *online* aktivnostima, bodreći glazbenike, ali i publiku da sudjeluje i glasuje. Tijekom tih 'zaustavljenih vremena', tim *Cesarice* nije stao, tako da su dobitnicima za veljaču proglašeni Antonija Šola i Mario Roth s pjesmom *Cijena prave ljubavi*, a dobitnikom ožujka Vinko Čemeraš s pjesmom *Pelin i med*. Unison je isto tako uputio Stožeru civilne zaštite RH, Vladi RH, Ministarstvu kulture RH i HZJZ-u pet prijedloga za hitan povratak glazbenih događanja uživo, s obzirom na to da su nastupi uživo glavni izvor prihoda za glazbenike i jedan od osnovnih pokretača sektora kulturnih i kreativnih industrija, koje s više od 22 milijarde kuna čine 6,3 % hrvatskog BDP-a. Mjere koje su predložene su sljedeće: 1. otvaranje glazbenih studija za snimanje i produkciju; 2. koncerti na terasama i otvorenim gradskim prostorima; 3. *drive-in* koncerti; 4. koncerti u zatvorenim prostorima; 5. koncerti na otvorenom (*open-air*). Mjere su predložene upravo radi zaštite više od 17.000 ljudi u glazbenoj

industriji koji su pogođeni trenutnom situacijom. Predložene mjere ipak su imale uspjeha, s obzirom na najave Stožera civilne zaštite.

Nove emisije

Osim navedenog, Unison je vrijeme samoizolacije iskoristio i za rad na promociji *rock&off* scene, dižući radio *Rock&off* na višu razinu. Osmišljene su i snimljene nove emisije *A što ti slušaš* i *Mala škola rock&off novinarstva predstavlja*, u kojima glazbenici i članovi žirija nagrade *Rock&off* predstavljaju svoje glazbene *play liste* te gdje najbolji polaznici novinarske škole predstavljaju albume *Rock&off* izvođača i intervjuiraju ih. Što se tiče radija i televizija, Unison je u više navrata apelirao na domaće medije da se u razdoblju u kojem pati cijela industrija fokusiraju u eteru na stvaralaštvo domaćih autora i izvođača te, u skladu sa svojim mogućnostima i pro-

ji, uspjeli su izraditi obračun te uplatiti 6,9 milijuna kuna naknade za korištenje glazbe u stranim zemljama, na digitalnim servisima i od mehaničkih prava. HGU je osnovao Fond solidarnosti, uz presudnu pomoć i donaciju HUZIP-a, iz kojega je isplaćena potpora glazbenicima koji nisu osigurani preko Hrvatskoga zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatske zajednice samostalnih umjetnika, a kojima su zbog koronavirusa otkazani svi nastupi. Također su navedene udruge intenzivno bile u kontaktu s Ministarstvom kulture RH u pogledu svih poduzetih mjera pomoći umjetnicima.

Član Nadzornog odbora HUZIP-a Goran Končar bio je jedan od potpisnika pisma upućenog predsjednici Europske komisije, Ursuli von der Leyen, u kojemu su izne-

se n i

problemi koji su zadesili europske glazbenike. Trenutačna situacija je svakako, vidimo iz iznesenog, teška. Sa svim što su ova vremena donijela, svi smo se morali vrlo brzo prilagoditi koliko je to moguće i naučiti se nositi s novim uvjetima. Posljedice će se osjećati još dugo, međutim dobro je znati da postoje institucije koje štite interese jedne branše. Silom se ne može ništa, ali zajedništvom, jasnim fokusom na probleme i još važnije, nuđenjem konkretnih rješenja za pomoć u promociji, osiguravanju i ubrzavanju uvjeta za rad može se zaista puno.

Unison je Stožeru civilne zaštite RH, Vladi RH, Ministarstvu kulture RH i HZJZ-u uputio pet prijedloga za hitan povratak glazbenih događanja uživo

gram-skim odrednicama, emitiraju više domaće glazbe različitih stilskih usmjerenja i žanrova. Emisije Glazbeni Top 20 i PopRock.hr također su prilagodile svoja izdanja trenutnim vremenima, pokušavajući emitirati što više spotova. Prikazano ih je više od 250.

Mjere pomoći

HDS ZAMP, jedan od osnivača Unisona, osigurao je 550.000 kuna iz Fonda solidarnosti za redovite i pridružene članove nakon velikog potresa koji je pogodio Zagreb usred pandemije. Zbog ozbiljnosti situacije, Fond, u kojemu je inače svota od 50.000 kuna, Skupština predstavnika je na telefonskoj sjednici hitnom preraspodjelom sredstava Društva popunila s dodatnih 500.000 kn. Osim toga, unatoč situaci-

Autori, ovo vas je najčešće zanimalo posljednjih tjedana...

Pišu i odgovaraju: HDS ZAMP PRESS TEAM

Što je s Fondom solidarnosti HDS-a? Kako je društvo reagiralo prema svojim najugroženijim članovima?

Hrvatsko društvo skladatelja za svoje je najugroženije redovite i pridružene članove, njih 90, osiguralo ukupno 800.000 kuna. Riječ je o prvom paketu mjera za autore najpogođenije potresom u Zagrebu, s nemogućnošću obavljanja posla zbog epidemiološke situacije. Nakon što je u prvom krugu osigurana financijska pomoć u iznosu od 550.000 kuna, s obzirom na velik broj pristiglih zahtjeva, Skupština predstavnika HDS-a procijenila je da su potrebna dodatna sredstva kako bi se što većem broju članova pružila interventna financijska pomoć. Stoga je donesena odluka da se dodatnih 250.000 kn, predviđenih za troškove proslave 75. obljetnice Društva, prebaci u Fond solidarnosti. Kriteriji prema kojima je Povjerenstvo odlučivalo o dodjeli jednokratnih bespovratnih sredstava članovima uzimalo je u obzir prije svega težinu ugroze za člana, kao i dosadašnju aktivnost te činjenicu koliko su autorske tantijerne bitne za egzistenciju pojedinog člana. Ukupan iznos pomoći, u tri kruga, zaključno s 22. travnja, raspoređen je na 36 redovitih članova i 54 pridružena člana.

Usred koronakrize, u travnju, trebao je biti obračun mehaničko-digitalno-deviznih prava?

I taj obračun je, unatoč otežanim uvjetima rada, uspješno priveden kraju. HDS ZAMP je u drugoj polovici 2019. godine za svoje članove prikupio 6.860.425,33 kune naknada za korištenje glazbe u

stranim zemljama, na digitalnim servisima i od mehaničkih prava. U travanjском 'devizno-mehaničko-digitalnom' obračunu 2020. godine sudjelovalo je 5287 članova, glazbenih autora i nositelja prava iz Hrvatske.

Što će biti s lipanjskom isplatom 'malih prava', trebamo li se brinuti?

Odgovor na to pitanje dao je osobno Nenad Marčec, glavni direktor HDS ZAMP-a: »Od prvog dana poslovni prioritet nam je bio da naši članovi ne osjete koronakrizu na isplati honorara. I u tome smo uspjeli: u prvom tjednu travnja uspješno smo obavili redoviti obračun mehaničkih i digitalnih prava te prava iz inozemstva, a pred nama je redovita isplata tzv. 'malih prava' u lipnju. Radi se o prihodima ostvarenim u drugoj polovici 2019. godine, koja je bila poslovno uspješna. Ta će distribucija, to sad već mogu potvrditi, sigurno biti odrađena na vrijeme i dobro će doći članovima nakon ova dva šokantno loša mjeseca.«

Što sve ovo s koronom znači za moje autorske honorare najesen, koliko će se smanjiti?

Odgovor također ima Nenad Marčec: »Nažalost, isplate honorara koje će se odnositi na ostvarene prihode za prvu polovicu 2020. godine, a slijede za nekoliko mjeseci, bit će vrlo 'mršavi'. Ukupni prihodi iz svih izvora već su u ožujku ove godine pali za 30 % u odnosu na ožujak prošle godine. Travanj je bio još gori: uz potpuni izostanak glazbenih događanja, koncerata i festivala cijeloga mjeseca, i izostanak plaćanja licencija za glazbu od većine poslovnih ko-

risnika, pad prihoda u odnosu na travanj 2019. iznosi čak 72 %. Pred nama su izazovni mjeseci, i za skladatelje i za nositelje prava, pa i za cijelu službu ZAMP. Morat ćemo donositi puno teških odluka.«

Što je konkretno učinilo Hrvatsko društvo skladatelja da bi pomoglo svojem članstvu tijekom ovoga kriznog razdoblja?

UNISON, Hrvatski glazbeni savez, čiji je član i HDS ZAMP, uputio je 28. travnja 2020. Vladi RH, Ministarstvu kulture RH, Stožeru civilne zaštite RH i Hrvatskome zavodu za javno zdravstvo pet prijedloga za hitan povratak glazbenih događanja uživo. HDS je već prije Vladi i drugim institucijama uputio prijedlog pet mjera pomoći glazbenicima i glazbenoj zajednici. Aktivno pratimo i pregovaramo s raznim skupinama koje u ovim trenucima odlučuju o dalekosežnim posljedicama za sve naše članove. HDS ZAMP trenutno prilagođava poslovne odluke da bi pokazao solidarnost i zadržao stabilne poslovne odnose sa svim skupinama korisnika glazbe nakon povratka normalnog poslovanja, pritom stalno imajući kao prioritet dugoročni interes svojih članova. Preko Unisona, saveza hrvatske glazbe, svakodnevno apeliramo na medije da u emitiranju povećaju kvotu domaće glazbe svih žanrova, jer će preko našega stabilnog sustava ostvarivanja autorskih i srodnih prava sigurno imati učinak. Također, podupiremo i predstavljamo projekte kao što je *Od sobe do sobe* i slične, koji promiču glazbu naših članova i podižu svijest o važnosti glazbe za normalan život u ovim kri-

znim vremenima. U svakodnevnoj suradnji sa sestrinskim svjetskim, europskim i hrvatskim udrugama, razvijamo i druge modele pomoći glazbenicima, koji su poslovno prvi pogođeni izvanrednim mjerama i kod nas i u svijetu. Dali smo prijedloge na koji način publika može pomoći omiljenom glazbeniku u ovim teškim vremenima te na našim mrežnim stranicama objavili i nekoliko savjeta glazbenicima kako profesionalno snimati i objavljivati glazbu kod kuće.

Kako je uopće organizirano poslovanje službe ZAMP tijekom ovoga zahtjevnog razdoblja?

Nakon nekoliko tjedana nužne prilagodbe, uhodali smo se u rad u izvanrednim okolnostima od kuća. Voditelji sektora i odjela Službe održavali su redovite dnevne internetske i telefonske sastanke, temeljem kojih se poslovanje prilagođavalo razvoju situacije i činilo djelotvornijim. Voditelji odjela i djelatnici komunicirali su e-poštom, telefonom i u grupama preko raznih društvenih mreža. U sjedištu HDS ZAMP-a u Zagrebu svakodnevno i dalje rade djelatnici čije su dužnosti dostava, zaprimanje paketa, slanje računa i druge nužne fizičke radnje. Naravno, brinemo se o njihovoj sigurnosti, poštujući sve zaštitne i higijenske preporuke Stožera civilne zaštite. Vodio se računa o njihovoj tjelesnoj izmjeni, kako bismo zaštitili i njihove obitelji, ali i osigurali da Služba u budućim tjednima i mjesecima posluje bez prekida. To ostaju naši prioriteti. Tijekom ovoga razdoblja, a i u budućnosti, na raspolaganju smo telefonski, mailom ili faksom!

Djelatnici HDS ZAMP-a redovito odgovaraju na upite naših autora i nositelja prava

Kako hrvatski glazbenici provode dane u izolaciji?

Tijekom ožujka i travnja HDS ZAMP na svojim je mrežnim stranicama predstavio novu rubriku *Selfie iz sobe* — seriju intervju a s glazbenicima u izolaciji

Piše: **Josip Radić**

Pozornice klubova, dvorana i arena zamijenili su dnevni boravci i radne sobe, koje su velikom broju glazbenika posljednjih tjedana poslužile kao nova radna mjesta iz kojih su emitirali svoje nastupe i sessione. Za mnoge se ovo vrijeme izolacije pokazalo kreativnim, neki su ga iskoristili za odmor, a neki za pospremanje. Sve to saznali smo u novoj rubrici na webu HDS ZAMP-a, *Selfie iz sobe*, koja je zaintrigirala i medije poput Dnevnik.hr-a i Glasa Slavonije koji su je redovito pratili u svojim online i tiskanim izdanjima.

Toni Starešinić

Svestrani autor i glazbenik, osnivač bendova Chui i Mangroove, Toni Starešinić izolaciju je iskoristio za predah od napornog života 'na cesti'.

»Napokon sam došao do daha, radim i dalje, sviram, skladam i snimam, ali nekim normalnim tempom. Napokon imam vremena da preslušam neki album, istražujem novu glazbu, čitam i gledam što nisam stigao pogledati i pročitati. Trenutačno završavam snimanje ritam-sekcije i klavijatura za *Je Veux*, album prvijenac Željke Vevec. Nakon toga se bacam na nekoliko suradnji koje bih ipak još zadržao za sebe dok se ne počnu konkretnije razvijati. Posla ne manjka do ljeta, a onda ćemo vidjeti kako će se sve ovo dalje razvijati«, izjavio je Starešinić, pozvavši glazbenu industriju da reagira u poštenijoj

raspodjeli sredstava s digitalnih servisa. Poslao je i apel za više domaće glazbe u radijskom i televizijskom eteru.

Neno Belan

Isto je učinio i Neno Belan, istaknuvši da bi se na taj način njemu i njegovim kolegama izvođačima i autorima omogućilo da lakše prežive, putem honorara od autorskih ili izvođačkih prava. On se, pak, posvetio sređivanju vlastite glazbene arhive: »Odlučio sam prebaciti staru arhivu iz devedesetih s ADAT vrpce na *hard disk*, pa sam tom prilikom otkrio pjesmu koju sam 1997. snimio za album *Južnjačka utjeha*, ali koja na kraju nije ušla na album i sad je miksam.« (smijeh) »Pronašao sam još dvije pjesme koje ću 'obnoviti', s tim da je jednu zaželjela otpjevati moja kći. Imam i neke pjesme mojih prijatelja koje namjeravam snimati u demo-obliku i jednu svoju, za sebe, potpuno novu. Imam brdo planova u studiju, uključujući i rad na *soundtracku* mjuzikla *Bambina*. Možda sam prvi Hrvat koji takvo nešto izjavljuje, ali na kraju imam čak i premalo vremena u ovim uvjetima!« (smijeh)

J. R. August

»Meni zapravo odgovara što sam 'za- točen' u kući jer sam potpuno uronjen

u stvaranje. Pišem i radim na pjesmama i albumima, smišljam koncepte i sl. Izvan toga, Croatia Records je upravo izbacio vinilno izdanje mogea debutantskog albuma *Dangerous Waters* na tržište. Također, u procesu miksanja je moj koncert u Hrvatskom glazbenom zavodu od 15. veljače, koji će biti moj prvi *live* album. Nažalost, zgrada Hrvatskog glazbenog zavoda je zbog nedavnog potresa pretrpjela velika oštećenja pa sam zbog toga tužan, ali i voljan pomoći u vezi s tim u budućnosti«, poručio je iz svojega doma kantautor J. R. August. On je sa svojim kolegama i publikom podijelio i važnu poruku: »Moramo opet naučiti biti strpljivi jer je to jedna od stvari koju smo zaboravili u 21. stoljeću!«

Mirela Priselac Remi

MAJA BOTA

Autorica i *frontwoman* Elementala, Mirela Priselac Remi upozorila je na specifičnost glazbeničkog poziva i zanimanja, pogotovo u ovim nimalo zavidnim vremenima: »Ono što ljudi inače ne shvaćaju jest da je muzika dio kreativne industrije. Riječ 'industrija' označava da se ostvaruje financijski profit. Mnogi nas, glazbenike, pogrešno vide kao 'si-saće' gradskih ili državnih proračuna, a ne shvaćaju da mi za svaki od svojih nastupa, prodanog CD-a, *downloada* na Deezeru i autorskog honorara UPLAĆUJEMO POREZ na račun državnog proračuna, kao i svi drugi poduzetnici. Pa onda mjere pomoći koje Vlada donosi za poduzetnike moraju biti primjenjive i na nas, djelatnike u kulturi i kulturnoj industriji. Ne želimo nikakve posebne beneficije niti smo to ikad tražili, štoviše. Samo tražimo da nas se ne ostavi u prašini kao topovsko meso koje nema nikakva prava.

Saša Antić (TBF): »Sad je najbolje za stvaranje, izolacija je majka kreativnosti. S nestrpljenjem očekujem prihode od autorskih prava i zato možemo biti sretni i zahvalni što je to kod nas zaista pristojno uređeno. *Tantijem, je t'aime!*«

Radio i dalje svira, pa pozivam urednike da češće puštaju domaću muziku jer time više nego ikad podupiru scenu. Doduše, valja istaknuti da scena nije samo 30–50 izvođača koji se forsiraju u formatiranom radijskom programu. Prokopajte malo i naći ćete maštovite i zanimljive pjesme. Ako u ovoj zemlji nečega imamo u izobilju, onda su to talenti za muziku i umjetnost.«

Jurica Pađen

Njezin istomišljenik je i roker Jurica Pađen: »Glazbena industrija treba naći načina da pomogne glazbenicima jer bez njih nema ni glazbene industrije. Apelirao bih na radiopostaje, televizije i portale da što više puštaju domaću glazbu i time pomognu da novac od prava emitiranja ostane u Hrvatskoj. Apeliram i na diskografe da, pri objavljivanju novih izdanja, vrate neki postotak izvođačkih honorara koji se više ne isplaćuju, ne bi li pomogli onima koji su

trenutno najugroženiji, a to su glazbenici, izvođači«, izjavio je dodavši: »Dane kod kuće provodim s gitarom ili s knjigom u ruci, pogledam neki film ili seriju, obavim neki kućni trening.« Kad sve ovo jednom prođe, Jura će, najavio je, najprije s ekipom popiti kavu.

Kantautorice Irena i Gordana

Irena Žilić

Gordana Marković

Kantautorica Irena Žilić svoj je novi EP *Small Hours* objavila usred pandemije: »EP je nastao iz nekih drugih situacija, ali čini se da se neplanirano dobro uklopio u novonastalu situaciju te sveprisutni osjećaj gubljenja daha što se tiče vlastite egzistencije. Prije nekoliko mjeseci bilo je nemoguće znati da će se cijela situacija razviti na način na koji se razvila i da će se datum izlaska preklopiti sa svime što se dogodilo u Zagrebu. Promocija će za sada biti putem interneta, a neke datume smo, kao i svi drugi, morali pomaknuti. Najskrenije se nadam da se vidimo tijekom ljetnih mjeseci na festivalima.« Sličnu sudbinu doživio je i debitantski album Gordane Marković, *Obris*: »Koncertna promocija trebala se održati 25. ožujka, no tada su već uvedene mjere i nije bilo moguće održati koncert. Nisam previše razočarana. Ništa nije otkazano, nego samo odgođeno, pa na to gledam samo kao na priliku da se još bolje pripremim za nadolazeće aktivnosti. A što se albuma tiče, on je objavljen i dostupan je za slušanje na digitalnim servisima, tako da tko želi, može ga poslušati!«

Saša Antić

Autor TBF-a, Saša Antić, izolaciju je pak prihvatio objeručke: »Sad je najbo-

lje za stvaranje. Izolacija je majka kreativnosti. Što se tiče zdravlja, još bolje, nema posla i smarajućih kolega, nema stresa. Čovik se napokon može posvetiti sebi, zdravo jesti, vježbati i malo prošetati na zraku bez fizičkog kontakta i unošenja sugovornika u lice. Ja obožavam izolaciju, evo sav sam se umotao u izolir-traku.« Kao i mnogi kolege, do daljnje se oslanja na sustav kolektivne zaštite: »Sigurno je da mnogi s nestrpljenjem očekuju prihode od autorskih prava i zato možemo biti sretni i zahvalni što je to kod nas zaista pristojno uređeno. *Tantijem, je t'aimé!*«

Sara Renar

»Ovo stanje moglo bi iz temelja promijeniti naše poimanje fizičkog i socijalnog kontakta«, izjavila je Sara Renar. »Živimo povijesni presedan, mislim da je rano i za kakve procjene izvlačenja poruka. S obzirom na malu zastupljenost 'alternativnije' glazbe u hrvatskom eteru, ne mogu ozbiljno računati na prihode od autorskih prava pa su mi koncerti primarni izvor zarade. Ono čemu se kao umjetnici i poduzetnici možemo okrenuti jesu mjerodavna ministarstva i strukovne udruge.«

Damir Urban

Svojim nenajavljenim nastupom na krovu turističkog autobusa, Damir Urban iznenadio je i oduševio Riječane na njihovim balkonima i dvorištima, unatoč trenutno nezavidnom položaju umjetnika koji se uvelike oslanja na koncertne aktivnosti: »Vjerujem da je rad čovjekova potreba i da se radom lakše prevlada sve loše u životu. Ja sam glazbenik, glazba je univerzalni jezik, glazba je i lijek. Teško je stvarati kad smo svi zajedno u istim prostorima. Trenutačno mi je važnije biti dobar roditelj i pomoći djeci da ovo razdoblje prožive što manje

okrniti, nego biti superproduktivan ili uspješan umjetnik. Ipak, svi jako uvažavamo jedni druge i trudimo se pronaći prostor i vrijeme za svačije potrebe, tako da ipak uspijem nešto napraviti i što se tiče glazbe koja je moja potreba i ljubav i koja mi je, igrom slučaja, u životu postala i posao.«

Uz poruke ohrabrenja, Urban se posebno osvrnuo i na učinkovit sustav HDS ZAMP-a i njegovu ulogu u predstojećem razdoblju: »Vjerujem da će velik broj umjetnika, autora, ali i građana uopće, tek sada shvatiti važnost sustava poput ZAMP-a ili HUZIP-a. Nekima od nas upravo ti honorari pomoći će da uopće preživimo ovo razdoblje sa svojim obiteljima. Kao članovi, svakodnevno od njih dobivamo informacije, ali i razne poruke potpore. Isto tako znam da potpora članovima kojima je sada zaista nužna, postoji i u stvarnom obliku. Bez obzira na to što trenutačno svi njihovi zaposlenici rade od kuće, najavljeno je da neće biti nikakvih odstupanja ili kašnjenja u odnosu na uobičajene rokove. Upravo su ta dva sustava, kao i još neki, ali nažalost malobrojni, putokaz kako se odnositi prema članovima ili korisnicima. Ne samo u idealnim vremenima i uvjetima nego upravo u ovakvom, kriznom razdoblju.«

Rejhan Okanović Regi

Glazbenik i producent Rejhan Okanović Regi izolaciju je iskoristio za jedan neobičan osobni izazov: »Ideja za sklapanjem sto pjesama u sto dana stigla je još davno u moje misli, nakon godine u kojoj sam imao zdravstvenih problema. Te godine sam puno razmišljao što bi se dogodilo kad zbog bolesti ne bih više imao fizičku mogućnost svirati i koje su životne situacije zaista važne. Počeo sam skladati veliku količinu instrumentalne glazbe te volontirati u obližnjoj osnovnoj školi. Moj projekt zvao se *Znanstveno-glazbeni sat*, a upravo na jednom od satova učenik me pitao zašto svoju glazbu ne bih stavljao na YouTube. Tada nisam bio za takav pothvat, ali situacija koja nas

Jurica Pađen: »Apelirao bih na radiopostaje, televizije i portale da što više puštaju domaću glazbu i time pomognu da novac od prava emitiranja ostane u Hrvatskoj. Također, apeliram i na diskografe da, pri objavljivanju novih izdanja, vrate neki postotak izvođačkih honorara koji se više ne isplaćuju.«

je danas snašla u karanteni i u odmaku od svakodnevnih mogućnosti, oraspoložila me u pogledu postavljanja videa na YouTube. To je moj način da vratim dug zajednici, širim glazbu, omogućim nekome besplatne melodije ako su mu potrebne za projekte, a za sve to — ne očekujem i ne tražim ništa.«

Aljoša Šerić

Frontmen i autor Pavela, Aljoša Šerić, baš se u tjednima uoči globalne pandemije odlučio napustiti odvjetnički posao i potpuno se posvetiti glazbi: »Da nema sustava kolektivne zaštite i prihoda od autorskih prava, kakvi god oni bili nakon ove krize, ne znam od čega bih živio. Odnosno znam, od ženine plaće. To je trenutno jedini izvor prihoda za glazbenike. Mislim na tantijeme, ne na ženinu plaću. Ako politika ne iziđe ususret izvođačima, promotorima i klubovima, predviđam muku tišinu još dugo nakon što prođe korona. Znam da je rezoniranje mnogih da u slučaju krize treba štedjeti na kulturi, jer se eto bez glazbe može, nije nužna za preživljavanje, ali pametniji od mene su rekli: ako nemamo umjetnosti, zašto uopće živimo?!«

Najviše volim napisati pjesmu o bježanju

'Kostur' benda Pavel, supružnici Šerić, svoju su novu pjesmu *Bijela jedra* napisali i snimili prije svih ovih nesreća, ali je ispala iznenađujuće aktualno

Razgovarala: Ivana Vašarević

'Kostur' još jednog našeg hvaljenog benda, Pavela, također čine supružnici — Aljoša Šerić i Antonia Matković. Oni su, srećom, svoju novu pjesmu *Bijela jedra* napisali i snimili prije svih ovih nesreća, ali singl je iznenađujuće aktualan, evo i zašto.

Aljoša: Ne utvaram si nikakvu proročansku sposobnost, puka je slučajnost što je pjesma primjenjiva na svakidašnjicu. Prizor broda punih i napetih jedara koji juri morem kako bi nas izbavio, utješni je eskapizam, a više puta rekao sam kako najviše volim pisati pjesme o bježanju, pa zašto onda ne bih i još jednu. Spot snimamo na livadi pod Sljemenom — s obzirom na to da nas je osmero u bendu, plus Matej Milošev na čelu. S redateljem Gonzom i snimateljem to je jedanaest ljudi, pa je livada bila očiti izbor.

Staro i novo

Kako ste zapravo proveli ove mjeseci u karanteni, koliko se vaše 'novo normalno' glazbeno stvaralaštvo razlikuje od prijašnjeg, ako se uopće razlikuje?

Aljoša: U početku uopće nisam mogao stvarati, nisam vidio svrhe u pisanju klasičnih ljubavnih pjesama. U jednom trenutku činilo se da svi glazbenici rade pjesme o potresu ili virusu i da ćemo imati stotine humanitarnih singlova, pa nisam ni imao o čemu pisati. Posvetio sam se sređivanju starijih demopjesama, a nakon nekog vremena počeo sam i s nečim novim, dokučio sam kako pisati o kataklizmičkim događajima na, nadam se, drukčiji način. Budući da Pavel do kraja ove godine namjerava izdati novi album, bilo bi suludo i ne bih si dopustio da se baš nijedna pjesma na njemu ne referira na ono što smo proživjeli i još proživljavamo, to bi bilo čisto negiranje.

Antonia: Aljoša je stvarno puno radio, a istovremeno je 'hendlao' i kćer kad ja nisam mogla zbog posla. Zato sam se ja napjevala starih/novih dema, jer njemu vrug nije dao mira, morao je dirati u neke starije stvari pa sad imam dosta toga odraditi. Ali neka, jedva čekam snimanje novog albuma najesen!

Aljoša, vi ste u veljači dali otkaz u

odvjetničkom uredu u kojem ste godinama radili s ocem i sestrom. Otvorili ste paušalni obrt i posvetili se isključivo glazbi. Kako sad doživljavate tu životnu prekretnicu i kako u ovim izvanrednim okolnostima izgleda Antonijin 'dnevni posao'?

Aljoša: Kako sam inače na glasu kao baksuz, moj prijatelj i trubač Stipe Mađor rekao je da sam zapravo ja kriv za koronu i potres, jer da nisam dao otkaz i posvetio se glazbi, sve bi bilo u redu. Dakle, *sorry*, svijete!

Antonia: Po struci sam konzervator/restaurator i radim u Gradskom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode. Nije jednostavno, puno je zahtjeva i obveza, a mjere zaštite od pandemije nisu olakšavale svakodnevno poslovanje. Rad od kuće je također izazovan i nije lako djetetu reći: 'Mama piše neki dopis, idi se igrati lutkicama.' Taman kad smo se priviknuli na epidemiološku situaciju, dogodio se potres. Nikad više posla, hitnih situacija — popisivanje štete i terenski obilasci najteže oštećenih lokacija pojedinačno zaštićenih kulturnih dobara oduzimaju mi većinu dana. Nerijetko kolege i ja posao nosimo doma, radimo do dugo u noć. Nije bilo lako vratiti se na posao nakon potresa, svakodnevno smo riskirali vlastite živote ulazeći u ruševine, tad nam je virus zapravo bio najmanja briga. Zanimljivo je kako se prioritete i način poimanja situacije mijenjaju, pogotovo u panici i nevolji. Ova polovica 2020. bila je nenadmašna, nadam se da će ostatak godine biti nježniji.

Van iz pijeska!

Mislite li da su mjerodavne institucije, Vlada i država općenito, napravili dovoljno za glazbenike i umjetnike u ovoj dvostrukoj krizi?

Aljoša: Naravno da nisu, opet se pokazuje da većina na kulturu i bilo kakvu vrstu umjetnosti gleda onako kako odrasli promatraju djecu dok se igraju u pijesku — joj, baš je to slatko, bravo, al' 'ajde van iz pijeska, sruši te kule, 'ajmo prati ruke... Život bi bio bezvrijedan da nema tih naših kula u pijesku.

Antonia: Trebalo bi imati puno

novca da se sredi stanje u državi, nikome nije dobro, svi pucaju po šavovima, zaista se nadam da oni koji su na vlasti daju sve od sebe, bez prikrivenih političkih interesa.

Kako gledate na ovaj boom kućnih nastupa koji se emitiraju na društvenim mrežama? Jeste li im skloni ili ste ipak na strani slavnog komičara Jerryja Seinfelda, koji je nedavno izjavio kako žudi za pozornicom i stvarnom publikom?

Aljoša: Meni je to uglavnom dosadno i tužno, ima izuzetaka, naravno, ali rijetki su. Snimili smo nekoliko kratkih izvedbi za neke portale, ali više ne bih, hvala, čekam pravu stvar.

Antonia: Nemam vremena, ne stignem 'okinuti' ni fotku za Instagram, ali da budem iskrena, nije mi ni toliko stalo do pojavljivanja na društvenim mrežama.

Previše izazova

S obzirom na to da dijelite privatni i poslovno-glazbeni život, kako uskladjujete karijeru s roditeljstvom? Što vam je u ovoj koronakrizi bio najveći izazov?

Aljoša: Uspio sam pro-naći ritam s kćeri Lunom, a mama radi takav posao da se vrlo brzo morala vratiti na radno mjesto. Ne, nije sve cvijeće i proljeće, j e r

biti zatvoren s trogodišnjakinjom u stanu zna biti izazovno, blago rečeno. Čim su mjere popustile, izjurili smo van, ali izbjegavamo dječja igrališta, ima još dovoljno bumbara i tratinčica koje nisamo upoznali. Ne mogu zamisliti kako je biti zatvoren s pogrešnom osobom, mislim da nema većeg horora, tako da činjenicu što sam bio u (samo)izolaciji s dvije najdraže cure na svijetu, smatram dovoljnom srećom.

Antonia: Lijepo nam je kad dijelimo glazbu, no s druge strane, nije da stalno i isključivo razgovaramo o glazbi. Katkad razgovaramo i o tome koje ćemo serije navečer gledati kad marena zaspi, ako ja ne zaspim s njom, što je zapravo uvijek slučaj. Smiruje me Aljošin zagrljaj i Lunino ušuškavanje u mojem krilu... Ovih mjeseci imala sam baš teška razdoblja, pa bih nazvala mamu i tatu u Split i isplakala im se preko telefona, to mi je pomagalo. Aljoša može posvjedočiti da sam u posljednje vrijeme uglavnom samo cmo-ljila, ne znam kako me trpio.

Što prvo planirate napraviti kad napokon završe sve ove restrikcije?

Aljoša i Antonia: Izljubiti roditelje i zapiti se s prijateljima! I otići u kino i u neki restoran na klopu!

Pavel je na glazbenoj sceni već 14 godina, a uskoro bi trebao objaviti peti album

Žalosno je da kod nas ljudi umjetnike smatraju parazitima

Ekipa zagrebačkog benda otkrila nam je kako se nosi s dvostrukom krizom koja je zadesila Hrvatsku, ali i posljedicama koje su potres i COVID-19 ostavili na sve nas

Piše: Ivana Vašarević

Supružnici Željka Veverec i Toni Starešinić, osnova benda Mangroove, s pjesmom *Nešto veće od nas* našli su se na kompilaciji *ZGB2020*, čiji je glavni cilj pridonijeti obnovi nezavisne scene u Zagrebu i novčano poduprijeti umjetnike koji su zbog potresa u jeku pandemije koronavirusa izgubili domove i izvor zarade. Svi izvođači i diskografi odrekli su se prihoda od prodaje te kompilacije, a prikupljena sredstva bit će donirana zagrebačkoj udruzi koja pomaže oštećenima u potresu. Željka i Toni otkrili su nam kako se nose s dvostrukom krizom koja je zadesila Hrvatsku, ali i s posljedicama koje su potres i COVID-19 ostavili na sve nas.

Željka: Korona nas je svakako izbacila iz rutine, promijenila

nam planove, oduzela neke krasne stvari ili ih barem privremeno odgodila. Potres nas je vraški preplašio, izazvao strah i paniku, ali srećom, stan nam nije nastradao i nismo izgubili dom — na tome trebamo biti zahvalni i upravo zato pomoći onima koji nisu bili te sreće. Možda trenutačno nismo u najboljoj financijskoj situaciji, ali preživjet ćemo. Skupa smo, zdravi, imamo krov nad glavom, možemo snimati, stvarati i pobjeći u šumu kad treba.

Povratak sebi

— Koji vam je bio posljednji nastup prije karantene? Kako je na vas djelovala (samo)izolacija, jeste li uspjeli izbjeći negativne emocije, tjeskobu, strah od budućnosti i neizvjesnosti općenito?

Toni: Taman sam početkom ove godine počeo s koncertnim promocijama novog albuma Chuija pa su mi posljednji nastupi bili Chuijevi koncerti u veljači. Oboje smo *freelanceri* i takav je život u Hrvatskoj vrlo težak i bez korone. Konkretniji godišnji odmor nismo vidjeli već pet godina pa mi je ovo razdoblje čak dobro došlo da presiječem taj suludi ritam koji je zaista teško izdržati. Radimo i sad, snimamo kod kuće što možemo, a uskoro ćemo moći snimati i u studijima, ali sve teče nekim 'ljudskim' ritmom — mislim da je ovaj dosadašnji sustav u svojem normalnom obliku bio sve samo ne normalan. Sad uspijevamo puno boraviti i u prirodi, što je pravi blagoslov. Tehnologija nas sve više udaljava od onoga što jesmo, postajemo ovisni o nepotrebnim stvarima pa zujemo kao muhe bez glave virtualnim prostranstvima i zapravo nam je korona dala odličnu priliku da se vratimo sebi.

Sad sam se malo smirila, idem dan po dan, završavam svoj prvi soloalbum *Je Veux*, pišem, pokušavam raditi na sebi... Čini mi se da će svi iz ove karantene izići kao bolje verzije sebe, a ja ću biti ista, ali s dvadeset kilograma više (smijeh).

Što do mirovine?

— Velik dio javnosti ima potpuno pogrešnu percepciju o glazbenicima — mnogi misle da žive 'kao bubreg u loju'. Nažalost, još se ne zna kad će koncertna scena opet zaživjeti. Kako si uopće osigurati egzistenciju do tad?

Toni: Najmanji dio, a baš onaj najbliži najširoj publici, glazbom si je uspio osigurati dobar život. Većina glazbenika uopće ne zna kako će izgurati do mirovine i hoće li imati ikakvu mirovinu, a javnost o tome nema pojma. Kako to popraviti? Siguran sam da ima mnogo načina — primjerice, nekolicina puta znao sam se zapitati zašto *Cesarica* ima televizijski prijenos, a *Rock&Off* nema. Te dvije glazbene nagrade su možda i najbolji primjer spomenute podjele. Nažalost, za širu javnost *Rock&Off* glazbenici ostaju potpuna nepoznanica izvan zagrebačke alternativne kulturne scene.

Željka: Da bi ljudi shvatili važnost kulture, kulturne scene općenito, pa onda i same glazbe, to se mora njegovati u svim državnim institucijama, to mora biti plan jedne države, ona mora misliti na svoje umjetnike i kulturna dobra, mora ih njegovati, a to se ne događa preko noći i to ne može učiniti samo jedna institucija. Žalosno je da ljudi kod nas umjetnike smatraju parazitima. Ta percepcija samo pokazuje koliko smo daleko od pravog promišljanja o kulturi. Toni i ja se trudimo raditi ono što volimo — živimo od toga i na sve načine iskorištavamo svoj dar — osim za svoje bendove, radimo glazbu za kazalište. Ja sam od 2003. honorarka u Kazalištu Komedija, snimam reklame, sinkroniziram crtiće, Toni radi glazbu za drugu sezonu dokumentarnog serijala *Nesreća*, svira s Edom Maajkom i Josipom Lisac — zaista pokušavamo bez promisa raditi one stvari za koje mislimo da su dobre, da vrijede i nastojimo živjeti od toga. Katkad je u ovim izvan-

Željka Veverec i Toni Starešinić – skladan životni i profesionalni par

Toni Starešinić: »Mnogi smatraju da nije dobro spajati ljubav i posao, ali mislim da pogrešno gledaju na to — nije dobro spajati pogrešne ljude, a kad se pravi spoje, sve ide još lakše.«

Željka Veverec: »Pokušavamo bez kompromisa raditi one stvari za koje mislimo da su dobre, da vrijede. I nastojimo živjeti od toga.«

rednim okolnostima teško biti miran i kreativan, izazov je posložiti si dan da sve funkcionira kao da je stanje normalno. Snimamo što treba kako bismo nekako ostali u kontaktu s publikom, no dopuštamo si i biti loše, gledati serije, izležavati se na kauču, slušati glazbu koju volimo — pokušavamo sami sebe oraspoložiti.

Naplata gledanja

— **Vi ste povezani i na poslovnom i na ljubavnom planu, što u ovim kriznim vremenima može biti velika olakotna okolnost, slažete li se?**

Toni: Naravno, oboje dijelimo istu sudbinu pa se i najbolje razumijemo i najveća smo si potpora. Znam da mnogi smatraju da nije dobro spajati ljubav i posao, ali mislim da pogrešno gledaju na to — nije dobro spajati pogrešne ljude, a kad se pravi spoje, sve ide samo još lakše. Prije korone smo se zapravo poprilično naviknuli na to da smo stalno zajedno, tako da nam ovo nije ništa novo.

— **Kako mislite da će se razvijati situacija do ljeta, do kraja ove godine? Mogu li online svirke barem donekle zamijeniti koncerte?**

Toni: Zaista se nadamo da bi koncerti na otvorenom u nekom obliku mogli početi nakasnije do kolovoza. Vidio sam da su po Europi počeli s *drive-in* koncertima i to uopće ne izgleda atraktivno, ali barem je nešto. Najveći dio ljetnih koncerata vezan je uz turizam, a ako nema turista, pitanje je hoće li itko htjeti financirati takve događaje. Ako na festivale, koji se dobrim dijelom financiraju od prodanih ulaznica, bude dolazilo bitno manje ljudi zbog sigurnosnih ograničenja, onda su i oni neisplativi. Mnogo je nepoznanica i zaista ne znam kako će to izgledati, no veseli me što smo koronu već sad poprilično zaustavili i što se društvo polako otvara. Online svirke bi imale smisla, ali uz uvođenje naplate gledanja. Što se nas tiče, sigurno ćemo snimiti i neki novi singl, a snimanje albuma Mangroovea i Jazz orkestra HRT-a zasad je odgođeno.

Najprije su otkazana sva glazbena događanja, koncerti i festivali, a zatim su zatvoreni ugostiteljski objekti, hoteli i drugi objekti koji u poslovanju puštaju glazbu

Glazba u doba korone

Prihodi od prodaje licencija za autorska prava, koje za oko deset tisuća domaćih i dva milijuna inozemnih glazbenika ostvaruje HDS ZAMP, u ovim su mjesecima pali na rekordno niske grane

Piše: HDS ZAMP Press Team

Kao i u ostalim zemljama svijeta, pojavom koronavirusa u zemlji najprije su otkazana sva glazbena događanja, koncerti i festivali. Potom su zatvoreni ugostiteljski objekti, hoteli i drugi objekti koji u poslovanju puštaju glazbu. I mediji koji glazbom privlače publiku doživjeli su pad prihoda od oglašavanja. Lančanom reakcijom, i prihodi od prodaje licencija za autorska prava, koje za oko deset tisuća domaćih i dva milijuna inozemnih glazbenika ostvaruje HDS ZAMP, u ovim su mjesecima pali na rekordno niske grane.

Glazbenici, autori, producenti, aranžeri, diskografi, koncertni promotori... cjelokupna glazbena industrija, i svi oni koji su s njom povezani, u doba korone pokušavaju preživjeti. Iako se ostale grane gospodarstva polako vraćaju u svoje *off-line* poslovanje, dinamika otvaranja poslovanja i rada u sklopu kulturne i glazbene industrije znatno je sporija pa će se financijske posljedice krize u tim granama vjerojatno nešto dulje osjetiti. Veseli, međutim, činjenica da su svi prijedlozi za hitno revitaliziranje glazbene industrije koje je Vladi RH uputio krovni glazbeni savez Unison razmotreni, a neki su već i prihvaćeni, pa se otvorila i mogućnost organiziranja koncerata uživo, naravno pod određenim uvjetima.

HDS i njegova služba ZAMP odmah su nakon pojave krize i prateći sve preporuke, svoje poslovanje reorganizirali, da bi sačuvali zdravlje autora i djelatnika, ali i osigurali kvalitetno funkcioniranje poslovnih procesa u ostvarivanju autorskih prava. Još od 16. ožujka organiziran je rad od kuće uz nesmetanu komunikaciju s autorima i korisnicima putem telefona i elektroničke pošte. Sve obavijesti i priopćenja objavljujani su na mrežnoj stranici i društvenim mrežama. U poslovnom odnosu s onima koji se u svojem poslovanju koriste glazbom pokazalo se pravo partnerstvo i suradnja.

Nenad Marčec, direktor ZAMP-a: »Od prvog dana poslovni prioritet nam je bio da naši članovi ne osjete koronakrizu na isplati honorara.«

Nenad Marčec, glavni direktor Službe ZAMP

Kakve su posljedice izvanrednog koronastanja na prihode HDS ZAMP-a?

»Kako se i moglo očekivati, nažalost, loše. Ukupni prihodi iz svih izvora još su u ožujku ove godine pali za 30 % u odnosu na ožujak prošle godine. Travanj je bio još gori: uz potpuni izostanak glazbenih događanja, koncerata i festivala cijeloga mjeseca, i izostanak plaćanja licencija za glazbu od većine poslovnih korisnika, pad prihoda u odnosu na travanj 2019. iznosi čak 72 %. I tu, nažalost, nije kraj. Štoviše, za naše članove kriza se tek produbljuje; dok neki segmenti gospodarstva upravo pokušavaju normalizirati poslovanje, glazbenoj industriji to nije omogućeno, a u autorskim honorarima naših članova osjetit će se s odgodom, na zimu.«

Što nas očekuje u razdoblju pred nama, koje su prognoze poslovanja?

»Još uvijek je nemoguće predvidjeti dan kojim će se poslovanje uz glazbu u svim svojim oblicima potpuno vratiti na stanje prije koronavirusa. Zato je neizbježan nastavak negativnog trenda i za svibanj i lipanj, pa sve do jeseni, u najboljem slučaju. Možemo se samo nadati da će postoci pada u sljedećim mjesecima biti bliži postotku pada u ožujku nego u potpuno paraliziranom travnju, ali to ne ovisi o nama, nego o epidemiološkoj situaciji i odlukama mjerodavnih službi. Naravno, prvi znaci povratka poslovanja sve nas ohrabruju. Nadamo se da ćemo što skorije biti u stanju nastaviti gdje smo stali, kao i ostali dijelovi gospodarskog sustava kulturnih i kreativnih industrija. Vidjeli smo da su naše poruke solidarnosti i uvažavanja prema poslovnim korisnicima glazbe proteklih tjedana bile dobro primljene. Ako su pale na plodno tlo, u sljede-

Nenad Marčec (direktor ZAMP-a): »U autorskim honorarima naših članova posljedice krize osjetit će se s odgodom, na zimu.«

čim mjesecima (kako se njihovo poslovanje bude poboljšavalo) trebala bi se vratiti i njihova potreba za glazbom, a s njom će doći i povratak uobičajene suradnje.«

Kako će se to odraziti na autorske honorare autora, redovitih i pridruženih članova Hrvatskog društva skladatelja?

»U svakom slučaju, jasno je da će autorski honorari za prvih šest mjeseci ove godine, koje ćemo članovima isplaćivati u listopadu i prosincu, biti niži nego do sada, treba biti spreman na to. Nadam se da je otvaranje ugostiteljskih objekata potaknulo optimizam kod svih i da će što bolje zaživjeti koncertna ponuda na otvorenom. To je glavni pokretač revitalizacije glazbene scene i ostvarivanja prihoda od autorskih i srodnih prava. Od toga u ovoj zemlji živi između petnaest i dvadeset tisuća ljudi, i njihovih obitelji.«

Teške odluke

Članove HDS-a očekuje redovita lipanjska isplata autorskih honorara, hoće li se ona odraditi prema rasporedu?

»Od prvog dana poslovni prioritet nam je bio da naši članovi ne osjete koronakrizu na isplati honorara. I u tome smo uspjeli: u prvom tjednu travnja uspješno smo obavili redoviti obračun mehaničkih i digitalnih prava i prava iz inozemstva, a pred nama je redovita isplata tzv. malih prava u lipnju. Radi se o prihodima ostvarenim u drugoj polovici 2019. godine, koja je bila poslovno uspješna i vjerujem da će dobro doći članovima nakon ova dva šokantno loša mjeseca. Nažalost, honorari koji će se odnositi na ostvarene prihode za prvu polovicu 2020. godine, a čija isplata slijedi za nekoliko mjeseci, bit će vrlo 'mršavi'. Pred nama su izazovni mjeseci, i za skladatelje i za nositelje prava, ali i za cijelu službu ZAMP. Morat ćemo donositi puno teških odluka.«

Tomo in der Mühlen član je Autorskopravnog odbora HDS ZAMP-a, ali i predsjednik Zajednice kreativnih i kulturnih industrija pri Hrvatskoj gospodarskoj komori gdje se zalaže za prepoznavanje problema u kojima se nalazi glazbena industrija.

Tomo in der Mühlen

svestrani kreativni poduzetnik i glazbenik, član je Autorsko-pravnog odbora HDS ZAMP-a, ali i predsjednik Zajednice kreativnih i kulturnih industrija pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, gdje se zalaže za prepoznavanje problema u kojima se nalazi glazbena industrija, ali i za nalaženje učinkovitih rješenja. Kao jedan od najboljih poznavatelja prilika u *show-businessu* na hrvatskoj, europskoj, ali i svjetskoj sceni, idealan je sugovornik o akciji za oporavak kreativnih i kulturnih industrija. On je i prije mjera za ponovno pokretanje kulturne ponude, koje su počele 18. svibnja, isticao da bi se i glazbena događanja i kino ili kazališne predstave ili izložbe, dakle razni kulturni događaji, uz primjenu adekvatnih mjera, mogli organizirati na siguran način, tako da se izbjegnju rizici širenja zaraze, ali i da se osigura što skoriji postupni oporavak glazbene industrije i drugih kreativnih industrija. No ono što posebno ističe je važnost da se u sklopu državnih mjera pomoći osigura pristup koji će uvažiti

ti 'netipičan' status glazbene industrije, posebice da se u sklopu toga predvide posebne mjere koje će spriječiti taj nepovoljni odgođeni učinak, koji možemo očekivati ove jeseni, zime i iduće godine.

»Važno je održati disciplinu i pozitivan trend u borbi s koronom, ali jednako je važno osmisliti način da se svi oblici o kojima sam govorio počnu događati u kontroliranim uvjetima. Predložili smo izradu specifičnih mjera socijalnog distanciranja i primjenu mjera prevencije kako bi kulturna ponuda bila održiva i u ovakvim okolnostima. Vjerujem da gotovo svi mi 'kreativci' podržavamo sve odluke koje su dosad donesene, ali čini se da sada dolazi najsloženiji trenutak, a to je povratak u realnost i nastavak života u znatno drugačijem obliku od onoga koji smo imali prije korone. Zato moramo biti spremni na prilagodbe i nove modalitete poslovanja jer će odluke koje donesemo sada imati dugotrajni utjecaj na našu industriju.«

Upitali smo ga i kao javnosti prepo-

znatljivog kreativnog poduzetnika koliko je važno da i drugi poduzetnici na tržištu shvate glazbu kao proizvod, a glazbenike kao poduzetnike, na što je spremno odgovorio: »Mislim da je to pitanje svih pitanja. Naime, mislim da nema diskusije o vrijednosti naše industrije. Svi znaju da je glazbena industrija važna i vrijedna. Problem, međutim, nastaje u trenutku kad tu vrijednost treba kvantificirati u novcu ili, da pojednostavim, kad treba nešto platiti. Kod nas se još uvijek puno jednostavnije prepoznaje vrijednost nekretnina nego intelektualnog ili kreativnog rada, pa tako i glazbe kao vrijednosti koja, da tako kažem, nešto košta.

Nitko od nas ne bi volio gledati film ili seriju bez glazbe u podlozi, nitko ne bi dugo sjedio u tihom kafiću. Tek kad shvatimo da iza te nužne glazbene kulise stoji nečiji mukotran intelektualni rad, onda ćemo moći reći da poduzetnici, ali i društvo prepoznaju pravu vrijednost glazbenika kao poduzetnika i glazbene industrije u cjelini.«

Lela Kaplowitz, skladateljica i nagrađivana jazz vokalistica s uspješnom međunarodnom karijerom

»Svima nam je ova novonastala situacija donijela razloge da dobro preispitamo načine komuniciranja s publikom. Iako nema usporedbe: stajati na pozornici ispred publike ili doma ispred mobitela, zahvalna sam na ovom iskustvu jer mi je donijelo nova, zanimljiva i kreativna rješenja spajanja sa starom, ali i novom publikom na globalnoj razini. Drago mi je i da su naše glazbene udruge i institucije dale sve od sebe

da nam koliko-toliko ublaže financijske gubitke. Na tome sam zahvalna.

No ono što me neizmjerljivo veseli je povratak na vanjske pozornice potkraj lipnja. Već smo dobili informacije o održavanju festivala koji su prilagodili da-

tume, a i smanjili honorare, no bitan je duh i ona divna komunikacija s glazbenicima na sceni. Jedva čekam! A do tada i dalje istražujem internetske opcije i programe i ostajem u kontaktu s divnim ljudima diljem svijeta.«

Mladen Tarbuk, skladatelj i dirigent, član Autorskopravnog odbora HDS-a

»Pandemija, kojoj smo danas svjedoci i moguće žrtve, okrutno se našalila s glazbenicima. Naziv virusa podudara se s glazbenim terminom koji znači produljivanje tona i tako zlokobno upućuje na zadržavanje virusa preko svake mjere.

U zemljama u kojima nema socijalnih elemenata financiranja kulture, glazba je na koljenima. Nisu samo otkazani koncerti, festivali i predstave, nego se postavlja pitanje egzistencije orkestara i opernih kuća, koje, u njihovoj dugoj povijesti, nisu poljuljali ni svjetski ratovi, ni španjolska gripa, a ni Velika depresija. U onim pak zemljama u kojima se državni aparat donekle brine o kulturi, zasad se isplaćuju plaće stalno zaposlenim glazbenicima, ali i tu se postavlja pitanje trajanja pandemije i spremnosti društva da financira tako dugo glazbenike na dopustu. Slobodno djelujući glazbenici ni u tim društvima nisu imali ni tu sreću, pa je većina još uvijek u šoku i ne zna kako dalje. Pojavljuju se sramežljive inicijative muziciranja *online*, ali upravo zahvaljujući dosadašnjoj politici popuštanja državnih administracija prema internetskim platformama u pogledu autorskih prava, od takvog muziciranja neće biti neke zarade.

Kakva će biti budućnost glazbe? Hoće li posve nestati neposrednost živog nastupa? Je li ova situacija posljednji 'čavao u lijesu' glazbe koja je nekad željela pružiti neki doživljaj, emociju, potaknuti na razmišljanje, a već dugo, poput fikusa, pomaže ljudima olakšati nevolju samovanja u liftu ili ih upozoriti na neki novi proizvod koji valja kupiti u trgovačkom centru obojenom istom takvom, bezbojnom glazbom? Vrijeme će pokazati kako dalje. Obeshrabruje činjenica da o glazbi uglavnom odlučuju oni koji o njoj pojma nemaju. S druge strane, možda će baš izostanak žive glazbe svima nama, i publici i glazbenicima, pokazati kako se bez glazbe ne može živjeti.«

Što je sve HDS ZAMP poduzimao u doba krize i kako su se otpuštale stroge mjere opreza na glazbenoj sceni

Naš odgovor na COVID-19

Preko Unisona je HDS ZAMP Vladi RH uputio pet prijedloga mjera za hitnu revitalizaciju glazbene industrije, od čega je mnogo toga prihvaćeno

16. – 20. ožujka 2020.

— prekid osobnog kontakta sa strankama, rad djelatnika prebacuje se na rad od kuće — prioriteti su održavanje sustava i kvalitetne i pravovremene redovite isplate honorara članovima

— komunikacija s Hrvatskom udrugom poslodavaca, Hrvatskom gospodarskom komorom, Ministarstvom kulture i Vladom RH o velikom utjecaju koronakrize na život i rad glazbenih kreativaca, s traženjem da se pronađu kvalitetne mjere pomoći

— komunikacija prema korisnicima glazbe u javnosti s jamčenjem kvalitetnog partnerskog odnosa u vrijeme krize

— preko Unisona apel radijskim postajama da u svoje programe uvrste što više glazbe hrvatskih autora i glazbenika, kako bi se to pozitivno odrazilo na njihove honorare za prvu polovicu 2020. godine, čija je isplata potkraj godine

23. – 27. ožujka 2020.

— prijedlog konkretnih mjera pomoći za sve glazbenike i ostale djelatnike u glazbenoj industriji upućen Vladi RH

— konkretne mjere za više skupina korisnika (ugostiteljski objekti, hoteli i sl., lokalne radijske i televizijske postaje, DJ), kako bi se nakon popuštanja epidemioloških mjera olakšao oporavak njihova poslovanja i omogućilo plaćanje naknada za korištenje glazbe

— pokretanje Fonda solidarnosti za pomoć članovima HDS-a

30. ožujka – 3. travnja 2020.

— redovita isplata naknade književnicima za javnu posudbu njihovih djela

6. – 10. travnja 2020.

— redovita isplata honorara pristiglih iz inozemstva te honorara od prava mehaničke reprodukcije i digitalnih servisa

23. – 29. travnja 2020.

— drugi krug isplata pomoći iz Fonda solidarnosti

— preko Unisona Vladi RH upućeno pet prijedloga mjera za hitnu revitalizaciju glazbene industrije

— prve službene informacije o mogućnosti održavanja koncerata na otvorenim prostorima uz određene epidemiološke mjere

11. – 15. svibnja 2020.

— postupni povratak djelatnika na radna mjesta u prostorije službe ZAMP

— otvaranje ugostiteljskih objekata i omogućavanje proba za umjetnike i glazbenike

18. svibnja 2020.

— otvaranje kazališta, kina i koncertnih dvorana

lipanj 2020.

— isplata autorskih honorara za tzv. mala prava (za drugu polovicu 2019.)

prosinac 2020.

— isplata autorskih honorara za tzv. mala prava (za prvu polovicu 2020. godine, koja obuhvaća vrijeme koronakrize)

Ujedinjenje društvo koje stvara kreativno

Prva internetska rasprava o položaju kulture i kreativaca u cijelom svijetu tijekom i nakon krize izazvane koronavirusom uključila je umjetnike s raznih strana, među kojima su bili glazbenici Jean-Michel Jarre i Angélique Kidjo, kao predstavnici CISAC-a

Piše: ZAMP press

UNESCO i CISAC organizirali su prvu raspravu o položaju kulture i kreativaca u cijelom svijetu tijekom i nakon krize izazvane koronavirusom. Uz nekoliko slavni umjetnika s raznih strana, među kojima su bili glazbenici Jean-Michel Jarre i Angélique Kidjo kao predstavnici CISAC-a, sudjelovala je i hrvatska ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek.

Panelistima i publici web-debate, koja je praćena u cijelom svijetu, uvodno se obratila generalna direktorica UNESCO-a Audrey Azoulay: »Sada treba slušati glas umjetnika. Ovo je povijesna prekretnica — kultura se preselila na internet, ali je vrlo ranjiva. U izolaciji su ugroženi svi elementi kulturnog ekosustava čiji je korijen sam umjetnik. Radna mjesta koja stvara kulturni i kreativni sektor ozbiljno su ugrožena.«

Tijekom rasprave, najkonkretnije ideje o pomoći ugroženim umjetnicima imao je Jean-Michel Jarre, slavni francuski pionir elektroničke glazbe i predsjednik CISAC-a. Komentirajući što bi vlade trebale učiniti da pomognu kulturnom i kreativnom sektoru, rekao je da je sada, više nego ikad, potrebna nova ekonomija za kulturni sektor u digitalnom svijetu. »Kultura je alat obnove, ona je nužnost, a ne luksuz«, rekao je i precizirao jedan mogući izvor prihoda za umjetnike u budućnosti: »Velika je razlika između tvrtki divova koje zarađuju tijekom vremena virusa prodajući planetu kreativne sadržaje koje stvaraju umjetnici koji gladuju! Vlade moraju uvesti programe — kredite, potpore, porezne olakšice, socijalna prava za kreativce. Mora se uvesti poseban porez na divove — na tzv. GAFA-u (Google, Amazon, Facebook, Apple) koji na internetu distribuiraju radove umjetnika. Taj nepošteni odnos mora prestati. Ne tražimo milostinju, nego pravedni dio zarade jer mi smo virtualni 'dioničari' tih kompanija«, rekao je Jarre i zaključio da će vlade većim ulaganjem u kreativne industrije tako više pomoći i drugim gospodarskim granama. Ne učini li se ništa i stvari se prepuste samo (digitalnom) tržištu, nestat će 50 % umjetničke proizvodnje i kreativne industrije, smatra on.

Hrvatska ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek u debati je izjavila da ni

umjetnici ni političari nisu bili spremni za ovu krizu jer se za tako nešto nije bilo moguće pripremiti. »Sva načela kulturne politike — mobilnost, koprodukcije, turneje — otpala su jer su granice zatvorene, a i unutar nacionalnih granica zatvoreni smo u svojim kućama. Mi političari smo odgovorni za mjere koje će pomoći sektorima da se oporave, pa tako i kulturi«, rekla je Nina Obuljen Koržinek. Uspoređujući različite odgovore zemalja, pogotovo u Europi, ministrica zaključuje da učinak i snaga odgovora ovise o elaboriranosti sustava potpore kulturi: »Oni koji imaju snažne sustave bolje su opremljeni za odgovor na krizu, a u onima u kojima nisu, sektor je još ranjiviji. U Europi većina zemalja uvodi niz mjera pomoći samostalnim umjetnicima, tu su i mikrokrediti kreativnim poduzetnicima i druge mjere, no gledajući unaprijed u potrazi za dugoročnim odgovorima, mislim da nitko u ovom trenutku ne može dati odgovor na pitanje što će biti, jer ne znamo koliko će trajati kriza«, kazala je Nina Obuljen Koržinek.

Zaštitimo pozicije

Kriza je pokazala da je potrebno zaštititi status umjetnika i njihova autorska prava, posebno sad kad se sve prebacilo na internet: »Umjetnici besplatno dijele svoj rad na internetu, ali to što dijele ima vrijednost. Moramo poslati poruku da zaštita prava mora biti u središtu rasprave kako bi ih se zaštitilo u digitalnom okruženju. Kulturni i kreativni sektori su vitalni, a izuzetno ranjivi, i čeka nas velik posao da izgradimo solidarnost i zaštitimo njihove pozicije«, istaknula je ministrica Obuljen Koržinek.

Tjedan dana poslije UNESCO je okupio više od 140 ministara kulture, među kojima je bila i naša ministrica, koji su podupri globalnu strategiju kojom bi se kulturnom i kreativnom sektoru pomoglo preživljavanje i oporavak od posljedica koronakrize. CISAC je, u partnerstvu s UNESCO-om, istaknuo vitalnu ulogu autora i autorskog prava u kriznoj situaciji.

Otvorivši sastanak, glavna direktorica UNESCO-a Audrey Azoulay izdvojila je krhkost, ali i fleksibilnost te otpornost kreativnog sektora, uz citat CISAC-ova predsjednika Jean-Michela

Jarrea: »Postignuća nekoliko desetljeća kulturnih politika sada su ugrožena zbog osjetljivosti kulturnog sektora. Taj sektor zapošljava oko 30 milijuna ljudi u svijetu, te pridonosi s 3 % svjetskom BDP-u. Njegova gospodarska važnost je neporeciva, jer bez kulturnog sektora nema održivog gospodarskog oporavka.« Njegov je zaključak: »Kultura je pokretač otpornosti. Trebamo jak kulturni sektor nakon ove krize te se moramo okupiti u identificiranju problema i nalaženju najbolje prakse i rješenja.«

Djelovanje i preporuke

Ministri kulture iznijeli su različite strategije koje su donijele vlade diljem svijeta, razmijenivši različita iskustva te dobre prakse u djelovanju. Preporuke su uključile i smjernice potrebne za donošenje adekvatnih političkih odluka u ovakvim situacijama. Istaknuta je i potreba donošenja mjera koje bi pružile snažniju zaštitu intelektualnog vlasništva u procesu preseljenja kulture u digitalno okruženje.

Ministri su predstavili aktivnosti koje su njihove vlade poduzele kao odgovor na krizu, što uključuje, između ostalog, i sljedeće mjere:

1) zaštita zdravlja i sigurnosti kulturnog i kreativnog sektora; to se postiglo preventivnim mjerama kao što su otkazivanja događanja

2) osiguranje dobrobiti umjetnika i kreativaca, i to:

a) omogućavanjem hitnih sredstava financiranja — uspostavljanjem i korištenjem specijalnih fondova za kreativce

b) beskamatnim zajmovima, poreznim olakšicama, mjerama za umanjenje troškova, moratorijem na dospelja plaćanja, produljenim planovima dospjeća

c) promoviranjem kulturnih i obrazovnih sadržaja u nastavnim programima i na seminarima, ulaganjem u digitalne knjižnice, muzeje itd.

d) omogućavanjem dostupnosti

digitalnih alata kao potpore kreativcima u stvaranju sadržaja te u produkciji i dijeljenju djela u digitalnom okruženju

e) izradom raznih anketa / stvaranjem kulturnih arhiva (audiozapisi, likovna umjetnost, literatura i pisani zapisi itd.) kako bi se iz prve ruke procijenile potrebe svakog dijela kulturnoga sektora i zatim ustanovile ciljane mjere pomoći

3) osiguranje oporavka kulturnog sektora sljedećim postupcima:

a) određivanjem proračuna/financijskog plana kako bi se odmah nakon prestanka restrikcija pokrenule strategije za oporavak sektora

b) praćenjem učinka uvedenih mjera

c) kontinuiranim osmišljavanjem i stvaranjem izlaznih strategija

d) dokumentiranjem sociokulturoloških promjena koje se trenutno događaju; kulturne arhive stvorene s ciljem praćenja promjena i planiranih mjera za budućnost (npr. Indonezija)

e) legaliziranjem/definiranjem profesionalnog statusa autora kako bi dobili potrebnu zaštitu u budućim krizama te popravili svoj ekonomski status.

Unatoč katastrofalnom utjecaju pandemije na ekonomski život kulturnog i kreativnog sektora, ipak je otvorena mogućnost sektoru da svoje djelovanje prilagodi novim modelima, kao odgovor na pojačanu konzumaciju kulturnog sadržaja u digitalnom svijetu. Sektor je prihvatio djelovanje u digitalnom svijetu, pa se političke odluke i smjernice trebaju prilagoditi osnaživanju i zaštiti prava intelektualnog vlasništva na internetu. Također, stvoreno je ujedinjenje društvo, koje stvara kreativno.

Neizvjesna budućnost Europske prijestolnice kulture u doba socijalne distance

Mjera univerzalne socijalne distance u koju se povukao svijet isključivala je veća okupljanja, EPK Rijeka je zatečen stao i počeo preslagivati programe i ljudstvo

Piše: Željko Luketić

Potkraj rujna i početkom listopada 2019., kad je iz posebno organizirane tvrtke Rijeke2020 d.o.o. (koju su zajednički osnovali grad Rijeka i Primorsko-goranska županija sa svrhom provođenja projekta

Europske prijestolnice kulture) izašla prva brošura i najava programa, čuli su se glasovi kako je od svih umjetničkih izraza glazba dobila najmanji dio. Ubrzo se to, međutim, pokazalo netočnim, jer je uslijedilo novo, detaljnije i drugo izdanje programske knjige početkom 2020. i grad se zahuktao u priprema. Uostalom, i na prvom javnom predstavljanju u prostoru Exportdrva na grobničkoj rivi nastupio je veliki lokalni 'superbend' Ri-val, svojevrsna podrška projekta svih viđenijih lokalnih glazbenika, koji su za tu priliku osmislili i izveli himnu Riječi, ali i činjenici da nji-

hov grad postaje važan dio europske kulturne tradicije u sklopu koncepta Europske prijestolnice kulture.

Spektakularno otvorenje

Uslijedilo je spektakularno otvorenje u veljači, o kojemu je *Cantus* opširno pisao, a zatim i godina puna brojnih događaja, od kojih su mnogi glazbeni bili vrhunske ekskluzive, ponekad i spektakli, te nastupi i moderna promišljanja audiovizualnih sinergija, ali i glazbenih lokalizama. Neka su događanja jedva stala u indeks kataloga stotina EPK-

ovih programa na kojima je tim kreativaca i organizatora, zajedno s partnerima, radio gotovo četiri godine, vođen direktoricom Eminom Višnić. EPK Rijeka bio je zamišljen kao niz programskih smjerova, određenih prema temama projekta, pa se u svakome od njih moglo naći i glazbe, ali i svih drugih umjetničkih projekata koji se međusobno isprepliću.

Planirani projekti

Iza naslova 27 susjedstava, Doba moći, Dopolavoro, Dječja kuća, Kuhinja razli-

RIJEKA 2020 -
PORT OF
DIVERSITY

CANTUS

BROJ 221, SVIBANJ 2020.

**RIJEKA
2020.eu**

čitosti, *Lungomare Art*, *Slatko* i *slano* i *Izvan pravaca* krili su se uz budljivi projekti poput *Morske polifonije u riječkoj luci* Dragane Sapanjoš, audioart projekt Eveline Turković *Slika od zvuka — U tunelu*, inače urednice na Trećem programu Hrvatskoga radija, potom prezentacije zvučnog karburatora Damira Martinovića *Mrleta* i Ivanke Mazurkijević, čudnovatog izuma koji uz pomoć zvuka i vode stvara skulpture od soli. Tomoko Momiyama iz Japana trebao se baviti radničkim pjesmama i pjesmama koje su se pjevale uz rad, Ray Lee iz Engleske trebao je predstaviti svoje kinetičke glazbene intervencije, a posebna atrakcija trebao je biti Compressorhead, prvi rock-sastav na svijetu u kojemu su svi članovi roboti, koji i sviraju sve instrumente. Festival Porto etno povezivao je glazbu i gastronomiju, dok su riječku Operu trebali redom posjetiti finski dirigent Ville Matvejeff, njemački Vision String Quartet, Komorni orkestar Mahler te mega operne dive — sopranistica Karita Mattila i mezzosopranistica Elina Garanča, koje su trebale imati svoje gala-koncerte i slično. Sprema se i *Opera po Kamovu* akademika Zorana Juranića, djeca i glazbenici muziciraju i u sklopu festivala *Tobogan*, a bilo je tu, ili će možda ipak i biti, i suradnje s udrugama poput Ri Rocka i Pozitivnog ritma, poznatog po festivalima suvremene elektroničke i klupske glazbe.

Zaista obilje i zaista ponos i veselje za Riječane, ali... Unatoč kriznim predviđanjima, pa čak i pripremama, nitko, ali baš nitko nije mogao predvidjeti pandemiju koronavirusa i zatvaranje svijeta u izolaciju; bijeg od virusa i javnozdravstveni pogrom kakav se nije dogodio još od epidemije španjolske gripe. Svijet je mislio da je

Na Svjetski dan migranata, uz diskurzivni i gastronomski program, uvijek je bila i glazba, pa su do sada u Rijeci nastupili Mimika Orchestra, Gustafi i CheSudaka (na slici)

Porto etno festival je svjetske glazbe (world music) i gastronomije čiju osnovu čine zajednice nacionalnih manjina Rijeke i Primorsko-goranske županije, kojima smo pridružili recentne migrante iz Indije, s Madagaskara, te iz Trinidada i Tobaga. Na slici romski Boban Marković Orkestar iz Srbije

imun, ali globalan kakav jest, jednostavno je stao, a jedna od najpogodnijih grana bile su upravo izvedbene umjetnosti i glazba. One podrazumijevaju bliskost publike i izvođača, razmjenu emocija izvedbe, ali i dodira u kazališnim kontekstima opere i baleta. Mjera univerzalne socijalne distance u koju se povukao svijet isključivala je veća okupljanja, projekt EPK Rijeka je zatečen stao i počeo preslagivati programe i ljudstvo. Kako jedna kriza nikad ne dolazi sama, ta zdravstvena je uzrokovala i ekonomsku koju već osjetimo, ali ćemo je još više osjetiti. Sreznani su već dogovoreni budžeti države, županije i grada, EPK Rijeka morao je otpustiti dio ljudstva i pristupiti radu u

T. KANAZIR

Nitko nije mogao predvidjeti pandemiju virusa COVID-19 i zatvaranje svijeta u izolaciju; bijeg od virusa i javnozdravstveni pogrom kakav se nije dogodio još od epidemije španjolske gripe

Slobodna Rijeka, program uz Dan oslobođenja Rijeke, prošle je godine ugostio pet zborova; na slici Zbor Jeka primorja uz dirigenta Igora Vlačića

Emina Višnić, direktorica EPK-a Rijeka, poručuje da riječki 'medeni mjesec' Europske prijestolnice kulture još nije završen

Emina Višnić, direktorica EPK Rijeka, smatra da riječki 'medeni mjesec' Europske prijestolnice kulture nije završen, ali svakako ga treba mijenjati

'novom normalnom'. Malotko se zapravo snalazi u tome 'novom normalnom', no popuštanjem mjera epidemioloških službi donekle se nazire povratak, ali ne na staro, nego na novo. Najprije je mjera okupljanja bila dopuštena za desetak ljudi u jednom prostoru, a potom za četrdesetak. Pandemija se, međutim, može i vratiti, pa se i mjere vraćaju. Izgubljeno vrijeme i budžeti, te neizvjesna budućnost umjetnika i organizatora, ugovori na moratoriju i pomicanja i otkazivanja, nažalost, neće bitno promijeniti ishod. Gradonačelnik Rijeke

istaknuo je da ne želi EPK svesti na javljanja umjetnika iz svojih soba putem videolinkova, direktorica Višnić uvjeren je da se projekt nastavlja, ali potpuno drugačije. Svi scenariji još uvijek su na stolu.

Nema isplativosti

Marin Blažević, intendant riječkoga HNK-a Ivana pl. Zajca, koji je pripremio niz atraktivnih programa u suradnji s EPK-om, u svojoj izjavi za Tportal smatra da ova situacija djeluje katastrofalno na rad svih ustanova u kulturi, koje ovise o okupljanju većeg broja ljudi na jednom mjestu, prije svega kazališta, ali i svih ostalih izvedbenih umjetnosti. U medijskim istupima i na konferencijama za novinare Blažević je isticao kako misli da nema isplativosti u otvaranju kazališta za manje od dvjesto ljudi. Trenutačne mjere to ne dopuštaju, iako Blažević, kako nam javlja njegova tajnica, užurbano priprema svoju već najavljenu i već odgođenu premijeru predstave *Vježbanje života*, novu verziju kazališnog klasika, za koji ovaj put glazbu nije pripremio Igor Savin. Nažalost. Jer se radi se o kultnome nosaču zvuka,

»Sve ovisi o tome koliko će trajati suspenzija programa proizišla iz zabrane javnih događanja,« tvrdi Marin Blažević, »odnosno okupljanja.« »Ako režim socijalnog distanciranja i zabrane javnog okupljanja potraje dulje ili se bude javljao u valovima do proljeća 2021., pa čak i poslije, očekuje nas katastrofa, drastičan gubitak radnih mjesta, privremena ili trajna zatvaranja kazališta, realna opasnost od urušavanja cijeloga kulturnog sektora, kazališta i izvedbenih umjetnosti uopće«, kaže Blažević koji se ovih dana potpuno povukao u probe za predstavu.

Online 'pozornica'

Što ipak učiniti? Blažević, koji je u međuvremenu za matičnu kuću pokrenuo online program *Zajc uz vas*, u kojemu umjetnici produciraju videonastupe za platformu YouTube, zna kako se dugo-oročno od online nastupa ne može živjeti. U svojem potresnom obraćanju javnosti sredinom travnja, napisao je: »Ni jedan grad, ako želi ostati gradom, ne može si dopustiti propast narodnog kazališta, jer ta su kazališta integralni dio njihova identiteta. Ni jedna država,

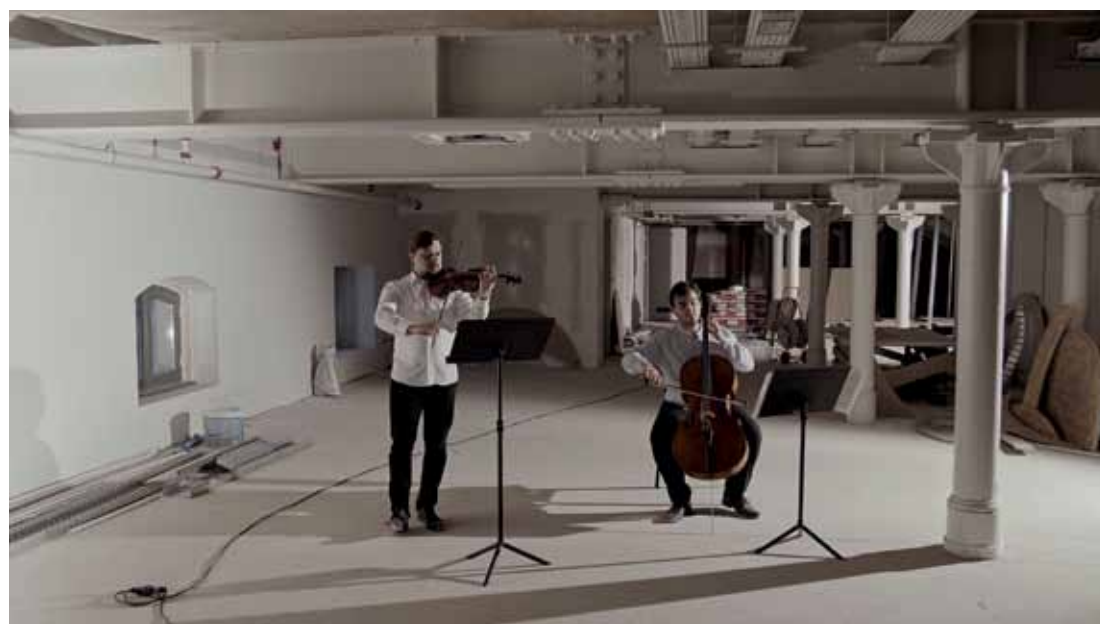

Zajc uz vas 2 —
program riječkoga HNK-a Ivana pl. Zajca

ako želi ostati ozbiljnom državom, ne bi smjela dopustiti propast jednog kazališta zbog — nekog virusa. S tom porukom onima bez čijeg razumijevanja i podrške nećemo moći prebroditi mjesec koji su pred nama, pozivam vas, poštovana i draga publiko, da nastavite biti uz nas na našoj *online* 'pozornici', u mrežama makar virtualne 'društvenosti'. Ondje ćemo još neko vrijeme moći stvarati barem iluziju prisutnosti, nikad ipak dalje od drugih, nikad dalje od vas i od — sebe. Nakon kratke pauze tijekom koje ćemo osmisliti i producirati nove programe, od početka svibnja očekujte *Zajc uz vas 2*. I da, ako možete, pričekajte još neko vrijeme do najave nastavka sezone i novog rasporeda naših predstava i izvedbi na kazališnoj pozornici, jer samo ondje kazalište doista živi, i može preživjeti«, poručio je Blažević.

Tisuće suradnika

Emina Višnić, direktorica EPK-a Rijeka, također je uvjerenjena da riječki 'međeni mjesec' Europske prijestolnice kulture nije završen, ali svakako ga treba mijenjati, ovisno o razvoju situacije. Naravno, i one smanjenog budžeta. »Sma-

Anton Kyrylov i Giovanni Genovese, gudači orkestra riječke Opere HNK-a Ivana pl. Zajca

tramo da više ne možemo misliti ni raditi projekt onako kako smo to činili do sada. Planiramo razgovarati s umjetnicima s kojima smo do sada surađivali, ali uključiti i druge jer znamo da upravo umjetnici i kreativci mogu u ovakva teška vremena na inovativan i zanimljiv način pomoći svima da iz druge perspektive sagledamo svoje živote i društvo u cjelini u kontekstu promjena koje je izazvala ova pandemija. No koliko programa, kada i u kojim produkcijskim uvjetima oni mogu biti napravljeni, ovisi i o tome koliko će biti moguće izdvojiti iz

proračuna u ovoj godini za njihovu realizaciju.« Lela Vujančić, voditeljica programskog dijela *Kuhinja različitosti*, jednog od onih koji uključuje najviše glazbenih programa, emotivnija je u svojim razmišljanjima: »Uložili smo godine rada i planiranja, ne samo mi, radnici iz Rijeke 2020, nego više od tisuću suradnika — javnih ustanova u kulturi, nezavisnih organizacija, lokalnih zajednica, umjetnica i umjetnika, kulturnih radnica i radnika iz Rijeke, Hrvatske, ali i ostatka Europe i svijeta. Koronakriza nas je sve zaustavila.«

Protuepidemijske mjere koje nam određuju svakodnevicu ovaj put nisu samo razlog, nego djelomično i inspiracija za nove programske sadržaje

Glazba za najmlađe

Lela Vujančić dodaje: »Zbog krize, odnosno nemogućnosti održavanja javnih događanja, bili smo prisiljeni otkazati barem trećinu od planiranih šesto programa i događanja, u koje smo uložili ne samo mnogo rada nego i brige i njege, odnosno posve emocionalnih veza i uloga.« »Ostaje«, kaže Lela Vujančić, »gorak okus zbog izgubljenih radnih mjesta, neodržanih programa i ta mala utjeha — o već izgrađenim odnosima i proizvedenim programima. Konkretno, vezano za *Kuhinju različitosti*, jedina dobra stvar je što smo sve planirane programe već pilotirali prethodnih

godina, budući da je *Kuhinja* u riječkom gradskom tkivu aktivna još od 2017. godine kao festival Porto etno, Svjetski dan migranata, ciklus *Furioza*, ali i brojni partnerski programi.«

Glazba se u sklopu projekta EPK Rijeka pojavljuje na svim mjestima, pa i onima za najmlađe. »Programi *Dječje kuće* nastoje zadovoljiti velik broj formata kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, ali upravo kroz prizmu participacije djece u kreiranju i u izvedbi sadržaja«, kaže

Jelena Milić, voditeljica programskog smjera *Dječja kuća*. »Tako je i u programima koje provode ustanove poput Art kina, Gradske knjižnice, Gradskog kazališta lutaka i Muzeja moderne i suvremene umjetnosti, koje se logično bave sadržajima za koje su osnovane. Na jednak način je zastupljena i glazba, i to u sferi poticanja djece na glazbeno stvaralaštvo, u formalnom, ali i manje formalnom smislu. Festivalom *Tobogan*, koji je u protekle tri godine možda bio i najzapaženiji, a svakako i najposjećeniji program smjera *Dječja kuća*, organiziran je niz glazbenih radionica i koncerata, pri čemu su djeca bila glavne zvijezde.«

Paljenje lampice

I Jelena Milić, baš kao i Lela Vujanić, od EPK-a se najviše voli prisjetiti najljepših stvari. »Činilo se vrlo zanimljivim spojiti djecu s riječkim glazbenim facama i iste te face staviti u ulogu edukatora, što je nekima od njih bilo i prvo takvo iskustvo pa su nastavili baviti se djecom i u vlastitim, mnogo ozbiljnijim projektima. Tako smo i počeli suradnju s Ivankom Mazurkijević i Damirom Martinovićem Mrletom. Pozvali smo ih da održe glazbenu radionicu u kojoj će s djecom, uz pomoć Mrletovih neobičnih instrumenata, stvoriti novu podlogu za nekoliko animiranih filmova koje nam je ustupio Zagreb film.« »Suradnja je«, kaže Jelena Milić, »bila odlična, a izvedba fenomenalna. Klinci bi vrištali od sreće kad bi ugledali Ivanku i Mrleta kako nose kovčeg sa svojim instrumentima na mjesto na kojemu će se održati radionica. Već druge godine nekako smo zajednički došli na ideju da trebamo održati veliki koncert na kojem će uz njih dvoje nastupiti i djeca. U brojnim razgovorima Mrletu se upalila lampica i shvatio je da trebaju snimiti cijeli dječji album, naravno s djecom. Uputila sam ih na Dječji zbor KAP s kojim smo također već ostvarili suradnju i koji je s Damirom Urbanom na istom tom našem festivalu godinu prije održao prekrasan kratki koncert. Mrle i Ivanka su oduševljeno počeli pisati glazbu i tekstove. Shvatili su da to ne može biti samo običan glazbeni CD pa su angažirali Lanu Letović Perčin da ilustrira slikovnicu s *Kišnim razdragancima* s kojom dolazi i CD. Intenzivno se radilo s djecom iz zbora i tako je vrlo brzo nastalo jedno meni od boljih glazbenih izdanja u Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina, i to baš za djecu. *Kišne razdragance* kritika je pohvalila.«

Glazbena kuhinja

Lela Vujanić također ističe glazbenu stranu 'svojega' programskog smjera. »*Kuhinja različitosti* posvećena je migracijama i manjinama, neobičnim spojevima glazbe, kulinarstva, umjetnosti i aktivizma. Kreira prostor za razmjenu ideja, navika i predrasuda. Otva-

ra teme migracija, spaja one koji su došli, one koji su ostali i one koji su otišli. Tematski je usredotočena i na manjine te uključuje i slavi razne manjinske kulture i supkulture: nacionalne, etničke, religijske, rodne, manjine prema tjelesnoj ili mentalnoj različitosti, starosti ili životnom stilu. Unutar *Kuhinje* imali smo nekoliko glazbenih programa: ciklus *Furioza* na iznimnim riječkim lokacijama predstavlja glazbu koju stvaraju žene, glazbenice koje pomiču granice, izazivaju žanrove te grade nove, uzbuđuju glazbene svjetove. Glazbeno smo se kretali od *indie-rocka*, do *postpunka* i *techna*, a na *Furiozi* su do sada nastupile Punčke i Ana Antonova, Chelsea Wolfe i Brutus, Anna Calvi i Mary May, Kasja, Helena Rubinstein, Inga Mauer, Elena Colombi, Rose, a za ovu godinu smo planirali nekoliko izvanrednih nastupa poput Holly Herndon i MoorMother.«

Dvadeset manjina

»Porto etno«, kaže Lela Vujanić, »festival je svjetske glazbe (*world music*) i gastronomije. Njegovu osnovu čine zajednice nacionalnih manjina Rijeke i Primorsko-goranske županije, kojima smo pridružili recentne migrante iz Indije, s Madagaskara, iz Trinidada i Tobaga, te brojne glazbene nomade iz cijelog svijeta. Istaknula bih prošlogodišnje nastupe Baba Zule, orkestra Bobana Markovića, Acid Araba, Ive Bittove i stalnu podršku našega kućnog Porto etno orkestra. *Slobodna Rijeka*, program uz Dan oslobođenja Rijeke, prošle godine ugostio je pet zborova, uključujući i zbor HOR, dok smo na Svjetski dan migranata, uz diskurzivni i gastronomski program, uvijek imali i glazbu, pa su do sada nastupili Mimika Orchestra, CheSudaka i Gustafi 2018. godine.

COVID-19 svima je, međutim, pomrsio planove. »Što se tiče *Kuhinje*«, kaže Lela Vujanić, »postoje programi koji su i planirani u uglavnom digitalnom obliku i na čijoj realizaciji sada radim — Diversity Mixer, FEKP 19, itd. Apsolutni prioritet mi je sačuvati programe i budžete nezavisnih organizacija iz Rijeke i Hrvatske koji sudjeluju u programu *Kuhinja* (jer će taj podsektor najviše biti pogođen krizom), te proizvesti u ovoj godini, u drugačijem obliku, programe koji su već zaživjeli i bitni su za grad Rijeku i njegove zajednice. Poput festivala Porto etno, koji uključuje suradnju s dvadeset zajednica nacionalnih manjina iz Rijeke.«

Bitna glazba

Jelena Milić, voditeljica smjera *Dječja kuća*, također je u misiji preslagivanja, čuvanja i reformatiranja programa. »Planirani su brojni glazbeni sadržaji, od bubnjarskih i ostalih radionica koje uključuju glazbene instrumente, preko

nastupa djece do novih glazbenih albuma za djecu, ali i napravljenih s djecom (primjerice, bend Marinada), koncerata, radionica DJ-inga, međugeneracijskih plesnjaka, predstava inspiriranih riječkim *rock*-hinnama prema knjizi Zorana Žmirića, participativnih izvedbi koje uključuju brojne zborove i glazbenike. Glazbu u svakom slučaju ne zanemarujemo ni u daljnjem djelovanju *Dječje kuće*, trudimo se uključiti, zainteresirati i educirati djecu zanimljivim projektima i suradnjama s brojnim umjetnicima. S obzirom na situaciju s koronavirusom, trenutačno je važno prilagoditi program, kako bi se barem dio njih nastavio u situaciji 'novog normalnog'. Trudom, radom i željom golemoga broja umjetnika i kulturnih radnika, ostalih partnera te dosad realiziranim projektima — od spomenutog *Tobogana*, *Furioze*, Porto etna, programa *27 susjedstava*, *Lungomare Arta*, programa *Učionice* (to su samo neki od brojnih već dosad realiziranih programa) sve do velikoga otvorenja početkom veljače, već se pokazalo koliko je projekt Europske prijestolnice kulture donio Rijeku.« Jelena odabire na budućnost gledati pozitivno: »Nadam se da će se taj zanimljivi proces i nastaviti, pa sanjam o nekim boljim danima za riječki EPK.«

Bez straha

Popis otkazanih, odgođenih ili reformatiranih događaja doista je velik. U prvome valu otkazivanja, nakon kojega je uslijedila i reorganizacija ljudstva, direktorica Emina Višnić zaključila je, ali i otvorila novi proces. »Želja je zasigurno svih zaljubljenika u kulturu, neopterećeno i bez straha biti na kulturnim događanjima i u njima uživati u punini«, navela je i dodala: »Svjesni smo da zbog nužnih mjera opreza koje se poduzimaju, ali i zbog osobnih razloga pojedinaца vezanih uz razumijevanje opasnosti ove epidemije, mnogi građani i posjetitelji ne mogu bez zadržke dolaziti na programe EPK-a. Stoga smo donijeli ovu odluku imajući u vidu odgode događanja za razdoblje u kojem više neće postojati opasnost od širenja koronavirusa. Time želimo svima omogućiti da u programima EPK-a sudjeluju i prate ih neopterećeni opasnošću koja je trenutno vezana uz širenje virusa.«

Na konferenciji za novinare, održanoj u najavama za svibanj i lipanj, Grad Rijeka i HNK donose još novih odluka. Naziru se i obrisi novih načina djelovanja. Gradonačelnik Rijeke Vojko Obersnel istaknuo je da Rijeka s provedbom projekta EPK nastavlja u smanjenom opsegu i aktivnostima koje su moguće s obzirom na mjere zaštite od koronavirusa. »Projekt EPK čine mnogi akteri u kulturi ovoga grada, mnogi umjetnici i organizatori. Čine ga i zgrade koje ovdje nastaju i koje će, uz još mnogo toga, predstavljati naslijeđe ovoga projekta.« Hrvatsko narodno kazalište Iva-

Popuštanjem mjera epidemioloških službi donekle se nazire povratak, ali ne na staro, nego na novo

NATAŠA RADOVIĆ

Lela Vujanić također ističe glazbenu stranu 'svojega' programskog smjera: »Kuhinja različitosti posvećena je migracijama i manjinama, neobičnim spojevima glazbe, kulinarstva, umjetnosti i aktivizma.«

Jelena Milić, voditeljica smjera *Dječja kuća*, također je u misiji preslagivanja, čuvanja i reformatiranja programa

na pl. Zajca priređuje nastavak programa *Zajc uz vas*, program s online produkcijom nastupa kazališnih umjetnika. U nastavak su uključeni svi umjetnički ansambli HNK-a, a umjetnice i umjetnici publici donose kratke videoforme i tematiziranje 'nove normalnosti', prije svega socijalnog distanciranja koje je razdvojilo publiku i kazalište, ali i izvo-

Dan Europe obilježen je 10. svibnja 2020. glazbenim performansom Zbora EPK Rijeka 2020 na riječkom Korzu

daće međusobno.

Inspiracija za novo

Umjesto *Arija u podne* iz prvoga ciklusa, najavljuje Marin Blažević, u *Zajc* uz vas 2, operne solistice i solisti HNK-a sada izvode poznate arije i duete iz opera s riječkog repertoara ove sezone i proteklih nekoliko sezona, ali tako da svaki duet na drugačiji način postavlja problem 'socijalno distancirane' opere izvedbe. Riječki operni zbor izvodi djela Ivana Matetića Ronjgova te poznate zbarske dionice talijanskoga opernog repertoara, a članovi Riječkog simfonijaskog orkestra održali su i snimili pet komornih koncerata, i to na gradilištima infrastrukturnih objekata Rijeke 2020 — Europske prijestolnice kulture. Čini se da, baš kako su i stizale najave iz dijela EPK-a, protuepidemijske mjere koje nam određuju svakodnevicu ovaj put nisu samo razlog, nego djelomično i inspiracija za nove programske sadržaje. Možda je to neki novi put za EPK 2020 u Rijeci. Možda i nije. Jedno je sigurno: u ovoj novoj normalnosti promjene su tako brze

da ćemo vrlo brzo znati što dolazi, ili barem morati reagirati na to.

U slučaju Rijeke, trenutno je adresa <https://rijeka2020.eu/> najbrže mjesto za informiranje o izmjenama i dopunama programa.

Zdravstvena kriza
uzrokovala je i ekonomsku;
srezani su već dogovoreni
budžeti države, županije i
grada, EPK Rijeka morao
je otpustiti dio ljudstva i
pristupiti radu u 'novom
normalnom'

Marin Blažević smišljao je tijekom blokade događanja nove načine izražaja ansambala HNK-a Ivana pl. Zajca

Projekt EPK bili su i *Kišni razdraganci*, album riječkog Dječjeg zbora KAP te autora Ivanke Mazurkijević i Damira Martinovića Mrleta

Koncert iz tunela na virtualnom Korona jazz festivalu

Koliko god im bilo teško, *jazzisti* ne razmišljaju samo o tome kako će preživjeti; u njihovu je habitusu da pomažu drugima, da im život učine sadržajnijim, da im pomažu u duhovnom uzdizanju

Piše: Davor Hrvoj

Umjetnici diljem svijeta na sličan su način pogođeni mjerama uvedenim zbog pandemije koronavirusa. No svi su pogođeni, na ovaj ili onaj način. U propisivanju zaštitnih mjera uvijek se nastoji posebno pomoći ugroženim skupinama. To su, u

ovom slučaju, stariji te siromašni i oni koji nemaju dostatne higijenske uvjete. Postoje li i među umjetnicima ugrožene skupine? Ako postoje, vjerujem da bi znanstvena istraživanja pokazala da *jazz* glazbenici pripadaju jednoj od njih, ne samo zato što su među slabije plaćenima, ne samo zato što su mnogi od njih slobodni umjetnici bez stalnih prihoda, ne samo zato što su njihovi uvjeti za rad mizerni... Nije posvuda isto, ali to posebice vrijedi za hrvatske *jazziste*. Ni u svjetskim razmjeri-

ma nije drukčije, zanemarimo li manji broj onih koji su postigli globalnu popularnost.

Stvaranje u trenutku

Naši *jazzisti* ionako životare, mnogi od njih jedva krpaju kraj s krajem, ali ustraju u svojem naumu — kreirati glazbu koja donosi iznimno uzbuđenje, stvarati u trenutku, spremno prihvaćati izazove, razrješavati enigmu skladanja u djeliću sekunde, poticati izravnu komunikaciju s publikom,

razmjenjivati energiju sa slušateljima. Zato im je posebno teško u novonastaloj situaciji, jer njihova se umjetnost zasniva upravo na svim elementima koji su kao nepoželjni sadržani u preporukama Kriznog stožera civilne zaštite: da ostanu doma, da «bude odgovorni», da se ne grupiraju, da izbjegavaju fizičke kontakte, da drže razmak od dva metra. Za istinska *jazz* uzbuđenja upravo je sve to potrebno, jer *jazz* je glazba koja pravi smisao ostvaruje na nastupima, a njih trenutno nema.

Saša Nestorović iskoristio je mogućnosti virtualne komunikacije kako bi na daljinu pomagao studentima, ali i profesionalnim glazbenicima željima znanja, da nastave napredovati

Zaustavljanje aktivnosti u ovom razdoblju ostavit će dugoročne posljedice. Naime, uz to što su trenutno bez posla, bit će i u razdoblju kad se omoguće sve aktivnosti jer zbog neizvjesne situacije ne mogu dugoročno planirati, dogovarati koncerte, ne samo one koje su morali odgoditi... Unison je itekako aktivan, a materijalnu su pomoć, među ostalima, omogućili Ministarstvo kulture, koje nije zaboravilo slobodne umjetnike, ali i udruge koje su izdvojile sredstva za svoje članove: HGU, HDS u dva navrata... A što je s onim slobodnjacima koji su ugledni stvaraoci a nisu članovi ni jedne udruge?! Oni se uglavnom snalaze sami, iako nisu potpuno zaboravljeni, sve dok ima dobrih ljudi.

Koliko god im teško bilo, *jazzisti* ne razmišljaju samo o tome kako će preživjeti; u njihovu je habitusu da pomažu drugima, da im život učine sadržajnijim, da im pomažu u duhovnom uzdizanju te se prilagođavaju novonastaloj situaciji da ne bi zanemarili svoju misiju. Ima i onih koji su se okrenuli sebi i korisno iskoristili krizno razdoblje za učenje, duhovno osnaživanje, tjelesnu aktivnost, slušanje glazbe, skladanje... Primjerice oni koji podučavaju, okrenuli su se *online* nastavi. No gotovo svi oni svirali su i snimali u svojim sobama ili kućnim studijima i te snimke preko društvenih mreža dijelili s cijelim svijetom.

Interaktivna glazba

Mnogo je takvih primjera, a priče nekih od tih glazbenika sjajno dočaravaju slojevitost problema, ali i nude m o -

guća rješenja. Međutim, ne razmišljaju svi na isti način. Profesor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, Saša Nestorović, iskoristio je mogućnosti virtualne komunikacije kako bi na daljinu pomagao studentima, ali i profesionalnim glazbenicima željima znanja, da nastave napredovati. »Sam početak razdoblja izolacije i zatvaranja obilježio je West End Blues Challenge, na društvenoj mreži Facebook«, rekao je. »Trubači iz cijeloga svijeta u svojim sobama snimili su fantastičnu uvodnu kadencu Louisa Armstronga u skladbi *West End Blues*. Profesionalci, amateri, pa i neki studenti Muzičke akademije u Zagrebu, snimili su svoje verzije. Poneka verzija zvuči kao klasična glazba, poneka je posve slobodna, iako Armstrong izuzetno ritmično svira tu kadencu... Pridružili su se, naravno, i drugi instrumentalisti, a najviše saksofonisti («westendblueschallenge»)! Studenti Muzičke akademije počeli su dosnimavati veliki hit Roya Hargrovea, *Strasbourg St Denis*, što se pokazalo izuzetno korisno i instruktivno, jer su spoznali što znači interaktivna glazba. Iako su jako dobro pripremili tu skladbu za dogovorene HRPress, HrPresidency popratne *event* nastupe (sve otkazano), ipak su nastali problemi u osjećaju sviranja bez drugih, što ne može završiti pravim glazbenim raskošnim izrazom koji krasi pravi *jazz*. Još uvijek se snima, a nedavni koncert Stjepana Hausera u pulskoj Areni, s *full playbackom* i nepažljivom sinkronizacijom, jako nas je obeshrabrio. Na brojna studentska pitanja nisu se našli baš nikakvi konstruktivni odgovori, baš kao i na trenutnu *free impro* modu na ovim prostorima, od Ljubljane do Sarajeva.« Nestorović nije jedini koji dvoji o važnosti virtualnog stvaranja glazbe. Na sličan način razmišlja ugledni trubač i vođa jazz orkestra Branko Sterpin, koji također predlaže da glazbenici iskoriste ovo vrijeme za rad na poboljšanju vlastitih glazbenih vještina umjesto da se upuštaju u virtualne suradnje.

No važno je kako se projekt osmisli. Jedna od prvih koja je krenula u tom smjeru je pjevačica Lela Kaplowitz, koja je sa suprugom, pijanistom Joeom, i kćerkom, violinisticom Luciom, odmah počela muzicirati, snimati i emitirati iz njihova kućnog studija. »Ušuljala se tiho na prstim i zaustavila svijet«, rekla je Lela. »Nije mi teško palo da se utiša buka s ceste, da zrak postane čišći i da se svima otvori vrijeme za pogled unutra, u dubinu. Kao da je netko stisnuo tipku *reset* i sve je na trenutak stalo. Moja

uvijek znatiželjna duša krenula je u čišćenje svega suvišnog, od starih nota do štetnih prijateljstava. Izgubili smo rutinu, mogućnost putovanja i kretanja, probe i svirke, radionice... Joeu su stale probe s *jazz* orkestrom, svirke su preko noći otkazane. Preko noći je 90 % priroda jednostavno nestalo. Ipak, okrenuli smo se pozitivnim stvarima koje čovjek može pronaći u svakoj situaciji. Vlasnica prostora koji unajmljujemo za studio smanjila nam je najamninu upola, stigla su sredstva iz fondova Ministarstva i HDS-a koji su meni i obitelji dali vjeru i povjerenje u naš glazbeni svijet.«

Lela je 18. ožujka emitirala koncert preko Facebook platforme uživo i nastavila sa sedam *online* koncerata koje je prebacila i na YouTube. Javljala se na sve akcije i snimala poruke i izvedbe, pogotovo nakon potresa. Snima za *online* školu, za srednjoškolce, napravila je edukativni video o *jazzu*, pokrenula je *online* koncerte za pjevače s kojima inače radi te je sudjelovala u akciji *Ostani doma i čitaj knjigu* Gradske knjižnice u Vukovaru. Svaki tzv. *Online Vocal Showcase* odlučila je posvetiti nekom dobrom djelu, kao što je onaj za obnovu potresom stradalog HGZ-a, nakon kojega se broj donacija dvostruko uvećao. Sljedeći *Showcase* namijenila je Udruzi Fajter koja se brine o zagrebačkim beskućnicima. »Činila sam to da bih um okupirala konstruktivnim akcijama i dobila osjećaj da koristim svoje vrijeme svrsishodno«, rekla je. »Svi trebaju motivaciju, a pjevanje je divan lijek, pogotovo ako se prakticira svakodnevno. Volim vjerovati da smo mogli širenju informacije o potrebi snacije HGZ-a.«

Osim toga, Lela je pokrenula svakodnevne meditacije i vizualizacije preko *Skypea*, Joe piše i snima autorske skladbe te miksa zvuk njihova koncerta iz *Lisinskog*, koji će u videoformatu objaviti Cantus, a Lucia uči u *online* školi, odraduje zadatke za osnovnu te srednju glazbenu školu, vježba violinu... Svakoga jutra sa svojim psom Zenom šeće po nasipu uz Savu. »Jednoga jutra, hodajući uz Savu, nabasala sam na tunelčić koji ima izvrsnu jeku i jednim pjevajući videoom javila sam se prijateljima«, rekla je. »Otkrila sam svoju novu pozornicu, publiku sam imala, samo je postojao jedan problem — moj tunelčić i prilaz do njega bili su prekriveni smećem. Sljedećega jutra sam s vrećama za smeće, u rukavicama i s maskom na licu počela čistiti novi koncertni prostor. Nakon toga sam održala još jedan kratki koncertić, ponosna što je sve bilo ljepše i čišće. Od tada svakoga jutra donosim vreće za smeće i čistim prekrasan nasip uz Savu od plastičnih vreća, papira, plastike, konzervi i drugog otpada. Ljudi mi čestitaju, prilaze, plješću. Otkrila sam novu strast za proaktivnim djelovanjem kad je u pita-

nju očuvanje okoliša i snimila kratki video, sedmodnevni izazov u kojem pozivam da mi se priključe svi ljudi dobre volje, koji sam 'izbacila' u javnost 22. travnja, na Dan planeta Zemlje. Vjerujem da moje djelovanje, osim što fizički uklanjam smeće iz prirode, motivira ljude na osvještenije razmišljanje o vlastitom životu i utjecaju na prirodu. Kad se budemo mogli družiti u većim skupinama, organizirat ću akciju čišćenja koja će kulminirati koncertom iz tunela. Uz to, naučila sam koristiti se novim računalnim programima pa s obitelji provodim kvalitetno vrijeme kod kuće. Naučila sam peći razne vrste peciva i kruha. Osvijestila sam još više što zapravo želim od života i namjeravam nastaviti sa svim novim spoznajama. Optimistične sam naravi i iz svake situacije pokušavam izvući najbolje za sebe.«

Virtualni svijet

Neke od snimki namijenjene emitiranju na društvenim mrežama emitirale su i razne televizijske postaje. Iskorak u tom smjeru napravila je Melanija Pović Jagarinec, urednica HTV-ovih emisija *Vrijeme je za jazz* i *Svijet jazza*. Iako, poput većine ostalih emisija na HRT-u, i te dvije trenutno emitiraju reprize, u povodu Međunarodnog dana *jazza*, 30. travnja, čija je središnja proslava ove godine održana virtualno, priredila je dvije posebne emisije: jednu s integralnom snimkom koncerta Transhistria Orchestra Tamare Obrovac u suradnji s Jazz orkestrom HRT-a, a jednu s videomaterijalima glazbenika koji su u tom trenutku bili aktivni na društvenim mrežama. Uz Matiju Dedića, koji se obratio porukom, to su svirke iz kućne radnosti koje su ostvarili Elvis Stanić Band, Miro Kadoić, Luka Veselinović, Pavle Miljenović, Melita Lovričević / Mario Igrec / Mladen Baraković, Petar Čulibrk, Lela i Joe Kaplowitz, Ivan Kapec, Zvezdan Ružić, Bruno Mičetić Quintet, Ivan Bonačić, More Love Ensemble, Vedran Ružić i Grgur Savić. »Naizgled je sve zastalo i čini se da se svi bavimo samo sporednim stvarima, no razmišljala sam što bi u ovom trenutku trebali raditi glazbenici, posebno hrvatski *jazzisti*«, rekla je. »Kako se približavao Međunarodni dan *jazza*, pokušala sam se dosjetiti kako bi se oni mogli pridružiti proslavi. Internet je zbog pandemije preuzeo velik dio naših života, a za glazbenike je postao jedini način komuniciranja, međusobno i s publikom. Društvene mreže su preplavile njihove kućne videosnimke, *online* tečajeve, svirke. Internetska publika je to s oduševljenjem dočekala, kao i ja. Prikupila sam taj materijal i internetski, virtualni svijet prenijela u televizijski. To je važno zato što (iako glazbenici ne mogu zajedno muzicirati ispred publike, improvizirati u trenutku) trenutak ipak postoji. Izmijenjen je, ali djeluje, kao i glazbenici koji ga imaju potrebu s nama podijeliti.«

Urednica *jazz* glazbe na HTV-u, Melanija Pović Jagarinec: »Internetski, virtualni svijet prenijela sam u televizijski. Iako glazbenici ne mogu zajedno muzicirati ispred publike, improvizirati u trenutku, trenutak ipak postoji. Izmijenjen je, ali djeluje, kao i glazbenici koji ga imaju potrebu s nama podijeliti.«

I drugi su se pridružili obilježavanju Međunarodnog dana jazza. Elvis Stanić već godinama na taj dan organizira neko jazz događanje, a nije odustao ni u ovoj situaciji. Zapravo, poput Lelina, njegov primjer zorno prikazuje svu složenost situacije za jazz glazbenike, ali i način na koji se snalaze. Pokušao je 30. travnja na krovu svojega studija organizirati koncert *Jazz on the roof* sa sastavom Liburnia Jazz Union. Planirano je da se koncert uživo emitira na internetu i snimi, dobio je dopuštenje Stožera civilne zaštite, no potom i izvješće meteorologa o kiši. Tu je uskočio Vladimir Matošević, koji vodi program *Jazz petkom* na Zabetu u baptističkoj crkvi u Rijeci i ponudio da koncert održi u crkvi, tako da su ipak uspjeli obilježiti Međunarodni dan jazza.

Poput mnogih, i Stanić se snalazi, pronalazi načine da stvara glazbu i prezentira je publici. »Rijetko tko misli da je glazba nužna, sve dok ne postane nedostupna«, tvrdi Stanić. »Zahvaljujući modernim tehnologijama i činjenici da većina glazbenika ima kućne studije, brzo smo otkrili kako doprijeti do publike. No zbog zabrane kretanja ili preporuke o izolaciji, članovi benda bili su nedostupni. Počeo sam snimati kućne videe i objavljivati ih na Facebooku i YouTubeu, cover Methenyjeve *Antonie* i skladbu koju sam nazvao *Corona blues*. Publika je odlično reagirala, pa sam se s bliskim suradnicima odlučio boriti pozitivnom energijom i optimizmom protiv pandemije i osame.« U videu koji su

Lela Kaplowitz je sa suprugom, pijanistom Joeom, i kćerkom, violinisticom Luciom, odmah počela muzicirati, snimati i emitirati iz njihova kućnog studija

snimili zajedno (a odvojeno), svatko u svojem kućnom studiju, okupili su gotovo sve glazbenike koji su posljednjih dvadesetak godina svirali ili sviraju u Elvis Stanić Group, a odabrali su skladbu *Peter Pan Picking Strawberries*, koju je tako imenovao Boško Petrović na jednoj svirci u legendarnom B. P. Clubu, jer ga je, kako je rekao, podsjetila upravo na to, na »zaigranog Petra Pana u mirisnom polju šumskih jagodica«.

Pandemija i izolacija Stanića su zatekle kao i sve druge. Ove godine imao je dosta dogovorenih koncerata u Hrvatskoj i gostovanja u Bugarskoj, Španjolskoj i Slovačkoj. Većina je otkazana, a dio odgođen do boljih vremena. Osim što je jazz glazbenik, on je i umjetnički direktor Liburnia Jazz Festivala, a na tom polju su ga također dočekale loše vijesti. Ove godine Festival je trebao proslaviti dvadesetu obljetnicu. Organizator je potpisao ugovore s Robbenom Fordom i Bilom Evansom, dogovorio suradnju s Big Bandom RTV Slovenija, koji je trebao izvoditi Stanićeve skladbe u aranžmanima Aleša Avbelja, želio je predstaviti liburnijski jazz od najstarijih do najmlađih jazzista, sve koje je Liburnia Jazz odgojio i/ili motivirao da izaberu jazz kao svoj put. No

Elvis Stanić je 30. travnja na krovu svojega studija organizirao koncert *Jazz on the roof* sa sastavom Liburnia Jazz Union

stigla je obavijest Grada, najvećeg sufinancijera Festivala, da zbog otežanog punjenja proračuna organizator mora vratiti sredstva, iako se još uvijek ne zna hoće li ili neće biti moguće održati Festival u srpnju. »Još uvijek nismo odustali od Festivala, nadamo se da se ostala sredstva koja dobivamo iz javnih izvora neće povući«, rekao je. »Na sponzore danas nitko ne može računati, tako da smo veće koncerte morali otkazati, no nadamo se da

ćemo uspjeti organizirati koncerte s hrvatskim i liburnijskim umjetnicima, makar svirali na brodu ribarima, publici u vlastitim barkama i ljudima na obali. Možda smo mi, jazzisti, spremniji i snalažljiviji u ovakvim kriznim situacijama. Ipak mi najbolje znamo što je improvizacija.«

U sličnoj situaciji su i drugi jazz festivali u Hrvatskoj. Primjerice, Jazz.hr proljeće HDS-a, koji se trebao održati pod tematskim nazivom Hrvatska jazz dijaspora, odgođen je za proljeće 2021., a programi festivala Jazz.hr jesen i koncerata Jazz.hr sezone već su modificirani, ako se uopće budu održali. Tako će se ovogodišnja trideseta obljetnica Jazz.hr-a proslaviti u mnogo skromnijim uvjetima od planiranih.

»Ušuljala se tiho, na prstima i zaustavila svijet«, rekla je Lela Kaplowitz smišljajući ideje za dobrotvorne akcije. »Nije mi teško palo da se utiša buka s ceste, da zrak postane čišći i da se svima otvori vrijeme za pogled unutra, u dubinu.«

Zvezdan Ružić: »Cijeli album *Delightful F* upravo je skup mojih priča sažetih u projekt *Pianotron*; od priča o fascinaciji djevojkom koja se krije iza skladbe *Delightful F* pa sve do priče iza skladbe *Ikebana*, koja je vezana uz moje djetinjstvo.«

Razgovor s pijanistom i skladateljem Zvezdanom Ružićem u povodu objavljivanja novoga autorskog albuma i koncerta s Jazz orkestrom HRT-a

Unutarnji glasovi skriveni u intimnom dnevniku

»Najprije doživim priču, a tek me taj osjećaj veže uz klavir i potakne da napišem nešto, zbog čega moje skladbe možda katkad zvuče jednostavno, ali ne bojim se jednostavnosti jer tako živim, pa čemu uljepšavati priču, odnosno glazbu koju pišem?«

Piše: Davor Hrvoj

Nagrađivani jazz skladatelj i pijanist Zvezdan Ružić, prošlogodišnji veleposlanik Jazz.hr-a HDS-a, na sebe je skrenuo pažnju javnosti nastupivši uz Josipu Lisac 18. veljače na inauguraciji novoga predsjednika Republike Hrvatske — Zorana Milanovića. Taj se nastup dogodio u jeku njegovih aktivnosti kojima je intenzivno predstavljao svoje stvaralaštvo. Primjerice, 12. veljače, u ciklusu Jazz orkestra HRT-a, nastupio

je u Dvorani *Gorgona* zagrebačkog MSU-a. U programu *Giant's Freedom* svirao je uz spomenuti orkestar kojim je ravnao Miron Hauser. Između trideset autorskih skladbi koje se nalaze na njegovu četiri albuma, *The Nightingale Cabaret*, *Elfin Farewell*, *Pandaland* i *Delightful F*, odabrao ih je deset, predstavivši tako kratak presjek dosadašnje samostalne karijere. U aranžmanima koje su, prema njegovoj želji, priredili Luka Žužić i Aleš Avbelj, Ružićeve su skladbe, prvi put predstavljene u orkestralnom kontekstu, zasjale u novom sjaju. Bila je to još jedna potvrda njegove skladateljske vrijednosti.

Kako promišljaš glazbu?

Glazbu vidim vrlo jednostavno i nepretenciozno. U nju pokušavam prenijeti svoj pogled na život, ono što jesam. Shvatio sam da nema smisla kopirati jer svatko od nas je poseban na svoj način, sa svim manama i vrlinama koje grade ono što jesmo. Uvijek su mi emocija i poruka ispred tehnike i fascinacije. Tako živim, a nema smisla ni u glazbi glumiti nešto što nisam. Čak sam se prestao opterećivati stilovima; bitno mi je jedino da se osjećam lijepo i ugodno dok pišem i izvodim vlastitu glazbu.

Kako svoje glazbene vizije pretvaraš u skladbe?

U glavi mi uvijek 'svira' neka atmosfera i ne odustajem dok ne pronađem način da je materijaliziram u notnom zapisu i zvuku. Na svakom albumu uvijek mi je bila ključna priča i atmosfera. Iza svake skladbe postoji priča. Zapravo, jedino tako znam skladati. Nešto me nadahne, sjednem za klavir i nastaje priča. Nikad nisam pisao samo 'igrajući se tonovima'. Uvijek mi je trebala emocija, događaj, susret, romantika... nešto što bi pokrenulo lavinu u meni i zbog čega bi poslije nastale skladbe. Isto tako, nikad si ne postavljam rokove niti se tjeram skladati silom. Svi ti tonovi i sve te boje samo su preslika mogega pogleda na sebe, na svijet... Na taj način svako-

ga dana tražim i upoznajem sebe.

Zašto si odlučio snimiti soloalbum *Delightful F*?

To se dogodilo spontano. Kao što rekoh — ljubav... Upoznao sam jednu djevojku koja me toliko nadahnula svojom ljepotom, pojavom i šarmom da sam napisao skladbu *Delightful F*, koju sam joj poklonio nekoliko dana poslije, za Dan žena. Bilo je to 2018. godine. Ta zanesenost njome inspirirala me za skladbu koja je pokrenula lavinu stvaranja novih skladbi. Do tada sam pisao za sekstet, formaciju s kojom sam snimio prva tri albuma. No tu sam skladbu napisao samo za sebe i jako mi se svidio taj osjećaj. Nakon toga i dalje su nastajale skladbe u kojima nisam čuo sekstet, nego *mellotron*. A onda je počeo najveći dio posla — spajanje tih dvaju naizgled nespojivih instrumenata, klavira i *mellotrona*, u moju priču *Pianotron*.

Koje su posebnosti, što je drukčije na ovom albumu u odnosu na prethodne, osim što je solo, u autorskom smislu?

Sve je drukčije na ovom albumu. Ja sam drukčiji — nešto stariji, nešto opušteniji, nešto nepretenciozniji i razigraniji, možda nijansu mudriji ili samo malo svjesniji ljepote koja se krije iza riječi život.

Vizija i vjera

Kako si došao na zamisao da istovremeno sviraš klavir i *mellotron*?

Još od davnih dana veliki sam zaljubljenik u *mellotron*. Imao sam veliku želju spojiti ga sa svojim sekstetom na drugom autorskom albumu, *Elfin Farewell*. Sjećam se koliko je svima bio šokantan taj spoj klasičnog seksteta u akustičnim aranžmanima s *mellotonom* koji ima sve samo ne klasičan zvuk. Koristio sam ga i na snimanju albuma *Pandaland*. To je uz klavir moj omiljeni instrument. Za album *Delightful F* moja je vizija bila nešto drugačija. Za razliku od dva prethodna albuma, na kojima je *mellotron* bio samo dodatak u aranžmanima za sekstet, u projektu *Pianotron* imao sam viziju da lijevom rukom sviram *mellotron*, a desnom klavir, odnosno da *mellotron* ima ulogu lijeve ruke na klaviru i još puno više od toga.

Što te potaknulo na takvo razmišljanje?

Ideje. Vidio sam taj spoj u svojoj glavi. Jednostavno sam ih vidio! Uvijek se vodim onim unutarnjim glasom koji mi pokazuje pravi put za mene, koliko god se on okolini ponekad činio čudan ili nelogičan. Sjećam se reakcija svojih prijatelja i kolega kojima bih odsvirao pokoji takt *Pianotrona*. Reakcije su bile: »Čudno je«, »Zvuči malo neozbiljno«, »Prerazigrano je«, »Ti si ozbiljan pijanist, ne treba ti to« itd. Ali moja vizija i vjera u taj projekt bila je jača od tih ko-

mentara. Jednostavno sam odlučio ići svojim putem. A onda su se na prvom koncertu održanom prošle godine uoči *Porina* u Opatiji dogodile reakcije oduševljenja i od struke i od publike. Znao sam da im samo treba vremena da se naviknu na zvuk koji još nikad nisu čuli. Puno sam istraživao po internetu u nadi da ću pronaći nekoga tko je na sličan način spojio klavir i *mellotron*, međutim neuspješno! Naravno da je put teži kad moraš ljudima objasniti što je to uopće, ali je itekako ljepši kad znaš da gradiš vlastitu priču, nešto novo, nešto drugačije, nešto doista svoje.

Odnedavno si u tu već dovoljno kompleksnu kombinaciju uveo još jedan instrument koji sviraš nogom. O čemu je riječ?

Pianotron, odnosno spoj *mellotrona* i klavira, najbolje dočara moj karakter. Dio mene želi ostati zauvijek razigrano dijete, dok dio mene itekako promišlja o životu i svemu što se oko mene događa. To razigrano dijete je *mellotron*, a onaj romantični mudrac je klavir. Ponekad neka romantična melodija klavira inspirira *mellotron* na neki novi zvuk i novu igru, dok ponekad baš taj razigrani *mellotron* inspirira klavir na neku malo mudriju melodiju i tako u krug. A onda, kad sam napokon uskladio ta dva instrumenta, shvatio sam da mi još nešto u cijelom 'zvuku' nedostaje. Inače obožavam svirati bubnjeve pa sam došao do sljedeće ideje: kupio sam spravu koja se svira nogom, a u koju se mogu ubaciti vlastiti zvukovi. Budući da imam svoj studio i volim produkciju, nasnimio sam si razne zvukove — za svaku skladbu neki drugi zvuk. Na taj sam način dobio još jednu dimenziju u *Pianotru*. Našli su se tu razni čudni zvukovi, a sve sam ih sam usnimavao i producirao. Nisam htio nikakve gotove zvukove — ne bi bilo pošteno prema tom razigranom dvojcu da im se u priču ubacuje netko neoriginalan.

Živjeti glazbu

Jesi li to imao na umu kad si pisao skladbe ili su one nastale neovisno o zamisli *Pianotrona*?

Većina skladbi nastajala je na klaviru, a poslije sam lijevom ruku klavira prebacio na *mellotron*, tražio zvuk koji mi odgovara da dočaram atmosferu i sve ostalo što je pojedina skladba tražila.

Koja si glazbala nadomjestio *mellotonom*?

Mellotron je obično bio prateći instrument kojim se nadomještao orkestar u manjim sastavima. Ja sam ga na taj način uključivao na svoja dva prethodna albuma. Ovaj put *mellotron* sam tretirao kao orkestar. Kombinirao sam zvukove tako da u pojedinom dijelu pjesme imam udaraljke, u nekom drugom neki drugi efekt, ovisno o priči koja se krije iza skladbe. Kao što re-

koh, kod mene sve ide spontano i intuitivno. Ne odustajem od traženja zvuka dok doista ne postane dio mene. Bilo je tu puno izmjena, dorada, svega. Tek kad je sve leglo na svoje mjesto i kad sam doista osjetio svaku tu skladbu u potpunosti, tek tada sam organizirao snimanje albuma *Delightful F* prošloga ljeta u Velikoj koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog.

Intimni dnevnik

Kako si uvijek bio tu neobičnu povezanost lijeve i desne ruke?

Nije bilo nimalo lako. Pripremao sam se za snimanje više od godinu dana. Čak sam imao ideju snimiti album 2017., ali nisam bio spreman. Jednostavno tada to još nije bilo to. Svakodnevno sam godinu dana vježbao po nekoliko sati i razrađivao tih jedanaest skladbi za album, dok sam gradio svoju priču *Pianotron*, priču za koju imam još puno ideja i koja je tek krenula na svoje putovanje. Najveći mi je kompliment kad mi publika kaže da im zvuči baš razigrano i jednostavno. Zapravo je vrlo kompleksno i ritmički i harmonijski, ali to da zvuči jednostavno, najveća mi je nagrada — tada znam da su te skladbe dio mene.

Koje si priče želio ispričati tim skladbama i kako si to odlučio ostvariti?

Na ovom albumu bavio sam se sobom, odnosno upoznavanjem sebe. Najteže je, ali i najljepše, ogoliti sebe! Našle su se tu teme mogega brata, nekih sretnih i manje sretnih zaljublivanja, događaja iz djetinjstva, nekih promišljanja o životu i sebi. *Delightful F* je kao neki intimni dnevnik, ispričan u nešto drukčijem obliku, u nekim novim zvukovima, s nekim novim pravilima igre i nešto drugačijim instrumentalima koji se kriju iza riječi pianotron. Prije svega, vlastitim skladbama pokušavam prenijeti svoj pogled na život. Glazba je ono što živim, samo izrečeno u nekom drugom ritmu i nekim drugim riječima, odnosno tonovima. Nepopravljivi sam romantik, zaljubljenik u prirodu i neke *old school* vrijednosti. Inspiraciju pronalazim isključivo u svojim životnim pričama. Ne mogu skladati ako nisam inspiriran nekim susretom, razgovorom, događajem, pričom, osjećajem... Nikad nisam znao skladati samo da bih pisao neke tonove i nikad me takav pristup nije zanimao. Mnogi glazbenici napišu neku skladbu, a onda je imenuju. Kod

mene je obratno. Najprije doživim priču, a tek tada me taj osjećaj veže uz klavir i potakne da uopće nešto napišem. Zbog toga moje skladbe možda katkad i zvuče jednostavno, ali ne bojim se jednostavnosti jer tako živim; pa čemu uljepšavati priču, odnosno glazbu koju pišem.

Kako je nastala skladba *Ikebana*?

Zapravo, cijeli album *Delightful F* upravo je skup mojih priča sažetih u projekt *Pianotron*; od priča o fascinaciji djevojkom koja se krije iza skladbe *Delightful F* pa sve do priče iza skladbe *Ikebana*, koja je vezana uz moje djetinstvo. Točnije, vezana je uz mene i mogega brata Vedrana, kad smo u vrijeme adventa prodavali ikebane. Zapravo, on ih je izrađivao, a budući da sam ja imao malo više menadžerskih vještina, uzeo sam tatinu staru aktovku i po susjedstvu prodavao njegove ikebane. Biznis nam je dvi-je-tri zime super išao! Zaradu smo dijelili popola, naravno, što baš i nije bilo povoljno za njega, sad kad gledam, ali tako je to bilo!

Kako je nastala skladba *12th Century Man*?

Jedna od meni najdražih priča je upravo o toj skladbi. Naime, prošle godine upoznao sam djevojku iz Novog Sada. Svidjeli smo se jedno drugom, no nakon nekoliko susreta, s moje je strane ponestalo interesa da taj odnos produbljujemo. Ona je baš u to doba odlazila na seanse regresoterapije. Za one koji ne znaju što je to — riječ je o vođenoj seansi gdje vas netko hipnozom vraća u prošle živote. Nisam probao, ali navodno je takav proces. I tako je ona mene jednog dana nazvala i rekla mi da je sve shvatila na regresoterapiji; da je bila u 12. stoljeću i tamo vidjela mene kako sam imao ženu koja je umrla, zatim sam bio s njom u braku, a na kraju mi je i ona umrla, i to na rukama. Rekla je da se zato bojim početi s njom bilo kakav odnos u ovom životu, da je ne bih opet izgubio. Saslušao sam njezinu priču, no žalost njezin uvid u 12. stoljeće nije nam pomogao da izgradimo odnos u 21. stoljeću. Taj je razgovor itekako potaknuo moju maštu da se zamislim kako bih ja izgledao u tom 12. stoljeću. Upravo zbog te priče nastala je skladba *12th Century Man*. Iza svake skladbe koju sam napisao za album *Delightful F* krije se neka priča.

(Kompletnu verziju razgovora sa Zvezdanom Ružićem pročitajte na hrvatskom jazz portalu — Jazz.hr)

Zvezdan Ružić

Delightful F

Pianotron — Zvezdan Ružić, online izdanje

27 PORIN
GLAZBENA NAGRAĐA 1970

Umjesto planirane gužve i strke u riječkoj dvorani Zamet, održana je dodjela Porina – u Studiju 9 na Hrvatskoj radioteleviziji u Zagrebu

Nikad posebniji *Porin*

Prvi put u dugoj povijesti najprestižnije hrvatske glazbene nagrade dodjela se održala samo kao televizijska emisija, 15. svibnja 2020.

Piše: UNISON PRESS TEAM

Ove godine, zbog epidemiološke situacije u državi, umjesto planirane gužve i strke u riječkoj dvorani Zamet, održana je nikad posebnija dodjela *Porina* – u Studiju 9 na Hrvatskoj radioteleviziji. Inače je dodjela iz godine u godinu sve spektakularnija, sa sve više posjetitelja i sve više prijavljenih. Međutim, prvi put u dugoj povijesti najprestižnije hrvatske glazbene nagrade, dodjela se održala samo kao televizijska emisija, 15. svibnja 2020.

»Situacija je bila u tom trenutku svugdje ista, nismo imali izbora nego prilagoditi se. I moram priznati da je ovo bio veliki izazov. Umjesto standardnih briga tijekom pripreme za dodjelu, pozornice, smještaja, koordinacije svih gostiju i ostalog, ovu, 2020. pamtit ćemo po Skypeu, Zoomu i ostalim tehničkim detaljima«, rekla nam je Ivana Martinac, glavna tajnica *Porina*. »Čekali smo neko vrijeme da vidimo kako će se situacija razvijati, hoće li biti moguće održati dodjelu kao svih ovih godina. Kad je postalo jasno da neće biti moguće, odlučili smo se na navedenu varijantu. Cilj je bio da se dodjela ove godine održi, da se dodijele nagrade, da gledatelji uživaju u glazbenom programu i da ki-

pići što prije dođu do svojih ponosnih vlasnika. Hvala cijelom timu na prednom radu kako bismo organizirali ovo posebno izdanje. Veselimo se već sada idućoj godini i tradicionalno najvećem glazbenom spektaklu. Naravno, još jedanput čestitke svim dobitnicima«, dodaje Ivana Martinac.

Diva i skladatelj

Tijekom 90 minuta programa, voditelji Iva Šulentić i Ivan Vukušić proveli su gledatelje po 37 kategorija nagrade koja je najveće glazbeno postignuće u životu glazbenika u našoj zemlji. Posebno iznenađenje svim gledateljima neuobičajene dodjele bili su glazbena

diva Josipa Lisac te dirigent i skladatelj Tomislav Uhlík, kojima je uručen *Porin* za životno djelo, a čak 17 izvođača izvelo je svoje hitove, za koje su nominirani, s raznih lokacija. Tako su gledatelji imali prilike uživati u izvedbama Amire Medunjanin, Antonele Doko, grupe Chui, Damira Kedže, Damira Urbana, Joea Kaplowitza, J. R. Augusta, Lu Jakelić, Luke Šulića, Mije Dimšić, Marka Tolje, Nene Belana, Opće opasnosti, Petra Graše, Porta Morta, Psihomodo popa i Vanne. Redatelj TV prijenosa bio je Tihomir Žarn, a urednica Andrija Škorput. Scenarij su potpisali Joško Lokas i Mislav Donaj.

I ove godine je konkurencija za glazbenu nagradu *Porin* bila jaka. Najveća

Tijekom 90 minuta programa, voditelji Iva Šulentić i Ivan Vukušić proveli su gledatelje po 37 kategorija nagrade koja je najveće glazbeno postignuće u životu glazbenika u našoj zemlji

imena hrvatske glazbene scene, najveći hitovi protekle godine i nova, svježja imena koja su vrlo brzo svojim radom osigurala mjesto uz bok najvećima. Ipak, kipić su odnijeli u svoje domove samo neki.

Laureat Urban

Veliki uspjeh na ovogodišnjem *Porinu* postigli su Urban & 4 sa suradnicima, a nagrađeni su u čak pet kategorija. Pjesma *Iskra* autora Damira Urbana osvojila je nagradu za pjesmu godine, a za izvedbu te pjesme izvođači Urban & 4 osvajaju *Porin* u kategoriji najbolje izvedbe grupe s vokalom. Njihov album *Live at Lisinski*, koji su snimili sa Zagrebačkom filharmonijom, a čiji su producenti Ante Gelo i Goran Martinac, osvaja *Porin* za najbolji koncertni album. Goran Martinac dobiva *Porin* za najbolju snimku istoimenog albuma. Ante Gelo dobitnik je *Porina* za najbolji aranžman pjesme *Sutra ćemo pričati* s albuma *Urban & 4 & Zagrebačka filharmonija live*, istoimenih izvođača.

Porin za novog izvođača godine osvaja glazbenik Nikola Vranić, poznat pod umjetničkim imenom J. R. August. Za album *Dangerous Waters*, čiji je i producent, J. R. August osvaja i *Porin* za album godine i najbolji album alternativne glazbe!

Dobitnica *Porina* za najbolju žensku vokalnu izvedbu je Amira Medunjanin za izvedbu pjesme *Što te nema*. Album *Povratak prvog ljubavi / Return to the First Love* izvođača Tihomira Popa Asanovića i prijatelja osvaja *Porin* za najbolji album klupske glazbe, a producent albuma Duško Mandić nagrađen je *Porinom* za najbolju produkciju. U kategoriji najbolje snimke, ove godine su dva dobitnika: Duško Mandić za snimku skladbe *Noć u klubu* s albuma Tihomira Popa Asanovića i prijatelja, te Goran Martinac za snimku albuma *Live at Lisinski*.

Nagrađeni redatelj

Album *Digitalno* nebo grupe Psihomodo pop, koji producerski potpisuje Srđan Sekulović Skansi, nagrađen je za najbolji album rock-glazbe, a za istoi-

menu skladbu s albuma, *Porin* za najbolji videobroj osvaja Radislav Jovanov Gonzo. Na području jazz glazbe, dvostruko su nagrađeni Joe Kaplowitz i Jazz orkestar HRT-a. Njihov zajednički album *Organic Intelligence*, koji producerski potpisuje Igor Geržina, osvaja *Porin* za najbolji album jazz glazbe, dok su za izvedbu skladbe *Time to Go* s istog albuma nagrađeni za najbolju izvedbu jazz glazbe. Ove godine dodijeljene su dvije nagrade u kategoriji najbolje skladbe jazz glazbe, a dobitnici su autor Branimir Gazdik za skladbu *Gifted* i Tamara Obrovac za skladbu *Suza sjajna*.

Dobitni vokali

Mia Dimšić i Marko Tolja dobitnici su *Porina* za najbolju vokalnu suradnju na pjesmi *Sva blaga ovog svijeta*, a Marko Tolja dobitnik je i *Porina* za najbolju mušku vokalnu izvedbu pjesme *Još jedan dan*.

Grupa Chui osvaja *Porin* u kategoriji najbolje instrumentalne izvedbe (izvan klasične i jazz glazbe) za skladbu *Eternautova tema*, snimljenu u suradnji s Ink Experiment duom, a njihov album *Iz kapetanovog dnevnika* nagrađen je za najbolje likovno oblikovanje, autora Dalibora Barića. *Porin* za najbolji instrumentalni album (izvan klasične i jazz glazbe) dobiva album *Timeline* izvođača i producenta Ivana Pešuta.

Porin za najbolji album zabavne glazbe osvojila je Domenica za album *Čiribu čiriba*, uz producente Tončija i Ivana Huljića. Najbolji album pop-glazbe ima Vanna koja *Porin* osvaja albumom *Izmiješane boje*, čiji su producenti Goran Kovačić i Ante Gelo.

Bojan Jambrošić & Tamburaški orkestar HRT-a te producenti Siniša Leopold i Igor Geržina s albumom *Kajkavski biseri* dobitnici su *Porina* za najbolji album tamburaške glazbe, a nagradu za najbolji album pop-folklorne glazbe osvajaju razni izvođači za album *Festival kajkavski popevki — Krapina 2019.*, uz glazbene producente Tonija Eterovića i Sinišu Leopolda.

Najbolji klasičari

Zagrebački gitarski trio za album *35 godina*, koji producerski potpisuju sva trojica članova (Darko Petrinjak, Goran Listeš i István Römer), osvaja nagradu za najbolji album klasične glazbe, a navedeni producerski tim osvaja i *Porin* za najbolju produkciju albuma klasične glazbe. U istoj kategoriji još je jedan dobitnik. Glazbeni producent Krešimir Seletković dobiva nagradu za najbolju produkciju elektroničkog albuma *Introspekcija*, raznih autora. Za izvedbu *Trisonate BWV 1037* Johanna Sebastiana Bacha, u obradi Darka Petrinjaka za dvije gitare i kontrabas, Zagrebački gitarski trio osvaja nagradu za

Voditelji Iva Šulentić i Ivan Vukušić

Nagradu *Porin* za životno djelo Josipi Lisac u HTV-ovu je studiju dodijelio Siniša Škarica

najbolju izvedbu klasične glazbe. Najbolja skladba klasične glazbe je *Symphonieo* za klavirski kvintet Davora Bobića. Božidar Pandurić dobitnik je *Porina* za najbolju snimku albuma klasične glazbe za autorski album *Vjekoslava Nježića*.

Kišni razdraganci

Za najbolji album folklorne glazbe nagrađen je album *Na verh gore — bugarenje iz Čićarije* vokalnih skupina Jažulice i Frndalice te producenta Brune Krajcara, koji za album *Made in Istria* osvaja i *Porin* za najbolji album etno-glazbe. *Porin* za najbolji album klap-ske glazbe osvojio je album *53. Festival dalmatinskih klapa Omiš — nove skladbe*, u izvedbi raznih izvođača te urednika Dušana Šarca i Mije Stanića. Ivanka & Mrle s albumom *Kišni razdra-*

ganci, glazbenog producenta Iztoka Turka, osvajaju *Porin* u kategoriji najboljeg albuma za djecu. *Porin* za najbolji album popularne duhovne glazbe pripao je Andreju Grozdanovu i World Guitarists te producentu Zoranu Majstoroviću za album *Gospel on Guitar*.

Nagradu za najbolji tematsko-povijesni album osvojio je album *Arsen Dedić: Rane godine (Kronologija 1962. — 1964.)*, čiji je urednik Siniša Škarica, a album *66. Zagrebački festival 2019.*, umjetničkog direktora Nene Belana, osvojio je *Porin* za najbolji album s raznim izvođačima.

Čestitke svim nominiranima, dobitnicima, ali i organizatorima, koji su ove godine bili pred posebnim izazovom, uz nadu da se vidimo iduće godine u Europskoj prijestolnici kulture.

Razgovor s povodom: skladatelj Tomislav Uhlík, dobitnik *Porina* 2020. za životno djelo

Mir i tišina su mi najdragocjeniji

Skroman i samozatajan, tih i vrijedan, nesklon javnim istupima i intervjuima; ipak smo ga u ovoj slavljeničkoj godini zamolili za razgovor, no njegovi su odgovori, za razliku od razgovorljive većine njegovih kolega u branši, bili vrlo koncizni

Piše: Maja Stanetti

Više od sto djela sadrži opus Tomislava Uhlíka, skladatelja, dirigenta i glazbenoga pedagoga na Odjelu za glazbenu kulturu

»**G**otovo sve što sam napisao bilo je na zamolbu kolega i prijatelja ili pak kao narudžba.«

na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji. Skladbe piše za soliste i komorne sastave, simfonijski orkestar, ali i za zbor, amaterske ansamble, harmonikaški orkestar ili tamburaše. Svojedobno je bila izražena i njegova dirigentska aktivnost, osobito u vrijeme angažmana u Kazalištu Komedija, gdje je predvodio niz izvedbi mjuzikla i opereta, a gostovao je i u HNK-u u Zagrebu i Osijeku. Njegova su djela snimljena na više nosača zvuka, a mogu se čuti i na njegovu vlastitom kanalu na YouTubeu. Skroman i samozatajan, tih i vrijedan, nesklon javnim istupima i intervjuima; ipak smo ga u ovoj slavljeničkoj godini zamolili da nam odgovori na nekoliko pitanja.

Prije otprilike dvije godine razgovarali smo za *Cantus*. Sada je za vaš rad stigao *Porin*, nagrada za životno djelo.

Čini li vam se to preuranjeno za nas u ne više mladim, ali, recimo tako, časnim godinama?

Pa, bio sam iznenađen. Nije uobičajeno, ali nije ni presedan. Bilo je do sada, naime, i mlađih. Znam da sam puno toga napravio pa već pomalo osjećam i stanoviti zamor, ali svjestan sam da i drugi moji, generacijski bliski kolege rade s puno žara i entuzijazma, no za nagradu uvijek treba imati i malo sreće...

Zamolbe kolega

Tih, ali vrijedan skladatelj. Tako ste uglavnom doživljeni. Kako biste na to odgovorili?

Što se skladanja tiče, mene su otpočetak 'vukli za rukav', tj. gotovo sve što sam napisao bilo je na zamolbu kolega

i prijatelja ili pak kao narudžba. Pritom sam uvijek imao slobodu da se izrazim kako mi odgovara, a kad bih osjetio da nešto nije za mene, odbio bih. Kad bih dovršio djelo, prepuštao bih njegovu daljnju sudbinu izvođačima. Nisam se previše trudio oko medija, a i ne volim da me se odviše 'zivka'. Mir i tišina su mi najdragocjeniji.

Rekli ste mi i da je u ratno doba devedesetih godina bilo vaše sretno dirigentsko razdoblje u Komediji? Biste li mu se ikad vratili? Biste li se vratili i dirigiranju?

Od dirigiranja sam, nažalost, odustao jer sam osjetio da se u postojećim okolnostima ne mogu dalje razvijati na tom području. Procijenio sam da mi je bolje usredotočiti se samo na stvaralački rad, jer tu su i obiteljske obveze koje nisam htio zanemariti.

»Nisam se previše
trudio oko medija, a
i ne volim da me se odviše
'zivka'.«

Objavljujete izvedbe svojih djela na vlastitom kanalu na YouTubeu. Pratite li posjećenost i kako to možete komentirati? Pokrenuli ste ga zbog zamršenih odnosa izdavačkih prava?

Pokrenuo sam ga zato da ljudi čuju što sam napravio. To je tek dio mog stvaralaštva i većina tih audiozapisa je na amaterskoj razini, gotovo u svakom pogledu. Pratim 'klikove' i drago mi je da ih ponegdje ima veći broj, jednako kao i 'lajkova'.

Osobitu sklonost folklornim obrascima pomiješali ste sa suvremenim instrumentalnim izrazom. Ideja nije nova, ali je u ovom slučaju bila izazovna. Na koji način?

Dolazak u ansambl Lado u mladim godinama trajno me izložio utjecaju folkloru. Uvijek sam se poigravao tim utjecajem, a u posljednje vrijeme gotovo da bez njega i ne mogu. Praksu nameće smjer kretanja. Sada na Akademiji imamo studij tambure, pa kako nedostaje originalne, tehnički zahtjevnije literature, osjetio sam izazov i opet svojski prionuo na posao.

Inspiracija u valovima

Rekli ste mi i da osobito volite jazz pijanizam. Je li to još uvijek tako i što vas to privlači jazzu?

Da, to je duboko u meni, ali nažalost, više ne sviram. Napisao sam tek nekoliko ciklusa parafraza popularnih tema s našeg područja, ali o tome smo, mislim, već razgovarali, pa se ne bih ponavljao.

Nagrada Porin za životno djelo nije valjda kraj stvaralačke priče. Što sljedeće pripremate? Ili je toga više, na više razboja?

To kod mene dolazi u valovima. Zasad ništa ne pripremam. Pričekat ću najprije da vidim kako će odjeknuti ono što sam nedavno napravio.

Najljepše stranice hrvatske literature izvodili su uz Simfonijski orkestar HRT-a ponajbolji hrvatski pjevači: sopranistica Valentina Fijačko Kobić, tenor Domagoj Dorotić i bariton Ljubomir Puškarić

Dan dvorane Lisinski na dan otvorenja dvorane, 29. prosinca 2019., ciklus Lisinski subotom

Oda zemlji za kraj godine

Hrvatska glazba u sezoni najprestižnijega hrvatskog klasičnog koncertnog ciklusa

Piše: Jagoda Martinčević

do sada je naravno bio hrvatski, no ovaj put je rođendan zagrebačke koncertne dvorane obilježen na poseban način. Tvrdoglavi ravnatelj Dražen Sirišćević istjerao je svoje! Unatoč prosvjedima publike na blagajni, završio je 29. prosinca polovicu sezone onako kako ju je i počeo — programom hrvatske glazbe, u čast 200. godišnjice rođenja onoga čije ime Dvorana nosi.

Oda zemlji, kako je program naslovljen, otvorila je prije svega još uvijek aktualno pitanje: jesmo li i koliko smo učinili da hrvatska glazba ravnopravno zaživi u svijesti domaće publike? Nismo, sudeći po ovom primjeru i mnogim drugima u kojima se naša glazba prima kao 'nužno zlo', 'prirepak' u miješanim programima na početku koncerta, kako bi se zadovoljila tek forma, ali ne i suštinski sadržaj u kojem bi stvaralaštvo naših autora bilo ravnopravan partner. To je međutim uspjelo suvremenoj hrvatskoj glazbi, zahvaljujući dugogodišnjoj upornosti ponajprije Cantus Ansambla koji je, nastavljajući na Muzički biennale Zagreb, svoju publiku animirao i odgojio te stvorio kritičnu masu koja sa zanimanjem, danas i s poznavanjem, prati što se događa na

tom području. U odnosu na nju, s našom takozvanom klasikom, kojoj danas pripada sve do pojave MBZ-a, postupalo se 'šlampavo', izuzev dviju opera, pa stoga i imamo publiku koja bi umjesto *Ode zemlji* radije slušala valcere i čardaše! I držim da tu više i nema bogzna kakve pomoći. Što je učinjeno, učinjeno je, naša će klasika i dalje živjeti u radijskim programima i snimkama, dok će na koncertnim podijima ostati tek povremeni ukras, ili nužno zlo, ovisno o kutu gledanja. Programski je *Oda zemlji* bila zamišljena manje kao domoljubni pozdrav, na što bi naslov mogao navesti, a više kao presjek moguće reprezentacije autora i skladbi koje su obilježile vrijeme. I bio bi to dobar izbor uz jednu iznimku: da je imao glavu i rep, točnije početak i mogući završetak prema povijesnim kriterijima. Naime, unatoč zasluženom mjestu (ne samo zbog rođendana!) Lisinskog, bilo je i prije njega glazbe upravo za takav presjek, primjere one Luke Sorkočevića, a bome ju je bilo i nakon *Istarske suite* Natka Devčića koji je kronološki bio posljednji u tom nizu sa završetkom u pedesetim godinama prošloga stoljeća! Dakle, nedvojbeno nedovoljno za cjelovitu reprezentaciju, ali i dostatno za koncert koji je podsjetio na neke doista vrijedne stranice hrvatske glazbe prošlosti. Ponajprije one koje su slijedile nekad popularni tzv. nacionalni smjer, poput baleta *Đavo u selu* Frana

Lhotke, potom Krešimir Baranović s *Kurom Martinom* iz ciklusa *Z mojih bregova* i nezaobilazni Jakov Gotovac s *Od zemlji iz Mile Gojsalića te Himnom slobodi* za Gundulićevu *Dubravku*. Nezaobilazan je bio i plemeniti Zajc s finalom *Nikole Šubića Zrinjskog* i popijevkom *Domovini i ljubavi*, najviše zaobilazeni Josip Stolcer Slavenski s *Mojom pjesmom iz Balkanofonije* op. 10, a oni koji su tragali za autorskim izrazom izvan nacionalnog bili su Dora Pejačević sa *Scherzom* iz *Simfonije u fis—molu* op. 41 i Blagoje Bersa s *Idilom* op. 25b. Josipa Hatzea zastupala je vokalna *Serenada*, a začetnika hrvatske opere Lisinskog uvertire *Porinu* i *Ljubavi i zlobi*, potonja u uspješnoj obradi i izvedbi za orgulje Pavla Mašića. Ocjenjujem da je jedini programski gaf učinjen izborom iz prebogatoga opusa Borisa Papandopula. Jer ako nema savršene izvedbe koloraturne arije Muhe iz opere *Rona*, a ona Antonije Dunjko je bila sve drugo, onda ju je korisnije ne izvoditi! Na sreću, sve ostalo bilo je izvedbeno vrlo koncentrirano i nadahnuto. Prava reprezentacija lijepih, moćnih glasova Valentine Fijačko Kobić, Ivane Sribljan, Domagoja Dorotića i Ljubomira Puškarića ukrasila je program uz odličan Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije pod ravnanjem Ive Lipanovića. Oni koji su na koncert došli, ipak su otišli zadovoljni!

Slavonske igre Zorana Šćekića

Skladateljevo ime najprije povezujemo s istraživanjem zvuka i mikrotonalnosti, kao i s jazz izričajem koji, osim u svojem skladateljskom opusu, gaji kao i vrstan gitarist

Piše: Srdana Vrsalović

Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije u sklopu svojega *Majstorskog ciklusa* 14. studenoga 2019. godine prikazao je u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog novo djelo Zorana Šćekića. Riječ je o svestranom glazbeniku rođenom u Đakovu, koji se nakon diplome na Akademiji za glazbu i izvedbene umjetnosti u Grazu, u kompoziciji i aranžiranju usavršavao na Muzičkoj akademiji Sibelius u Helsinkiju. Njegovo ime najprije povezujemo s istraživanjem zvuka i mikrotonalnosti, kao i s jazz izričajem koji, osim u svojem skladateljskom opusu, gaji kao vrstan jazz gitarist.

Svijet netemperirane mikrotonalne harmonije tom je umjetniku posljednjih godina bio najveća preokupacija, i u istraživanju i u teorijskom radu, u osmišljavanju novih instrumenata za izvedbu mikrotonalne glazbe, aranžiranju i skladanju novih djela, pa i u organizaciji festivala mikrotonalne glazbe *MICROfest*. Osim toga, u fokusu Šćekićeve rada je, kako je i sam naveo u intervjuu za Hrvatski radio uoči praižvedbe djela *Slavonske igre br. 2*, »glazba temeljena na grafičkom zapisu ili kombinaciji tradicionalnog i grafičkog zapisa, čija je osnova slobodna improvizacija, koja koketira s free jazzom i suvremenim oblicima klasične glazbe«, te aranžiranje za veće orkestralne sastave, posebice tradicijske glazbe s područja Hrvatske i šire.

Za Simfonijski orkestar HRT-a Zoran Šćekić skladao je djelo povezujući tradiciju s elementima jazz i klasične glazbe polazeći od jednog starog slavonskog kola. Kako je i sam istaknuo: »Sva tri navedena elementa ne predstavljaju nužno stilski smjer, nego alat s pomoću kojega je modificiran, kombiniran i komponiran osnovni građevni materijal djela koji čini kolo s područja Slavonije, Jabučice.« Preslušavajući interpretacije kola u različitim izvedbama, posebno u izvedbi solo gajdi kao i tamburaškoga sastava, Šćekića je zaintrigirala međuigra instrumentalnih i vokalnih dionica uz stalne promjene tempa koje se često događaju nasumično, intuitivnom izvedbom tradicijskih glazbenika. Tu je činjenicu

radoznali i studiozni Zoran Šćekić nastojao prenijeti u simfonijsko tkivo, gradeći skladbu na izmjenama između različitih dionica u orkestru, sa željom dočaravanja sličnog obrasca alternacije vokalnih i instrumentalnih dijelova s nemetričkim promjenama tempa u tradicionalnoj izvedbi.

Slavonska igra br. 2 u formi simfonijskog stavka koji je dio cjelovečernjeg *etnojazz* baleta u nastajanju, od samog početka slušatelja vrlo postupno uvodi u skladateljev zvučni imaginarij na temu folklorne baštine Slavonije i Baranje. Gudačka sekcija i klavir postavljaju zvučni okvir u kojem se pridružuju puhači instrumenti izvedbom karakterističnih intervala i fragmenata iz melodije slavonskog kola. Puhači postupno razvijaju melodiku na margini između tradicije i jazz, izmjenjujući se s osminskim pokretom gudača u podlozi, koji prolaskom partiture počinju podržavati puhačke dionice pri kulminaciji i razvoju glavne teme karakterističnog ritma i melodike. Dionice marimbe i vibrafona partituri daju svježinu orkestralnog zvuka, prirodno povezujući klavirsku dionicu s puhačkim i gudačkim sekcijama, te spajajući opore elemente tradicijskih intervala s jazz asocijacijama i melodikom. U tome je posebno vidljiva vrsnost skladateljeva aranžerskog talenta i osjećaj za profinjenu fuziju raznorodnih glazbenih elemenata koje ujedinjuje u prirodnu novu cjelinu, specifične atmosfere i originalne zvukovnosti.

Inspiracija nedeterminiranošću svih glazbenih elemenata i intuitivnim u glazbi, što bi se moglo reći da je dodima točka između jazz i dijelova glazbene baštine s ovdašnjih prostora, iznjedrila je vrlo pregledno djelo u kojem je skladatelj, neopterećen veličinom simfonijskog aparata na dispoziciji, na zanimljiv način razradio ideju nemetričke modulacije tempa iz slavonske glazbene baštine unutar klasičnog okvira simfonijskoga djela s jasnom metričkom strukturom. Izvršna izvedba Simfonijskoga orkestra HRT-a na koncertu *Majstorskog ciklusa* bila je vođena preciznom rukom uglednoga francuskog dirigenta Pascala Rophéa koji je za tu prigodu, uz *Slavonske igre br. 2*, pripremio program posvećen biserima ruske literature iz pera Sergeja Rahmanjinova i Igora Stravinskog. U tome im se pridružio i jedan od ponajboljih pijanista današnjice, Aleksej Volodin, čineći prigodu toga koncerta glazbeno uzbudljivo i svečanom, na radost publike i slušatelja Hrvatskoga radija. Dodatna vrijednost cijeloga projekta i uspješne suradnje svakako je tonska snimka novoga djela Zorana Šćekića, koju su orkestar i maestro Rophé ostvarili za HRT nakon praižvedbe, čime su obogatili arhivu hrvatske glazbe i omogućili njezin život i izvan koncertne dvorane. Hrvatska je glazba unutar naše javne radiotelevizije danas ostavljena u skučenom prostoru; čeka nove politike i svjež platforme za predstavljanje koje bi uvelike pridonijele njezinu smislu i promociji.

Nagrađeni Ante Knešaurek za Klavirski koncert

Nagrade HAZU-a proglašene su na Dan hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 29. travnja, točno na 159. obljetnicu osnutka Akademije

Piše: HAZU

Predsjedništvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, temeljem izvješća Odbora za nagrade koji su činili akademici Koraljka Kos (predsjednica), Dragutin Feletar, Marko Tadić, Slavko Matić, Josip Madić, Anica Nazor, Zvonimir Mrkonjić, Igor Fisković, Božo Udovičić te Alenka Smrečki dipl. iur. (tajnica), nakon obavljenog elektroničkog glasovanja od 7. do 14. travnja 2020., donijelo je odluku o dodjeli nagrada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za najviša znanstvena i umjetnička dostignuća u Republici Hrvatskoj za 2019. godinu. U tome za područje glazbene umjetnosti i muzikologije nagradu dobiva izv. prof. Ante Knešaurek, mr. art., za djelo *Koncert za klavir i orkestar*, nastao po narudžbi 40. Osorskih glazbenih večeri. Djelo je praižvedeno na koncertu otvorenja festivala 19. srpnja 2015. u interpretaciji pijanista Filipa Faka i Simfonijskog orkestra HRT-a pod ravnanjem maestra Aleksandra Markovića.

Zvukovna fantazija

Ante Knešaurek, rođen u Zagrebu 1978., hrvatski je skladatelj i orguljaš, izvanredni profesor na katedri za kompoziciju i glazbenu teoriju Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, glavni orguljaš bazilike Srca Isusova u Zagrebu. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu diplomirao je studij orgulja (Mario Penzar) i kompozicije (Marko Ruždjak) i izrazito je aktivan na oba područja. Nakon magisterija orgulja u Zagrebu nastavlja poslijediplomske studije orguljske interpretacije i improvizacije na Visokoj školi u Detmoldu (Norbert Duchtel) i Grazu (Gunter Rost). Orguljsku improvizaciju također studira u Hrvat-

skoj s Anđelkom Klobučarom, a među njegove učitelje ubrajaju se Daniel Roth, Ludger Lohmann, Almut Roßler i Michael Gaillit. Nagrađeni *Koncert za klavir i orkestar* Ante Knešaureka skladba je izrazito visokog umjetničkog dosega, osebujnih harmonijskih, polifonih i strukturalno-formalnih rješenja, bogate zvukovne fantazije. To je glazba koja odiše vedrinom i pozitivnom stvaralačkom energijom. U okvirima, brzim stavcima, napose u trećem (*Prestissimo*), solistička dionica virtuozno je pisana u interakciji sa sastavom simfonijskog orkestra, koji skladatelj znalački koristi postižući sjajne kolorističke efekte.

Valovita glissanda

Središnji, poetični, polagani stavak u znaku je apartne oktavirane melodijske linije u dionici klavira. Djelo je svojevrsna sinteza tradicije i inovacije. Objedinjuje različite kompozicijske elemente i sustave. Dominira proširena tonalitetnost, ali već u početnom nastupu klavira javlja se bitonaliteti sukob molske i durske terce. Neke pasaže i brzi sljedovi različitih akorda u trećem stavku rezultiraju politonalitetnošću, a valovita *glissanda* klavira i harfe pred samim krajem stavka formiraju *cluster* u pokretu, disonantno zgušnjavanje koje se razrješava u kadenci »in C«. To majstorsko Knešaurekovo djelo od iznimnog je i trajnog značenja za hrvatsku glazbu i kulturu. Ove je godine zbog pandemije koronavirusa izostala tradicionalna svečana sjednica s dodjelom Akademijinih nagrada. Umjesto toga predsjednik HAZU-a, akademik Velimir Neidhardt, 29. travnja u praznom je atriju Akademijine palače, teško oštećene u potresu 22. ožujka, objavio imena dobitnika nagrada HAZU-a za 2019. godinu. Nagrade će dobitnicima biti uručene naknadno.

Za Simfonijski orkestar HRT-a Zoran Šćekić skladao je djelo povezujući tradiciju s elementima jazz i klasične glazbe polazeći od jednog starog slavonskog kola

Svaka dionica u drukčijem ritmu

Ritmičko dopunjavanje dionica koje ponekad istovremeno izvode različite ritmičke figure i obrasce, rezultat je skladateljeva korištenja algoritama provedenih kroz računalne programe

Piše: Hannah Pavlič

Drugi gudački kvartet Srđana Dedića nastao je u povodu stote obljetnice osnutka Zagrebačkog kvarteta. Praizvedba je održana 30. studenoga 2019. godine u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog. Skladba je nastala na poticaj Zagrebačkog kvarteta, obilježavajući specifičnu i unikatnu suradnju ansambla i skladatelja, s kojim su gudači intenzivno surađivali u protekloj sezoni (2018./2019.) kad su izvodili njegov *Prvi gudački kvartet*, praizveden prije deset godina na Muzičkom biennalu Zagreb.

Prvorazredno partnerstvo

Može se reći da je suradnja bila rezultat prirodne kohezije interesa. Skladatelj o tome kaže: »Bila mi je iznimna čast što me Zagrebački kvartet izabrao da napišem novu skladbu u povodu stote obljetnice osnutka ansambla. Nakon što su više puta izvodili moj *Prvi gudački kvartet*, koji su potom i studijski snimili za svoj CD, te posebno nakon dvije svečane i uspješne izvedbe *Drugog gudačkog kvarteta*, suradnja sa Zagrebačkim kvartetom pretvorila se u prvorazredno umjetničko partnerstvo.«

Plod toga partnerstva kompaktno je jednostavačno djelo od 13 minuta. Okarakterizirano je kontrastima koji se temelje na izmjenama brzih i polaganih

odlomaka te izmjenama gustog polifonog i 'prozračnijeg' sloga, što u konačnici čini dinamično glazbeno djelo. Kontrastne izmjene olakšavaju slušno praćenje inače iznimno složene strukture. Kompleksnost djela 'krije' se u ritamskim komponentama skladbe, unutar koje prevladava istovremeno suprotstavljanje različitih ritamskih obrazaca — svaka dionica donosi drukčiji ritam.

Kontrolirani kaos

Skladatelj je time postigao privid neovisnosti instrumenata unutar svake dionice, ali i osjećaj svojevrsnog kontroliranog kaosa. Ritam je zapisan izrazito precizno te je strogo određen, što omogućuje ritmičko dopunjavanje dionica koje ponekad u isto vrijeme izvode različite ritmičke figure i obrasce. Takav način skladateljskog razmišljanja rezultat je korištenja algoritama provedenih kroz računalne programe: »Premda programiranje smatram integralnim segmentom skladateljskog procesa 21. stoljeća, znanstvene metode služe mi samo da bi osnažile strukturu onog spontanog i intuitivnog u glazbi.«

Članovi kvarteta u pripremama za izvođenje *Drugog gudačkog kvarteta* nisu imali nimalo jednostavan zadatak te su ponovno pokazali izuzetnu spremnost i iskustvo, o čemu govori Martin Krpan: »Kvartet je iznimno zahtjevan, a to se odnosi na svakog izvođača, ali i na skupno izvođenje. Skladatelj koristi puni izražajni i tehnički opseg svih in-

strumenata koji nastupaju u različitim kombinacijama; od solističkih kadeneci do homogenih i zvukovno raskošnih dijelova. Također se u nekim dijelovima jasno razaznaje mjera takta, dok se u drugima osjećaj mjere potpuno gubi. Da bi sve te različitosti i kontrastne situacije došle do izražaja, pri izvođenju je bitna velika preciznost i jasnoća te poznavanje glazbenog materijala drugih dionica.«

Kako bismo zašli u dubinu skladateljeva promišljanja na primjeru djela, postavili smo mu dva prigodna pitanja.

Dinamičan protok

Koje su posebnosti nove skladbe u odnosu na *Prvi gudački kvartet*, ali i unutar vašeg skladateljskog opusa?

Prvi gudački kvartet je trostavačan i traje 20 minuta, dok drugi traje 13 minuta, što su mi sugerirali članovi Zagrebačkog kvarteta. Zbog te minutaže odmah sam se odlučio na jednostavačnu formu koja me je navela na kompaktnost i dinamičan protok kontrastirajućih situacija. Iako se neki materijali javljaju u raznim permutacijama, ovaj put, za razliku od prethodnih skladbi, koristio sam vrlo malo variranih repriziranja većih ulomaka. Češće se nižu nove pojave. Primijenio sam više sadržaja slobodnog ritma u kojima se ne raspoznaje doba, a ako se već radi o pravilnom ritamskom puls, onda on sadrži neku polimetarsku karakteristiku. Godinama me privlače strukture u kojima dionice koriste različite ritamske podjele. Npr.

jedna dionica svira kvintolu, druga za to vrijeme sekstolu, treća septolu. Međutim, takvi slogovi nameću pitanje — kako pritom uskladiti tonske visine? U ovoj skladbi iznio sam četiri nove strategije organizacije tonskih visina u slogovima suprotstavljenih ritamskih pulseva, koje su rezultat mukotrpnih istraživanja. Uspoređujući moja dva kvarteta, oba sadrže i neke srodne ideje koje me i dalje privlače, a ovaj su put došle u svojim novim inačicama.

Bitno iskustvo

U čemu se krije zahtjevnost izvođenja?

Malo je toga u ovoj skladbi jednostavno za izvođenje. Ansambl koji svira samo klasičnu glazbu i onu novijeg datuma koja se pak služi starim sredstvima, nikad se neće odlučiti vježbati i izvoditi ovakvu partituru. Ona je mišljena za ansambl s iskustvom izvođenja Nove glazbe, što Zagrebački kvartet sigurno jest. Znajući njihove sposobnosti iz prve ruke, mogao sam uključiti kompleksne materijale koje sam već naveo; slogove bez jasne dobe (što je bez dirigenta zahtjevno), različite ritamske pulseve po dionicama (što je neka vrsta kontroliranog kaosa), polimetriju i ostale kompleksne ritmove. Skladajući, imao sam dojam da sam pretjerao sa svojim zahtjevima prema ansamblu pa sam s određenom dozom strepnje čekao probe. Prema riječima članova ansambla, izvođenje zahtjeva maksimalnu koncentraciju. Na moje oduševljenje, tekst je odlično svladan. Da stvar bude još bolja, interpretacije na izvedbama bile su još kvalitetnije nego na probama. Zagrebački kvartet je uistinu klasa... Ako ikad napišem treći gudački kvartet, veselio bih se nastavku našeg partnerstva, s kojim dolazi veselje i ispunjenost.

Skladatelj Srđan Dedić oduševljen je izvedbenom razinom Zagrebačkog kvarteta i radovalo bi ga kada bi svoj treći gudački kvartet napisao također za taj ansambl

Unatoč vertikalno-horizontalnom suprotstavljanju različitih ritamskih podjela, dionice profilirane intervalske građe usporavaju se zajedno.

LADO u Svečanoj dvorani glavne bečke Vijećnice 22. siječnja

PETRA SLOBODNAK

Hrvatska kultura i umjetnost za prijatelje u Europskoj uniji početkom 2020.

Dramatični prekid kulturne promidžbe uzrokovao koronavirusom

Republika Hrvatska proglašena je državom predsjedateljicom Vijeća Europske unije u prvih šest mjeseci 2020. godine, što je bila prigoda za predstavljanje naše kulture u državama članicama s kojima Hrvatska ima bilateralnu suradnju. Nažalost, od stotinjak planiranih programa međunarodne kulturne promidžbe, ostvaren je tek manji dio

Piše: dr. sc. Zdenka Weber

Odlukom Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske 11. ožujka proglašena je epidemija bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2 na području cijele Hrvatske. Bila je to reakcija na proglašenje pandemije zaraze koronavirusom koju je proglasila Svjetska zdravstvena organizacija. Svijet je stao, a temeljna poruka »osta-

nite doma/stay home« poput munje se proširila kuglom zemaljskom. Svjedoci smo globalne zdravstvene ugroze, ali i, nastalom situacijom, globalnog zaustavljanja javnih događanja. Namjera ovog teksta je rezimiranje kulturnih događaja održanih u prvim mjesecima, i to na međunarodnom planu i u sklopu predsjedanja Hrvatske Vijećem Europske unije. Naime, činjenica da je Hrvatska proglašena državom predsjedateljicom Vijeća Europske unije u prvih šest mjeseci 2020. godine bila je prilika za itekako važno predstavljanje hrvatske kulture u državama članicama

s kojima Hrvatska ima bilateralnu suradnju. Nažalost, od stotinjak planiranih programa međunarodne kulturne promidžbe, ostvaren je tek manji dio.

Diplomatsko iskustvo

Otkako se 1. srpnja 2013. godine kao 27. članica pridružila savezu europskih država, Europskoj uniji kao »jedinствenoj međuvladinoj i nadnacionalnoj zajednici europskih država«, što je temeljna definicija Europske unije, Hrvatska je postala ravnopravnom članicom ekonomske i političke unije, čiji je povi-

jesni razvoj moguće pratiti još od prvih godina nakon Drugoga svjetskog rata. Kako sam te važne godine, za suvremenu povijest Hrvatske kao najmlađe međunarodno priznate europske države, bila na diplomatskom mandatu savjetnice za kulturu u hrvatskom Veľeposlanstvu u Republici Austriji, dakle u Beču, u austrijskoj metropoli s kojom je Hrvatska u svojoj prošlosti bila blisko povezana, imala sam prilike za mnoga osobna i vrlo izravna iskustva kad je riječ o odnosu međunarodne zajednice prema hrvatskoj kulturi općenito, napose prema glazbenoj kulturi. Daka-

Svijet je stao, a temeljna poruka »ostanite doma/ stay home« poput munje se proširila kuglom zemaljskom

ko, još iz vremena diplomatske službe u Berlinu, a imala sam čast biti prva konzulica za kulturu u Generalnom konzulatu RH u Saveznoj Republici Njemačkoj 1997. godine, te prva savjetnica za kulturu u hrvatskom Veleposlanstvu kad su se 1999. veleposlanstva svih država koje su imale diplomatske odnose s Njemačkom preselila iz Bonna u novoujedinjenu njemačku metropolu Berlin, imala sam brojne prilike uvjeriti se u veliki ugled koji su hrvatski umjetnici različitih usmjerenja (pa tako i glazbeni) uživali na međunarodnom planu. Pa ipak, u prvim je godinama nakon međunarodnog priznanja osamostaljene hrvatske države još bilo nužno izdvajati umjetnike (dakako i znanstvenike, sportaše pa i sve druge pojedince svih struka) iz skupnog određenja bivše države jer se međunarodna javnost najčešće nije snalazila u određivanju epiteta nacionalne pripadnosti mnogim umjetnicima koji su bili poznati i priznati a dolazili su s područja države čija je oznaka raspadom federacije i osamostaljivanjem pojedinih republika izišla iz uporabe. Dakle, ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, ta je diferencijacija osnažena, pogotovo u sklopu diplomatske, kao i ukupne državne usmjerenosti. Na području afirmiranja hrvatske kulture na međunarodnom su planu postignuti uvjeti i ostvarene mogućnosti kakve prije toga nisu postojale.

Glazba kao predvodnica

Na primjeru programa ostvarenog 1. srpnja 2013. godine u Beču, u čijoj sam realizaciji neposredno sudjelovala, želim i zorno prikazati razinu novih mogućnosti afirmiranja hrvatske kulture, konkretno glazbe, na međunarodnom planu. Naime, toga je dana u prostranom atriju bečke Vijećnice Veleposlanstvo RH organiziralo koncert Zagrebačke filharmonije pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja, sa solisticom, pijanisticom Martinom Filjak. Na programu je bila *Samba da camera* Ive Josipovića te Ravelov *Klavirski koncert u G-duru* i Mozartova *Simfoni-*

ja Jupiter. Koncert je slušalo više od 1100 uzvanika, među kojima su bili tadašnji predsjednici obiju država, dr. Ivo Josipović i dr. Heinz Fischer, kao i tada još živući austrijski ministar vanjskih poslova Alois Mock, potom ugledni hrvatski dirigent Berislav Klobučar, zatim Georg von Habsburg i brojni drugi austrijski uglednici, međunarodni diplomati, Hrvati i Hrvati koji rade u Austriji te hrvatskoj pradomovini trajno privrženi gradišćanski Hrvati.

Tim primjerom na prvome mjestu želim istaknuti nadasve važne mogućnosti koje organizacija kulturnih projekata pruža kad se želi okupiti inozemna publika i upozoriti na domete vlastite nacionalne kulture. Dakako da posebnu privlačnost imaju upravo koncerti jer glazba kao univerzalni jezik osobito privlači posjetitelje kulturnih događanja. Uostalom, takve programe kontinuirano priređuju sva državna predstavništva, a u okvirima Europske unije postoji i EUNIC (*European Union National Institutes of Culture*), čija je primarna zadaća organiziranje kulturnih događaja u državama s kojima se njeguje bilateralna kulturna razmjena. To da Hrvatska još uvijek nema svoj nacionalni kulturni institut, kakve imaju druge države i čija su mnoga sjedišta i u Zagrebu, hrvatskoj metropoli, u ovoj prigodi samo navodim bez daljnje razrade toga važnog pitanja.

Glas kulture

Činjenica da je Hrvatska prema planu i rasporedu predsjedanja Vijećem Europske unije u 2020. godini došla na red i da je od 1. siječnja do 1. srpnja država koja prva među jednakima u šestomjesečnom razdoblju predsjedda tom bitnom institucijom, ulazi u djelokrug dužnosti i zadataka svih država članica Unije. U skladu s ravnopravnim statusom država članica, upravo je uloga Vijeća Europske unije omogućavanje da se čuje glas vlada država članica, da se donosi zakonodavstvo i koordinira politika EU-a te da se okupljaju nacionalni ministri iz svih Unijinih država članica i da se izmjenjuju u tom programiranom obnaša-

Bogat program LADA oduševio je bečku publiku

nju šestomjesečnih dužnosti predsjedanja Vijećem EU-a. Sa sjedištem u Bruxellesu, Vijeće EU-a od 1958. godine, kad je utemeljeno najprije kao Vijeće Europske ekonomske zajednice, doista obavlja važne funkcije i činjenica predsjedanja svakako ima obilježja koja su bitna u odnosu na ispunjavanje mnogih zadataka, ali i znatne časti u konkretnom odnosu na državu koja je aktualna predsjedateljica.

U skladu sa svime navedenim, o čemu je hrvatska javnost kontinuirano izvješćivana, predsjedanje Vijećem EU-a u prvoj polovici 2020. godine za našu je zemlju otvaralo i znatne mogućnosti afirmiranja kulturnih sadržaja. I tako dolazimo ponovno do glazbe i koncerta kao izuzetno pogodnih situacija za

Neizmjerne su mogućnosti koje organizacija kulturnih projekata pruža kad se želi okupiti inozemna publika i upozoriti na domete vlastite nacionalne kulture

okupljanje potencijalne, a željene publike, kao i za upoznavanje međunarodne javnosti s najvišim dometima naše, hrvatske glazbene kulture (jednako u pogledu stvaralačkih vrijednosti hrvatske glazbene produkcije prošlosti i suvremenosti, kao i u pogledu izvođačkih dometa ponajboljih solista i ansambala). Republika Hrvatska kao predsjedateljica Vijeća EU-a, predvođena Ministarstvom kulture kao prvozađuženim ministarstvom kad je riječ o međunarodnoj kulturnoj promociji, te Ministarstvom vanjskih i europskih poslova koje sa svojim Odjelom za javnu diplomaciju kontinuirano uz logističku suradnju svojih diplomatsko-konzularnih predstavništava obavlja zadatke kulturne promidžbe, dobro se pripremila u pogledu programiranja, organiziranja i dakako financiranja kulturnih projekata. Sadržaji tih projekata, ponajprije u glavnim gradovima država članica EU-a, kao i u drugim povijesno važnim europskim središtima, trebali su inozemnoj javnosti predstaviti najviše domete hrvatske umjetničke baštine i suvremenosti.

Središnji koncert

Tako je već Novodišnjim koncertom

certom, održanim 1. siječnja 2020. godine u Grosses Festspielhaus u Salzburgu, Zagrebačka filharmonija pod ravnanjem svojega šefa dirigenta Davida Danzmayra i sa solisticom, oboisticom Claram Dent-Boganyi, počela sezonu inozemnih nastupa kojima se međunarodnoj javnosti iskazivalo hrvatsko predsjedanje. Koncertom pak održanim 9. siječnja u zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu, na kojemu su se okupili najviši međunarodni predstavnici Unije i hrvatski uglednici svih profila, na najsvečaniji je način obilježen početak predsjedanja kojim je Hrvatska, u sedmoj godini članstva u Europskoj uniji i uoči 30. obljetnice uvođenja demokracije u osamostaljenoj državi, pozdravila svijet. Pozdravne riječi predsjednika hrvatske Vlade Andreja Plenkovića u tom su kontekstu djelovale prikladno jer je u kratkom obraćanju pozdravio nazočne uglednike, osvrnuvši se na 'mladost' hrvatskoga članstva u europskom zajedništvu (kojemu je već, unatoč toj 'mladosti', ukazano povjerenje za predsjedanje) i ponovivši jednu od aktualnih maksima sadržanu u formulaciji kako se teži »snažnoj Europi u svijetu punom izazova«.

Čast sudjelovanja u svečanom koncertu pripala je Orkestru i Zboru zagrebačke Opere HNK-a u Zagrebu

i biranim solistima, sopranistici Valentinu Fijačko Kobić, mezzosopranistici Dubravki Šeparović Mušović, tenoru Tomislavu Mužeku, baritonu Ljubomiru Puškariću i basu Lucianu Batiniću, a izvedbama je ravnao danas najugledniji hrvatski dirigent Ivan Repušić koji djeluje u Njemačkoj. Valja navesti da je bilo predviđeno i sudjelovanje sopranistice Ivane Lazar, koja je nažalost zbog bolesti morala otkazati nastup. Zbor Opere HNK-a za izvedbe je pripremio zborovođa Luka Vukšić.

Tijekom pomno biranog programa koncerta slušatelji su uživali u živosti Mozartove *Uvertire* operi *Figarov pir*, kao i u veselju i duhovitosti *Završnog kola* iz Gotovčeve opere *Ero s onoga svijeta*, a jednako su tako intelektualno i emocionalno poticajne bile odabrane arije iz Gounodove opere *Faust*, Dvořákové *Rusalka* i Wagnerova *Lohegrina*, dok su usrdna molitva *Strogi oče na nebesi* iz opere *Porin* Vatroslava Lisinskog, dirljiva *Oda zemlji* iz opere *Mila Gojsalića* Jakova Gotovca i oproštajna *Romanca Zrinjskog* iz opere *Nikola Šubić Zrinjski* velikana Ivana pl. Zajca, mogle slušatelje uvjeriti u uronjenost hrvatske glazbene baštine u kontekst vrijedne europske glazbe. Dakako, zbor *Va pensiero* iz Verdijeva *Nabucca* kao nosilac poruke o vječnoj težnji za slobodom, te napose cjelina završnog vokalno-instrumentalnog stavka Beethovenove *Devete simfonije* s antologijskom *Odom radosti*, uključeni su u program s uvijek važnom idejom o glazbi kao nositeljici jednako estetskog užitka kao i duhovnog i duševnog obogaćenja.

PETRA SLOBODNJAK

Projekti ministarstva

U bogato sastavljenom nizu programa kojima je trebalo tijekom šest mjeseci međunarodnu javnost upoznavati i oduševljavati hrvatskom kulturom, slijedio je 14. siječnja nastup Zagrebačkih solista u berlinskoj Crvenoj vijećnici. U punoj svečanoj dvorani okupili su se predstavnici političkog, kulturnog, društvenog i vjerskog života iz brojnih europskih država i gradova. Prije samog koncerta održani su pozdravni govori. Govorili su veleposlanik RH u Njemačkoj Gordan Bakota, državni tajnik za Europu, povjerenik za kulturu i Europu berlinskog Senata Gerry Woop, ministrica za međunarodnu kulturnu politiku u Ministarstvu vanjskih poslova SR Njemačke Michelle Müntefering te državna tajnica u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske mr. sc. Zdravka Bušić. Svi su istaknuli važnost i značenje hrvatskoga predsjedanja Vijećem Europske unije, kao i partnerstvo dviju država, jer nakon hrvatskog predsjedanja, ulogu predsjedateljice preuzima Njemačka. Program, na kojemu su bila djela Boccherinija, Papandopula i Beethovena, osmislilo je Ministarstvo kulture u suradnji s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova, s namjerom kontekstualiziranja hrvatske kulture, i one baštinske i one suvremene, s kulturama država u kojima se predstavlja-

mo. Tako je u godini obilježavanja 250. obljetnice rođenja Ludwiga van Beethovena na početku koncerta izvedena njegova *Prva simfonija u C-duru*, op. 21, koju je za gudače, prvi na svijetu, obradio koncertni majstor Zagrebačkih solista Sreten Krstić. A budući da je prošle godine bila obilježena 45. obljetnica praizvedbe skladbe *Pintarichiana* Borisa Papandopula, kao i 65. obljetnica Zagrebačkih solista, uključeno je i to antologijsko djelo hrvatske glazbe.

U povodu predsjedanja Hrvatske Vijećem Europske unije, u Vilniusu u Nacionalnoj knjižnici Litve održana je od 15. siječnja do 14. veljače izložba posvećena ocu hrvatske književnosti Marku Maruliću, naslovljena *Marko Marulić — europski humanist*.

Ero u Budimpešti

Istoga dana, 15. siječnja, na dan međunarodnog priznanja Hrvatske i na dan mime reintegracije hrvatskog Podunavlja, u Kulturnom centru BOZAR u Bruxellesu nastupili su jedan od najuglednijih i najsvestranijih kontratenora današnjice Max Emanuel Cencić i operna umjetnica, svjetski poznata mezzosopranistica Renata Pokupić, Hrvatski barokni ansambl te vokalni ansambl Antiphonus pod ravnanjem belgijskog dirigenta Petera van Heygena, izvodeći djela istaknutih europskih ba-

roknih skladatelja. U uvodnom obraćanju publici, hrvatska ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek istaknula je prioritete hrvatskoga predsjedanja Vijećem EU-a: Europa koja se razvija, Europa koja povezuje, Europa koja štiti i utječajna Europa. Te su maksime pratile predsjedanje, a trebale bi pružiti rješenja i definirati trendove koji države članice očekuju u budućnosti.

Odabir Ministarstva kulture bio je i Zagrebački kvartet, koji je nastupio u Subotici i Beogradu 19. i 20. siječnja s izvedbama gudačkih kvarteta Marka Ruždjaka, Ludwiga van Beethovena i Dmitrija Šostakoviča, dok je izvedba hrvatske operne uspješnice *Ero s onoga svijeta* Jakova Gotovca organizirana u Budimpešti i održana 21. siječnja u mađarskoj državnoj operi Erkel Theater. U istom je prostoru 23. siječnja nastupio Balet HNK-a s izvedbom cjelovečernjeg dramskog baleta *Smrt u Veneciji* koji je koreografirala i režirala Valentina Turcu na glazbu Gustava Mahlera, kao plesnu interpretaciju antologijskoga djela Thomasa Manna.

U slijedu kulturnih programa održana je u Nacionalnom muzeju kočija (*Museu Nacional dos Coches*), jednoj od najprestižnijih lokacija u Lisabonu, izložba hrvatskoga umjetnika Vaska Lipovca, i to na inicijativu Grada Zagreba kao lisabonskoga partnerskog grada. U orga-

nizaciji izložbe sudjelovali su Nacionalni muzej kočija, grad Lisabon, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Republici Portugal i Galerija Klovićevi dvori.

Antologijski LADO

Svečana dvorana Wiener Rathaus, glamurozni prostor glavne bečke Vijećnice, ugostila je 22. siječnja više od petsto uzvanika. Među njima su bili zastupnik u Austrijskom parlamentu i predsjednik njegova Odbora za europske poslove Reinhold Lopatka, glavni tajnik austrijskog Ministarstva vanjskih i europskih poslova Peter Launskey-Tieffenthal, pročelnica za kulturu i znanost grada Beča Veronica Kaup-Hasler, pročelnica zagrebačkog Gradskog ureda za kulturu Milana Vuković Runjić i drugi. Bečku je publiku pozdravio hrvatski veleposlanik u Austriji Danijel Glunčić, koji je istaknuo važnost i prioritete hrvatskoga predsjedanja, kao i kulturu kao vrlo važan element povezivanja naroda i država. Zastupnik u Austrijskom parlamentu Lopatka izrazio je uvjerenje da će Hrvatska, Unijina najmlađa članica, vrlo uspješno predsjedati Vijećem EU-a, baš kao što je vrlo uspješna i na sportskom području — u nogometu i u rukometu. Nastupio je Ansambl narodnih pjesama i plesova Hrvatske LADO, i to kao i uvijek u predivnim izvornim narodnim nošnjama i s programom An-

Ni hrvatsko predsjedanje Vijećem EU-a ni Rijeka kao EPK nisu dobili mogućnost da ispune sve planirano i željeno

tologija III, pripremljenim u povodu obilježavanja 70. obljetnice postojanja ansambla. Program uključuje narodno bisserje, od žetvenih baranjskih, šokačkih običaja, Vričkog kola i drmeša do podravskih svatovskih plesova. Bilo je to za LADO karakteristično promotivno glazbeno-plesno putovanje kroz raskoš bogatstva raznolikosti drevne tradicijske baštine različitih područja Hrvatske. Podrazumijeva se, oduševljenje publike bilo je zaista veliko. Program je održan u organizaciji hrvatskoga Veleposlanstva u Austriji, u suradnji s Gradom Bečom i Gradom Zagrebom. Ansambl LADO gostovao je 24. siječnja u Pragu, 26. siječnja u Münchenu i 28. siječnja u Bratislavi.

Put u Rim

U koncertnoj dvorani *Auditorium* povišnog i arhitektonskog zdanja Accademie Santa Cecilia u Rimu, 23. siječnja gostovala je Zagrebačka filharmonija pod ravnanjem maestra Dawida Runtza i uz sudjelovanje violinista Robyja Laktosa i njegova ansambla. Zagrebački filharmoničari i sjajni mladi pijanisti Ivan Krpan i Mia Pečnik izveli su uz ostalo djela hrvatskih skladatelja: *Idilu* za orkestar Blagoja Berse, *Veliku polonezu* u *C-duru* Vatroslava Lisinskog i *Poskočnicu* iz *Istarske suite* Natka Devčića. Nadalje, 28. siječnja publika u njemačkom gradu Geri imala je priliku upoznati suvremeni balet *Heroj je umoran* (*Hero is Tired*), nastao u koprodukciji Baleta riječkog HNK-a i Muzičkog biennala Zagreb, koji je potvrda da se plesnim pokretom može progovoriti i o nekim aspektima današnjega društva i poslati snažna poruka, kako stoji u opisu projekta. Balet izvodi šestero plesača, a koreograf Giuseppe Spota u stvaranju dramaturgije i pokreta koristi se elektroničkom glazbom Frane Đurovića. U istom kazalištu u Geri predstavljena je 29. siječnja baletna predstava HNK-a Ivana pl. Zajca u Rijeci *4 allegretta*, *1 allegro* i *1 bolero*, u kojoj deset plesača u koreografiji Maše Kolar pleše na Beethovenovu glazbu, dok je poznati ritam Ravelova *Bolera* u koreografiji Andonisa Foniadakis.

U siječnju je od planiranih projekata ostvareno i gostovanje HNK-a u Zagrebu s dramskom predstavom *Antigona*, nastalom prema novoj verziji suvremenog filozofa Slavoj Žižeka, koja je izvedena 28. i 29. siječnja u belgijskom Théâtre de Liège. Režija Angele Richter objedinjuje suradnju HNK-a u Zagrebu, Théâtre de Liège u Belgiji i Fondacije Emilia Romagna Teatro iz Italije. To je jedan od uzornih multilateralnih projekata.

Prožimanje s EPK-om

Već je prvi dan veljače donio osobit kulturni događaj jer je to bio početak manifestacije Europske prijestolnice kulture, kojim je Rijeka (pod sloganom *Luka različitosti*) kao prvi hrvatski grad uopće proglašena europskom prijestolnicom kulture. U kontekstu hrvatskoga predsjedanja Vijećem EU-a, to je nedvojbeno itekako odjeknulo u svjetskim razmjerima. Istoga je dana u Berlinu bila otvorena izložba MMSU-a Rijeka, suradnja hrvatsko-austrijske umjetničke grupe Numen/For Use dizajnera i scenografa Svena Jonkea, Christopha Katzlera i Nikole Radeljkovića pod nazivom *Bez daha* (otvorena od 1. veljače do 31. ožujka u Aquabit ART galeriji), 6. veljače slijedilo je otvorenje izložbe Vlade Marteka u Mestnoj galeriji Ljubljana (otvorena do 5. travnja), a 13. veljače u pariškoj galeriji *Cité internationale des arts* otvorena je izložba s više od 60 djela Vlade Kristla, koju potpisuju kustosica Jerica Zihel, Muzej — Museo Lapidarium, Novigrad/Cittanova i autor vizualnog identiteta Đanino Božić, s trajanjem do 29. veljače. Vladi Kristlu i njegov pjesništvo bila je posvećena i *Večer poezije*, održana u organizaciji Udruge AMCA i Veleposlanstva RH u Parizu 20. veljače. Nadalje, poljska je javnost 14. veljače dobila priliku u Galeriji Miejska Arsenal u Poznau razgledati izložbu plakata umjetnika Borisa Bućana, jednoga od najistaknutijih hrvatskih grafičkih oblikovatelja, koju je bilo moguće posjetiti do 1. ožujka. U Ljubljani od 20. veljače do 24. svibnja traje izložba »Dječje igrake iz hrvatske baštine — od tradicije do suvremenosti«, postavljena u Slovenskom etnografskom muzeju. Tom projektu u Sloveniji valja dodati i iste večeri, 20. veljače u Mestnoj galeriji u Ljubljani, održano predstavljanje monografije konceptualnog umjetnika, pjesnika, slikara i esejista Vlade Marteka.

Daljnji ostvareni projekt bilo je otvorenje izložbe 21. veljače u Kunstverein am Rosa-Luxemburg-Platz u Berlinu. Izložba *My Voice Will Go with You* (Moj glas će te pratiti) umjetnice Nike Radić trajala je do 1. ožujka, a od kazališnih događaja valja navesti gostovanje Gradskog kazališta Joza Ivakovića Vinkovci u Narodnom pozorištu Tuzla u BiH s predstavom *Staklena menažerija*, redatelja Dražena Ferencine 22. velja-

če. Tomu dodajemo i sudjelovanje hrvatskih umjetnika na Međunarodnim susretima Pariz/Berlin (Les Rencontres Internationales Paris/Berlin), festivalu audiovizualne umjetnosti koji predstavlja radove umjetnika i redatelja iz različitih dijelova svijeta, u sklopu kojega su od 25. veljače do 1. ožujka bili predstavljeni Mate Ugrin s filmom *Prazni sati* te Ana Hušman s filmom *Soba za dan*, dok je sudionica okruglog stola o suvremenim audiovizualnim praksama bila kustosica Leila Topić iz MSU-a iz Zagreba. Ne zaboravimo spomenuti i gostovanje HNK-a Zagreb s predstavom *Antigona* u talijanskoj Modeni na VIE Festivalu 26. i 27. veljače. Time su navedeni svi projekti osim glazbenih koje je publika imala priliku vidjeti u prijateljskim europskim državama s kojima Hrvatska dijeli europsku sudbinu.

Glazba je u veljači bila zastupljena vrhunskim naslovima i nadasve vrsnim izvedbama, tako da će gostovanje ansambla Dialogos, na čelu s uvijek odličnom Katarinom Livljanić, u litavskom Vilnius (gdje je ansambl u Sveučilišnom kazalištu izveo *Judit*, biblijsku pripovijest iz renesansne Hrvatske prema tekstu Marka Marulića, te osobito dva koncerta, prvi u Münchenu 14. veljače i ponovljen u Zagrebu 22. veljače, na kojima je predstavljena jedinstvena suradnja hrvatskih i njemačkih interpreta i maestralno ostvaren *Hrvatski glagoljaški rekvijem* za sole, mješoviti zbor i simfonijski orkestar Igora Kuljerića), nedvojbeno ostati zabilježeni kao »zvjezdani trenuci« hrvatske kulturne promidžbe u inozemstvu u sklopu hrvatskoga predsjedanja Vijećem EU-a. Zahvaljujući doista posebnom talentu i do sada već višestruko dokazanom karizmatičnom karakteru dirigenta Ivana Repušića, izvedbe djela hrvatskih skladatelja postaju oglednim primjerima izvrsnosti. Kuljerićevu velebnu partituru izveli su solisti Kristina Kolar, sopran, Annika Schlicht, mezzosopran, Eric Laporte, tenor, Ljubomir Puškarić, bariton, uz Zbor Bavorskoga radija i Orkestar Minhenskoga radija. Koncert u Münchenu izravno je prenosio Bavorski radio i bit će prikazan na televiziji nekoliko puta, a Bavorski će radio pod svojom etiketom izdati CD. O zagrebačkoj izvedbi, 22. veljače u ciklusu *Lisinski subotom*, u hrvatskim je medijima iscrpno pisano.

Cantus u Bozaru

U auditoriju Instituta Goethe u Parizu, 2. ožujka predstavljen je izbor iz filmskog opusa Vlade Kristla. U Budimpešti je 3. ožujka svečano otvorena izložba *Miroslav Kraljević — hrvatski modernist i tri najistaknutija sljedbenika Kraljevićeva naslijeđa u hrvatskom slikarstvu prve polovice 20. stoljeća — Uzelac, Gecan, Trepše* u reprezentativnoj palači Várkert Bazár. Cantus Ansambl pod ravnanjem Ivana Josipa Skende-

ra, u sklopu otvorenja izložbe *Svijet kao paviljon*. *Vjenceslav Richter*, nastupio je 4. ožujka u dvorani Rotonde Bertouille u sklopu Centra umjetnosti BOZAR u Bruxellesu, predstavivši djela Borisa Papandopula i Berislava Šipuća. Izložbu Vjenceslava Richtera moguće je razgledati do 21. srpnja. U Bruxellesu je 4. ožujka otvorena izložba *Prostor za sve moguće*, čiji je domaćin Europski parlament, a 11. ožujka nastupio je i Zagrebački plesni ansambl, renomirani ansambl suvremenog plesa, koji ove godine obilježava pedeset godina djelovanja. U dvorani BOZAR predstavio se nagrađivanom predstavom *Staging a play: Tartuffe* u koreografiji Matije Ferlina, a u sklopu istog programa održana je plesna predstava kazališne skupine De facto u koreografiji Saše Božića i Petre Hrašćanec pod nazivom *Love will Tear us Apart*.

Kako hrvatsko Ministarstvo vanjskih i europskih poslova programe za međunarodnu promociju odobrava prema *Javnom pozivu za predlaganje projekata kulturne promidžbe i javne diplomacije i međunarodne prepoznatljivosti u organizaciji MVEP-a i diplomatsko-konzularnih predstavništava RH u svijetu*, od projekata odobrenih za 2020. godinu uspio se ostvariti samo koncert komornog ansambla Arbor Vitae Trio (Lorena Milina, violina, Helena Mamić, sopran, Jelena Kovačević, klavir) 11. siječnja u Sarajevu, postavljanje izložbe *Hrvatski svjetionici* 22. siječnja u Luxembourg, monodrama *Ispit savjesti* Roberta Kurbaše 6. veljače, također u glavnom gradu BiH, koncerti Hojsak&Novosel u Stockholmu, Rigi i Oslu, predavanje Tuge Tarle na temu *Identitet i maska, o hrvatskom nacionalnom i kulturnom identitetu* 3. ožujka u Titvu, te predavanje o Dori Pejačević, koje sam imala zadovoljstvo i sreću održati 9. ožujka u Berlinu.

Kobni ožujak

Ali već pri povratku u Zagreb bila sam osobno, kao i mnogi drugi diljem svijeta, prisiljena samoinicijativno se izolirati, budući da sam bila u inozemstvu, a slijedila su i otkazivanja događanja. Ojedinom, sasvim neočekivano, SVE je stalo. Zatvorile su se koncertne dvorane i kazališta, a zabranjena su i sva okupljanja. Glavna sintagma koja je globalno zavládala svijetom postala je »ostanite doma/stay home«. Ni hrvatsko predsjedanje Vijećem EU-a, a ni Rijeka kao EPK, nisu dobili mogućnost da ispune sve planirano i željeno. Zdravstvena je ugroza onemogućila, prekinula i zaustavila toliko toga da zacijelo neće biti moguće ikad igdje pobrojiti sve što je trajno zamrlo. Koliko će odgođenoga doista biti ostvareno, čini se pitanjem na koje nedvojbeno još nitko nije u mogućnosti dati uvjerljiv odgovor. Ostanimo odgovorni!

Program u domoljubnom duhu

U Kravarskom, malom mjestu u blizini Velike Gorice, održan koncert Tamburaškoga orkestra HRT-a u crkvi Uzvišenja Svetoga Križa

Piše: Ana Jazbec

Već tradicionalno, 29 godina zaredom, Tamburaški orkestar Hrvatske radiotelevizije svake godine gostuje u Kravarskom, malom mjestu u blizini Velike Gorice. Međutim, kad HRT-ovi tamburaši dođu u Kravarsko, ono se ne čini ni najmanje malo. Naime, tamošnja crkva Uzvišenja Svetoga Križa, gdje se koncert redovito održava, tada bude dupkom puna. I ne samo crkva. Kako bi njihov prijem bio što bolji i ljepši, u Kravarskom se angažiraju kuharice, vatrogasci i sve obližnje važnije posade hrvatskih branitelja, kojima je koncert i posvećen. Tradicija koncerta u Kravar-

Uz Tamburaški orkestar HRT-a, nastupili su pjevači Barbara i Rajko Suhodolčan, vlč. Ljubo Vuković (nekadašnji župnik Župe Uzvišenja Svetoga Križa), Vokalni ansambl Jane, Zvonko Kompes, KUD Kravarsko, pjevači Ivana Kindl i Boris Čiro Gašparac, župni zbor crkve Uzvišenja Svetoga Križa, Marijan Lučan Crta te Dražen Kurilovčan

skom počela je još ratne 1992., kad je Tamburaški orkestar održao koncert borcima Prve topničke bojne, na tada gotovo prvoj crti bojišnice. Od tada Tamburaški orkestar Hrvatske radiotelevizije pod vodstvom maestra Siniše Leopolda muzicira uz uvijek pomno odabrane goste i program primarno u domoljubnom duhu, braniteljima u Kravarskom. Svojim koncertom pružili su i ovaj put, 21. veljače, i potporu i zahvalu hrvatskim braniteljima na svemu što su učinili za domovinu. Uz njih su nastupili sopranistica Barbara Suhodolčan i njezin otac Rajko Suhodolčan, vlč. Ljubo Vuković (nekadašnji župnik Župe

Uzvišenja Svetoga Križa), Vokalni ansambl Jane, Zvonko Kompes, KUD Kravarsko, pjevači Ivana Kindl i Boris Čiro Gašparac, župni zbor crkve Uzvišenja Svetoga Križa, Marijan Lučan Crta te Dražen Kurilovčan.

Istaknuti solisti

Iako za publiku nisu bili pripremljeni tiskani programi, voditelj Drago Celizić zanimljivo je, iznoseći sve bitne informacije, vodio program. Koncert je počeo izvedbom hrvatske himne u instrumentalnoj obradi Tamburaškoga orkestra Hrvatske

radiotelevizije pod ravnanjem Siniše Leopolda. Nakon što su bili pozdravljeni svi nazočni važni uzvanici, voditelj Celizić istaknuo je da je već uobičajeno da HRT-ovi tamburaši otvore koncert svojim instrumentalnom izvedbom nekog djela. Bila je to zanimljiva obrada arije iz Bachove *Muke po Mateju*. Premda nije bilo rečeno koja je to točno Bachova arija iz *Muke* bila obrađena, bio je to ipak još jedan od vrijednih i pohvalnih pothvata tamburaša HRT-a. To više što je ariju obradio berdaš, kontrabasist i član orkestra Pere Ištvančić. Uslijedili su zanimljivi i pomno osmišljeni nastupi solista uz tamburaški orkestar. Među onima koji su se istaknuli bila je svaka-ko srčana izvedba mlade sopranistice Barbare Suhodolčan ili ona emocionalna nekadašnjega kravarskog župnika Ljube Vukovića pa sve do onih u tradicijskom duhu, pjesama s kajkavskog područja, u izvedbi Zvonka Kompesa i Rajka Suhodolčana. Međutim, solisti koje je i publika u Kravarskom pozdravila najvećim pljeskom bili su Ivana Kindl i Boris Čiro Gašparac, ali i Dražen Kurilovčan potkraj koncerta. Njima su ujedno bili dodijeljeni i možda 'najveći hitovi' koncerta, ako izuzmemo one domoljubne koji su naposljetku razgallili publiku. Ivana Kindl uz Tamburaški or-

Šef dirigent Tamburaškoga orkestra HRT-a Siniša Leopold pred matičnim ansamblom već tradicionalno jedanput godišnje upriliči koncert u crkvi Uzvišenja Svetoga Križa u Kravarskom

kestar HRT-a otpjevala je *Pjesmu Zagrebu* Zvonimira Krkljuša te popularnu pjesmu *Još i danas zamiriši trešnja* Miroslava Rusa koju je za orkestar izvrsno obradio mladi skladatelj, ali i povremeni vanjski član HRT-ova orkestra Marko Bertić. Boris Čiro Gašparac i ovaj je put srčano pjevao publici u Kravarskom; bila je to najprije *Ave Maria* u obradi Vladimira Felkera te Škorina *Ne dirajte mi ravnicu* u obradi maestra Leopolda. U njoj se uz Gašparca prikladno i dozirano, virtuosnim prebiranjem na bisemici, istaknuo i prvi primaš HRT-ova Tamburaškoga orkestra Dubravko Češnjak. *Ravnicu* je pjevala cijela crkva, čime je nastala vrlo lijepa atmosfera kojoj je pridonio i pomno osmišljen, ali i organiziran program cijelog koncerta. U 19 sati, nakon što je crkveni zbor opjevao molitvu *Andeo Gospodnji*, župnik crkve Uzvišenja Svetoga Križa u Kravarskom predvodio je zajedničku molitvu.

Izraženo domoljublje

U drugom dijelu programa crkvu je ispunilo izraženo domoljublje. Nakon sjajne skladbe *Spomen grunta* Siniše Leopolda, koja se zaista istaknula u cijelom programu, a u kojoj su napokon i Jane došle do punog i svojega uobi-

čajenog etnoizričaja, te popularne *Oko je'ne hiže* i Rajka Suhodolčana, Lisinskijevim ulomkom iz *Uvertire* operi *Porin*, u Kravarskom je uslijedila prava domoljubna eksplozija. *Himnu 153. brigade* i *Prvu topničku bojnu* iz svega glasa pjevala je cijela crkva. Bio je to vrhunac koncerta. Marijan Lučan Crta dostojanstveno je i s izraženim domoljubljem otpjevao *Himnu*, a *Prvu topničku bojnu* uz Tamburaški orkestar otpjevao je Dražen Kurilovčan, inače dirigent ansambla LADO. Obojicu solista publika je zdušno pozdravila. No od srca je pozdravila i ponovni dolazak sopranistice Barbare Suhodolčan koja se Draženu Kurilovčanu, Janama i orkestru pridružila u završnoj izvedbi *Tvoje zemlje* Alfija Kabilja na tekst Drage Brtvića. Nakon odjave Drage Celizića, uslijedio je golem i zadovoljan pljesak razdragane publike pa je od svih izvođača izmamljen i dodatak koncertu — dostojanstvena i prikladna završna molitva *Zdravo, Djevo*. Takvim se može opisati i cjelokupni koncert Tamburaškoga orkestra Hrvatske radiotelevizije i njihova dirigenta Siniše Leopolda u Kravarskom, koji će to malo mjesto zasigurno pamtit, barem do onog jubilarnog, tridesetog koncerta, dogodine.

Dani suvremenog muziciranja

Autori projekta su viša stručna suradnica programskog odjela za glazbu Centra kulture na Peščenici (KNAP), te glazbenici s velikim iskustvom izvođenja suvremene glazbe: pijanistica Mia Elezović i klarinetist Bruno Philipp

Piše: Ena Hadžiomerović

Novi glazbeni projekt *Music — Mission — Vision* održan je u Centru Knap. U organizaciji pijanistice Gaje Vukelić te umjetničkih suradnika, pijanistice Mije Elezović i klarinetista Brune Philippa, dani suvremenog muziciranja održani su u formatu četverodnevno festivala od 18. do 21. studenoga 2019. Četiri koncerata, uz koncert Ericka Quijade, prethodno održan početkom mjeseca, u večernjem su terminu privukli u taj Centar kulture na Peščenici pristojan broj ljudi raznih dobi i profila: od učenika i studenata do akademskih profesora i općih zaljubljenika u suvremenu glazbu, pa i onih koji to nisu, ali bi to mogli postati.

Kao nastavak na inicijativu uključenja studenata u prošlogodišnji studentski program Biennala pod nazivom *KNA-PANJE*, i dani suvremenog muziciranja velikim su dijelom, moglo bi se reći i primarno, bili orijentirani na studente i mlade glazbenike — što se vidljivo odrazilo i u programu, u dvama koncertima koje su upravo oni i održali.

S/UMAS i ASMANGU

Prvi, koncert otvorenja, 18. studenoga, održali su skupno ansambli glazbenih akademija u Splitu i Zagrebu. Svojim iznimno zanimljivim programima koji su bili spoj često i rijetko izvođenih djela stranih i hrvatskih skladatelja, do zadnjeg su mjesta ispunili koncertnu dvoranu KNAP-a. Bio je užitek gledati takvu međugeneracijsku podršku — mnogi stariji kolege, a i njihovi vršnjaci, došli su na koncert. Takva profesionalna kolegijalnost i potpora nešto je

što hrvatskoj sceni suvremene glazbe nužno treba. Ansambl S/UMAS koji od 2015. djeluje pri Umjetničkoj akademiji u Splitu pod umjetničkim vodstvom saksofonista i skladatelja Gordana Tudora, svirao je te večeri u sastavu: Silvija Anić na klaviru, Igor Ivanović na klarinetu, Žana Radonić na bas-klarinetu, Martin Fiscura na bariton-saksofonu, Marko Gerbus na tenor-saksofonu, Filip Dujmović na sopran-saksofonu, Nikolina Kapitanović na *piccolo*-flauti, Toska Lumezi na flauti, te zvukom svoga glasa, inače saksofonist, Vedran Momčilović.

Beskonačni ritmovi

Ansambl je počeo koncert skladbom *Zaboravljene muzike* Dubravka Detonija, nastaloj 1997. godine. Sastavljena od kratkih odsjeka za kojima se lijepe njihovi dekadentni odjeci, to je djelo, kao jedno od Detonijevih naji-

zvođenijih, dobro predstavilo određeni stilski i zvukovni standard repertoara suvremene glazbe u Hrvatskoj. Na njega se nastavio *Étoile de brume suspendue* francuskoga skladatelja Guillaumea Ortija. Svojim *largo* karakterom i saksofonskim zvukom punim zraka te ostinatom u dubokom registru, skladba je zazvučala kao naslov — *Zvijezda prigušenog sjaja*. Trećom i svojom najimpresivnijom izvedbom S/UMAS je početku koncerta dao kontrast: rijetko skladan i izvođen u našim krugovima, stilski se minimalizam predstavio u djelu američkoga skladatelja Federica Rzewskog. *Coming Together* nastao je 1971. godine temeljem pisma Sama Melvillea, ubijenog vođe pobune zatvora Attica u New Yorku. Istovremeno drsko jasnim i tiho potresenim glasom, saksofonist Vedran Momčilović izgovarao je rečenice poput »I think the combination of age and the greater coming together is responsible for the speed

Ansambl studenata Muzičke akademije za Novu glazbu ili skraćeno ASMANGU, osnovan prije dvije godine unutar modula Nova glazba na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, održao je u KNAP-u koncert pod vodstvom prof. Berislava Šipuća, svojega osnivača

Manie Berislava Šipuća
Mizazvala je smijeh
mlade publike koncerta
i oduševljenje prisutnih;
kombinirajući kontrastne
odsjeke maničnog *fortissimo*
vrištanja s nesuvislim tihim
mrmljanjem i obratno,
skladba je nagrađena
najvećim pljeskom

Entuzijasti iz Organizacije mladih glazbenika

Udruga okuplja orkestar čiji su članovi osim entuzijazma svakako pokazali i veliko zanimanje za širenje repertoara unutar klasične glazbe

Piše: Hannah Pavlič

Na trećem danu festivala, 20. studenoga, ovaj put u kazališnoj dvorani Centra KNAP, nastupio je Orkestar mladih glazbenika (OMG) pod vodstvom dirigenta Stjepana Vugera. Na programu su se našle tri popularne skladbe za gudački orkestar kojemu se pridružio i solo trombon: *Romance* Carla Marije von Webera za trombon i orkestar, *Simple Symphony op. 4.* Benjamina Brittena i *St. Paul's Suite* Gustava Holsta.

Iako su skladbe koncepcijski izišle iz okvira »suvremenog muziciranja«, program koncerta djelovao je kao njegova bliska prošlost, što dakako ne treba zamjeriti orkestru koji je tek na početku uspona. Naime, Orkestar mladih glazbenika osnovan je 2017. godine na inicijativu studenata Muzičke akademije u Zagrebu, a glavni je voditelj udruge, čiji je naziv *Organizacija mladih glazbenika*, student pete godine dirigiranja Maro Rica. Orkestar postoji s ciljem promicanja klasične glazbe te je izuzetno aktivan. Do sada je sudjelovao u raznim projektima (*Requiem* G. Fauréa, *Te Deum* M.-A. Charpentiera, *Magic Musical*, *Stabat Mater* G. B. Pergolesija i mnogi drugi) i nastupao po mnogim gradovima diljem

Hrvatske.

Orkestar je specifičan po svojoj entuzijastičnoj energiji koja nije izostala ni na ovom koncertu. Orkestar su činili Joško Stojanov, Dalia Cossetto, Edita Kolovrat, Kana Halić Kordić, Antonija Šamija, Matea Kasaić, Matej Žerovnik i Nina Katarina Sarić na violinama, Filip Nemet-Gužvić i Lucija Marinović na violama, Ela Radman, Zoran Resnik, Tonko Marković na violončelima i Mihael Ros na kontrabasu. Ono što svakako treba istaknuti je da je izuzetnu spremnost i koncentraciju pokazao Stjepan Vuger, student pete godine dirigiranja. Vuger je uspio izvući ono najbolje iz orkestra i na 'najšakkljivijim' dijelovima skladbi.

Uz dirigenta, svojim se zrelim nastupom istaknuo i Hrvoje Kurtanek, student pete godine trombona, izvedeći Weberovu *Romance*, djelo koje je dragocjen doprinos solističkoj literaturi za trombon. Iako je dvorana bila poluprazna, ovacije su na kraju ostavile dojam uspješnog koncerta. Uslijedio je bis u kojem je OMG ponovio najatraktivniji dio koncerta — *Playful Pizzicato*, drugi stavak 'jednostavne simfonije' Benjamina Brittena. Ti mladi glazbenici osim entuzijazma svakako su pokazali i veliko zanimanje za širenje repertoara unutar klasične glazbe. Stoga takve, pune iznenađenja i novih ideja, u budućnosti svakako treba popratiti!

of passing time.« i »As lovers will contrast their emotions in times of crisis, so am I dealing with my environment.« velikom silinom. Praćen ansamblom koji je neumorno nizao beskonačne šesnaestinske ritmove, te robotiziranom matricom, stvorio je atmosferu gotovo opsjednutosti. Nakon velikog pljeska uslijedila je stanka, a zatim i drugi dio koncerta.

Klajčev minimalizam

Ansambl studenata Muzičke akademije za Novu glazbu ili skraćeno ASMAN-GU, osnovan prije dvije godine unutar modula Nova glazba na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, nastavio je koncert svirajući pod vodstvom Berislava Šipuš, svojega osnivača. Prva je bila *Sequenza III* Luciana Berija iz ciklusa za četrnaest virtuosnih skladbi za solo instrumente. Tu napisanu za ženski glas sjajno je izvela mezzosopranistica Lucija Ercegovic. Veoma ljupko, veselo, tužno, ljuto, iznenađeno i na trenutke urnebesno smiješno, Lucija je otpjevala i odglumila tu skladbu-monodramu. Uslijedila je prva praizvedba te večeri: *Serenada za klavir i komorni ansambl* mladoga skladatelja Alana Klajčica. S Davidom Vukovićem na klaviru stolpljenim u ansambl, skladba je zaživjela svoj meditativni život protkan nježnom, suptilno razvijenom melodijom koja se iznova vraćala u raznim minimalističkim slogovima. Cijela prostorija pozorno je i uživilo slušala taj rijetko divan primjer minimalizma u hrvatskih autora.

Multilingvalnu *Die Sieben Plagen* Milka Kelemena izvela je mlada sopranistica Irma Dragičević na svoj uvijek čist, živ i maštovit način, interpretirajući pat-

nju stihova španjolskog pisca Fernanda Arrabala. S poteškoćom tehničke naravi — nestankom struje u cijelom susjedstvu na minutu — Irma se stočki ponijela, nastavivši skladbu napamet toliko samouvjereno da se sve činilo kao dio izvedbe. Zadnja, praizvedba skladbe *Der Blaue Wald* Krešimira Klarića, mladog skladatelja i orguljaša, također je inspirirana poezijom. Transformacijom metafore o plavoj šumi Mathewa Stumpfa u partituru napisanu za puhački i gudački kvintet, Klarić je uspio zadržati nit vodilju poeme: tražanje za izlazom iz šume života. Slikovito ju je predstavio gustom polifonijom: sukobljavanjem tremola, disperznih *arpeggia* i zvukova kucanja o instrumente s duljim atonalitetnim melodijama, sve do *agitato* finala punog disonantnog zvuka koji polako iščezava.

Solisti zajedno

Osim mladih glazbenika na početima svojih karijera kao prethodne večeri, u KNAP-u su nastupali i njihovi stariji, iskusniji kolege. U četvrtak, 21. studenoga u koncertnoj dvorani Centra KNAP nastupali su već renomirani umjetnici, s pomno izabranim repertoarom na tom ispovjednom recitalu komorne glazbe, koji im je dao svu umjetničku slobodu suprotstavljanja i spajanja zvukova vlastitih instrumenata u sedam skladbi potpuno različitih zvukovlja. Takva komorna atmosfera odrazila se i na publiku, koja je bila u nešto skromnijem sastavu nego dan prije.

Prva skladba, *4 Pieces in Bird Shape*, nepravedno rijetko izvođenog japanskog skladatelja Takashija Yoshimatsua, počela je izvedbom klarineti-

sta Brune Philippa i pijanistice Mije Elezović. Oboje izvrsni virtuoz, izražajno su iznijeli četiri stavka koji su se širokom paletom boja i postupnim razvojem od kontemplativnosti prema napetosti, gotovo prelijevali jedan u drugi. Uz to što se poigrava engleskim načinom na koji se navode tonaliteta (*B sharp*), skladba je čistim tonovima obaju instrumenata gotovo onomatopoejski opisala prirodu i zvuk ptica, veliku Yoshimatsuovu inspiraciju, kao i mnogih japanskih skladatelja. Solističku skladbu za klavir, *Variationi sul tema* hrvatskog skladatelja Petra Bergama iz 1957. godine, izveo je Ivan Batoš, poigravajući se karakterističnim zvukom klavirskog opusa Roberta Schumanna, često grandiozno patetičnog karaktera, u dinamičkim *fortissimo* i u dubokom registru, koji variranjem ćelija kako djelo odmiče, zvuči sve dekadentnije. Zatim se Batošu pridružio Gordan Tudor na alt-saksofonu, pa su zajedno odsvirali djelo *ST — stanje zvuka: Versi* splitske skladateljice Mirele Ivčević, nastalo 2002. godine. Stimulirajući proces vježbanja i slijedno tomu postizanja virtuozičnosti, Tudor je pokazao zavidano sviračko umijeće, praćen klavirskim slogom koji je pojačavao atonalitet skladbe.

Guslarski skokovi

Jedno od ranih djela Mladena Tarbuka, *Rapsodica za solo violu*, iskušalo je zvukovne mogućnosti viole, sukobljavanjem imitacije guslarske glazbe i potpuno suludih skokova uznemirujućeg karaktera. Violistica Vlatka Peljhan spretno je odsvirala sve motivske preobražaje, vraćajući skladbu na kraju na zvuk guslanja, što je popratio po-

dulji pljesak. *Crna sonata* Frane Đurovića iz 2015., posvećena Gordanu Tudoru, praizvedena je tek tri godine poslije, u skladu s početkom i u neskladu s krajem svojega naslova, donijela je mnoge nihilističko-poezističke motive. U izvedbi Tudora i Batoša djelo je je zaživjelo svoj kratak i negirajući život. Skladba Berislava Šipuš *Manie* također je odrazila svoj naslov. Skladana za multiinstrumentalista Ratka Vojteka, ovaj put u izvedbi Brune Philippa na *piccolo*-klarinetu, izazvala je smijeh mlađe publike koncerta i oduševljenje svih. Kombinirajući kontrastne odsjeke maničnog *fortissimo* vrištanja s nesuvislim tihim mrmljanjem i obratno, skladba je nagrađena najvećim pljeskom. Za šećer na kraju, Gordan Tudor i Ivan Batoš izveli su opskurno djelo još jednog japanskog skladatelja, Juna Nagaoa. Nakon Gordanova objašnjenja o pronalasku nota i uzaludnom pokušaju kontaktiranja s autorom skladbe, djelo je počelo sjajiti na svojoj europskoj, a možda i svjetskoj premijeri. *Col Tre no* za alt-saksofon i klavir mješavina je atonalitetnog *jazza* s modalnim zvukom neke imaginarne tradicijske glazbe. Izvedena s mnogo razumijevanja i međusobnog osluškivanja, kao i strasti, ta zahtjevana skladba uspjela je prenijeti svoju tajnovitu i istovremeno iskrenu i intimnu naraciju.

Uz slatke zvukove škripanja stolaca, koncertna dvorana duge povijesti odiše glazbom već sama po sebi. Bilo je stoga još krasnije u njoj čuti suvremenu glazbu u svoj njezinoj stilskoj i provenijencijskoj raznolikosti, superponiranu na melodije Bacha i Mozarta, koje su dolazile iz susjedne sobe Glazbene škole Zlatka Balokovića, baš kao da

govori: supostojim, ali postojim — suptilno ali grandiozno, uznemirujuće zapostavljeno, ali istovremeno konstantno, jako i sigurno. I tu sam da stvorim dojam. I iznova uspijevam.

Papandopulo kvartet

Nakon treće večeri na kojoj je nastupio Orkestar mladih glazbenika s programom bez suvremene glazbe, posljednji dan projekta *Music — Mission — Vision* donio je koncert Papandopulo kvarteta. Kvartet djeluje već skoro dva desetljeća u sastavu četvorice hrvatskih saksofonista, koji su svi redom diplomirali u klasi Dragana Sremca: Nikola Fabijanić na sopran-saksofonu, Gordan Tudor na alt-saksofonu, Goran Jurković na tenor-saksofonu te Tomislav Žužak na bariton-saksofonu. Na koncertu im se kao gost pridružio i klarinetist Bruno Philipp.

Krajnja preciznost

Koncert održan u kazališnoj dvorani KNAP-a počeo je skladbom *Tintamarre* francuskoga skladatelja Régisa Campoa. Naslov je nastao spojem riječi *tintant*, tj. zvoniti ili kuckati, i *mare* tj. jezerce, odražavajući se na glazbu luckastim i često nerazgovijetnim sviranjem i lupkanjem o instrumente, kao i na čelom imitacije i dijeljenog ritma te jeke. Nakon pozdrava publici, uslijedila je *The Dark Side* skladatelja i saksofonista Jeana-Deanisa Michata, skladba za četiri saksofona i improvizatora u liku uigranog Brune Philippa. Nastala na načelu improvizacije te inspirirana *klezmerom*, ta skladba puna nepravilnih mjera i modalnih i netemperiranih tonskih struktura preispituje stajalište skladatelja i glazbenog djela fiksiranog u zapisu. Kreativno izvedena s mnogo interakcije među izvođačima, naišla je na odobravanje publike. *Circus polku* Igora Stravinskog, primarno nastalu za solo klavir kao pratnja cirkuskoj točki, za cirkuski ansambl orkestrirao je David Raskin, a u izvedbi Papandopulo kvarteta očitovala je njegovu krajnju intonativnu i ritamsku preciznost.

Banane i majmuni

Četvrta točka bila je skladba Margaret Ferek-Petrić duhovitog naziva *It's Difficult When Bananas Eat Monkeys*. Praizvedena u rujnu ove godine, referira se na istoimenu pjesmu Charle-

sa Bukowskog, pa zvukom stepanja i šuškanja uz sviranje i izgovaranje rečenice »Maybe the true original man doesn't exist«, dočarava ironičnost pjesme. *Koral* i *Scherzando* Davora Bobića pisani su za Papandopulo kvartet te su praižvedeni 2017. godine. *Koral* slogom koral i nijansirano vođenim linijama, a *Scherzando* rapsodičnim ritamskim strukturama u nepravilnim mjerama zajedno tvore fini kontrast jedno drugome i zaočuju cjelinu djela. Posljednja skladba programa, *Patchwork*, suvremenoga francuskoga skladatelja i saksofonista Philippea Geissa iz 2011. godine, zatvorila je festival minimalističkim zvukom. Ritamskom adicijom razni slojevi dionica preklapali su se i postupno dopunjavali, prekinuti povremenim povcima izvođača »Uuu!« te odlomkom brojenja naglas. Nakon prvog vala pljeska, kvartet je odsvirao *Petu klavirsku minijaturu* Borisa Papandopula, u obradi Ivana Batoša — veoma brzo, čisto i uživljeno. Kao posljednji bis uslijedio je Papandopulov zanimljiv *Tempo di tango*. Polupuna kazališna dvorana Centra KNAP dugo je pljeskala te je uz mali domjenak, kao i svake večeri, zatvorila projekt druženjem i razgovorima o viziji i misiji glazbe.

Pro bono

Pohvalna inicijativa koja je suvremenu glazbu dovela u KNAP, ima još prostora za rad: u ovom slučaju, od središta grada sve do Peščenice. Da je vrijedno truda doći, potvrdila su četiri izvršna koncerta i topla atmosfera stvorena oko cijelog projekta. Unatoč financijskom ograničenju (*pro bono* nastup), *Music — Mission — Vision* doveo je u prostorije toga centra kulture upravo njezine nosioce: i one u usponu snaga i one koji su u kulturu svojim snagama već dobro uključeni. Mješavinom veoma zanimljivih skladbi, očekivanih i neočekivanih, glazbenici su u četiri dana donosili dašak po dašak svježine, kao i nade na zagrebačku suvremenoglabenu scenu. U sigurnom koračanju prema širenju repertoara i osvajanju novih publika, suvremena glazba je u ovom slučaju, čini se, pala na plodno tlo. Riječima organizatorice i voditeljice programa Gaje Vukelić: »Prostora za suvremenu glazbu nikad dovoljno, posebno onih — za mlade.«

Tribina *Nota mog života* 25. veljače 2020. u dvorani HDS-a posvećena etnomuzikologu dr. sc. Svaniboru Pettanu

Svestrani istraživač, glazbenik i znatiželjnik dobre volje

Svanibor Pettan je profesor na Odsjeku za muzikologiju Sveučilišta u Ljubljani, čijem se svakom dolasku u Zagreb struka iznimno veseli

Piše: Tanja Halužan

Za sve naklonjene etnomuzikološkom području, druga ovogodišnja tribina *Nota mog života* donijela je nesvakidašnju poslasticu: svestranog istraživača, glazbenika i znatiželjnika punog dobre volje i energije. Riječ je o etnomuzikologu Svaniboru Pettanu, profesoru na Odsjeku za muzikologiju Sveučilišta u Ljubljani, čijem se svakom dolasku u Zagreb struka iznimno veseli. U svojstvu etabliranog stručnjaka na polju primijenjene etnomuzikologije, nastoji svijet putem glazbe činiti boljim mjestom, a na to je potaknuo i mnoge kolege diljem Europe i svijeta.

Posljednjega utorka u veljači okupljena je publika u dvorani Hrvatskoga društva skladate-

lja imala prilike uživati u prijateljskoj i opuštenoj atmosferi gotovo dvosatnog događanja. Tome je zasigurno pridonijela i jedna poveznica domaćina tribine — novinara i negdašnjeg televizijskog i radijskog voditelja Voje Šiljka — te njegova gosta. Naime, u stambenoj su zgradi u središtu Zagreba nekoliko godina dijelili mjesto stanovanja. Na toj je adresi Pettan odrastao uz roditelje usmjerene europskoj umjetničkoj glazbi: majku Jagodu i oca Huberta, muzikologa i skladatelja. Međutim, nije se dugo zadržao u Zagrebu. Nakon završetka studija muzikologije 1983. godine na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji, magistrirao je 1988. na Filozofskom fakultetu u Ljubljani, te 1992. i doktorirao na Sveučilištu Maryland u Sjedinjenim Američkim Državama. Njegova istraživanja izvan Jugoslavije — u Zanzibaru i Egiptu u vrijeme dodiplomskog i diplomskog studija, te poslije s romskim glazbenicima na Kosovu — bila su neuobičajena u vrijeme kad

U svojstvu etabliranog stručnjaka na polju primijenjene etnomuzikologije, dr. Pettan nastoji svijet putem glazbe činiti boljim mjestom

Tzv. tripartitni model koji u istraživanju zagovara dr. Pettan uključuje obrazovanje, istraživanje i glazbovanje

je etnomuzikologija u Jugoslaviji bila omeđena istraživanjima glazbe 'kod kuće', no bila su pogonjena njegovom željom da prida na važnosti upravo onima koji nisu dijelom većinskog stanovništva u zemlji u kojoj je živio. Tako počinje Pettanov istraživački put, do danas obilježen tripartitnim modelom koji u uzajamnom djelovanju povezuje obrazovanje, istraživanje i glazbovanje.

Dokumentarni film

Nakon predstavljanja nekoliko biografskih crtica, u sklopu tribine prikazan je nedavno snimljen polusatni dokumentarni film Radiotelevizije Slovenija koji prati Pettanovu istraživačku biografiju, usmjeravajući se na neke od njezinih ključnih točaka. Tu su prije svega njegova istraživanja vezana uz manjine te glazbu i rat u domovini, koja su trajno utjecala na polje etnomuzikologije te na formiranje njezine nove grane: one primijenjene. Definirajuća je odrednica primijenjene etnomuzikologije prenošenje specijalističkih znanja iz razmjerno malog i zatvorenog kruga istraživača do onih kojima ta znanja mogu biti od pomoći u svakodnevnom životu (i pri unapređenju glazbene prakse i u međuljudskim odnosima). Kao pionir na tom području, Svanibor Pettan je jedan od začetnika i prvih voditelja Studijske skupine za primijenjenu etnomuzikologiju pri Međunarodnom savjetu za tradicijsku glazbu (ICTM), vodećem svjetskom udruženju etnomuzikologa i etnokoreologa. Prvi simpozij skupina je održala 2008. godine, a Pettan je njezinim predsjednikom bio sve do 2011., kad je imenovan glavnim tajnikom ICTM-a. Zapaženim rezultatima pridonio je dobiti ne samo udruge nego i cjelokupne struke. Među brojnim publikacijama u njegovu opusu, posebno se ističe sada već nezaobilazno djelo u etnomuzikološkoj literaturi koje je 2015. priredio uz američkoga kolegu Jeffa Todda Titona: *The Oxford Handbook of Applied Ethnomusicology*. Djelo u 24 etnomuzikološka rada donosi teorijske okvire i praktične primjere s ciljem poticanja daljnjih istraživanja na tom području.

Istraživačke anegdote

Osim kao istraživač, Pettan aktivno djeluje i kao redoviti profesor na Sveučilištu u Ljubljani, gdje je osmislio i vodi Katedru za etnomuzikologiju, zatim na tamošnjem Filozofskom fakultetu, te

U stambenoj zgradi u središtu Zagreba gost i voditelj tribine (dr. Pettan i Vojo Šiljak) nekoliko su godina dijelili mjesto stanovanja. Na fotografiji uz suprugu, Lasanthi Manaranjaine Kalinga i Đurđicu Šiljak

kao gostujući profesor na sveučilištima diljem svijeta. O tome koliko je cijenjen u struci svjedoče i brojni komentari istaknutih kolega etnomuzikologa, ali i samih studenata kojima je protkan prikazani dokumentarni film. Nakon filma su, u već poznatoj maniri Voje Šiljka, na red stigle i brojne istraživačke anegdote kojima Pettanovo sjećanje obiluje. Neke od njih detaljno je opisao u članku objavljenom u časopisu *Yearbook for Traditional Music*, a mnoge zanimljivosti koje istraživački posao donosi uskoro će se moći čitati u izdanju koje uz etnomuzikologinju dr. sc. Irenu Miholić priprema u knjizi *Biti etnomuzikolog*. Sa svima okupljenima na tribini Pettan je podijelio i svoju prvu terensku snimku Franje Kirina iz sela Gradišće iz 1980. godine. Njegova supruga i kolegica s kojom osim životnog puta dijeli i neka istraživanja, dr. sc. Lasanthi Manaranjaine Kalinga Done sa Šri Lanke, spremno je uvežbala publiku koja je već za nekoliko minuta ovladala netom čutim snimljenim napjevom. Pjesma je obilježila i sam kraj događanja, kad je u

Pettanova supruga, dr. sc. Lasanthi Manaranjaine Kalinga Done sa Šri Lanke, spremno je uvežbala publiku koja je već za nekoliko minuta ovladala netom čutim snimljenim napjevom

istoj izvedbi zaživjela i poznata Domjanićeva *Fala*.

Naposlijetku, neminovno se nameće zaključak kako je ova tribina bila poput osobe koju je predstavljala: iznimno bogata, dinamična i puna doživljaja.

Iako je biografija Svanibora Pettana već dobro poznata, iz njegova je bogatog životopisa uvijek moguće saznati nešto novo, no jedan je zajednički nazivnik: nastojanje da glazbom ujedini ljude i različite zajednice te svijet učini boljim mjestom.

Autor najkompleksnijih i najrazrađenijih grafičkih partitura na svijetu

Nakon diplome kod Milka Kelemena, Jagodić je u Francuskoj nastavio studirati na Pariškom konzervatoriju kod Oliviera Messiaena, a zatim se pridružio Grupi za glazbena istraživanja Pierrea Schaeffera

Piše: Karolina Rugle

O smoga ožujka u Auxerreu u Francuskoj preminuo je Martin Davorin Jagodić, skladatelj, pedagog, istraživač

Od 1971. godine Jagodić je imao francusko državljanstvo i njegov je umjetnički habitus uglavnom vezan za ondašnju sredinu

vač i izvođač, član Hrvatskog društva skladatelja. Jagodić je rođen na Pagu 1935. godine. Bio je autor glazbe za komorne sastave i kazališne predstave, grafičkih partitura, uputa za izvođače, performansa, multimedijских instalacija, radiofonskih djela, elektroakustičke glazbe te glazbe za film.

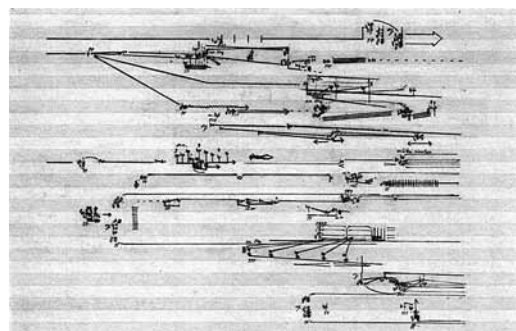
Kod najvećih

Bio je student Milka Kelemena, »čiji su počeci ujedno i počeci Nove glazbe u Hrvatskoj«, kako je ustvrdila Eva Sedak, što nikako nije bilo nevažno za životnu i umjetničku Jagodićevu priču, zato što je i sam svjedočio te sudjelovao u nastanku nekih od najzuidljivijih pojava u glazbi prošloga stoljeća. Kao i Kelemen, te njemu slični kreativci toga vremena željni »velikih sloboda, dalekih horizonata, novih tehnika i izražajnih

sredstava«, Jagodić je nakon studija u Zagrebu i Ljubljani nastavio svoj put u Francuskoj, u koju je stigao 1958., studirajući elektroakustičku kompoziciju i stvorivši uvjete za pokretanje drukčijih kreativnih mehanizama onkraj onoga što je tada bilo na raspolaganju u matičnoj umjetničkoj sredini. U Francuskoj je nastavio studirati na Pariškom konzervatoriju kod Oliviera Messiaena, a zatim je nastavio s radom u sklopu Grupe za glazbena istraživanja Pierrea Schaeffera. Od 1971. imao je francusko državljanstvo i njegov je umjetnički habitus uglavnom vezan za ondašnju sredinu, premda se zahvaljujući nekim povremenim programskim inicijativama predstavljao i hrvatskoj publici i nakon jenjavanja prisutnosti u programu Muzičkog biennala Zagreb, koji je Malec inicirao u želji da »deprovincijalizira našu glazbu«. Osim izložbom u Galeriji Studentskoga centra u Zagrebu 1971., predstavio se tih godina i praiizvedbom u sklopu programske linije *Vrtuljak* na MBZ-u 1973. godine te dvaput na beogradskom festivalu proširenih medija *Aprilski susreti*.

Umjetnička autentičnost

Schaefferova *Groupe de recherches*

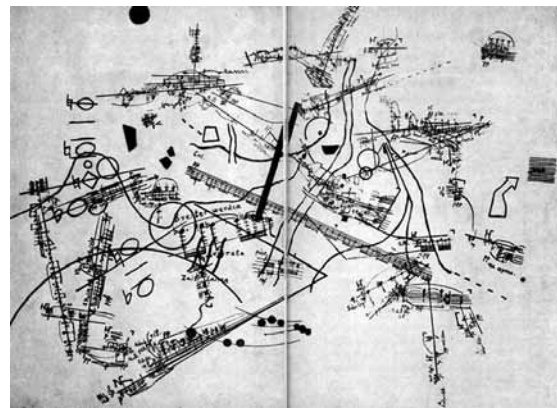
Kombinaciju tehnika crteža, dijagrama, kolaža, aleatoričkih elemenata, transparentnosti i načela *détournementa* (diverzije) Jagodić je katkad u svojim partiturama koristio istovremeno

musicales (GRM), čiji je Jagodić bio član od 1967. do 1969. godine, bila je mjesto tada pionirskih elektroakustičkih istraživanja, pri čemu su se razvijali skladateljski mehanizmi i postupci te uopće poimanje skladanja u zvuku. Odnos umjetnika i njegova okruženja bio je jednom od tema koje su već u ranoj fazi zaokupljale Jagodića te se u skladanju još od početka šezdesetih

godina prošloga stoljeća bavio iznalaženjem načina da se umjetnički posveti tom pitanju, što je došlo do izražaja u radu na tragu Schaefferove *musique concrète*, čiji je Jagodić bio istaknuti predstavnik druge generacije, nerijetko hvaljene zbog kreativnog i poetički jasnog pristupa kojim su unutar toga polja razvili vlastitu umjetničku autentičnost. »Ne mijenja se samo tehnologija, nego prije svega naša percepcija«, pisao je, pozivajući skladatelje da uz tradicionalnu kompoziciju nađu načina da budu umjetnički prisutni i da »interveniraju« u kontekstima koji nisu primarno glazbeni.

Sedamdesetih je godina Jagodić također bio dijelom skupine *Atelier De Liberation De La Musique*, glazbenog kolektiva Luca Ferrarija, u kojoj je svirao električni klavir u nizu izvedbi u sklopu audiovizualnog labirinta Muzeja Galliera u Parizu, održanog iste godine kad je izdan i Jagodićev autorski album. Iako je cijeli život bio aktivan na umjetničkoj sceni, poznato je samo jedno autorsko diskografsko izdanje Martina Davorina Jagodića, *Tempo Furioso* (Tolles Wetter). Pod etiketom talijanskog izdavača, ono je predstavilo njegov svijet zvukovne umjetnosti i elektroakustičke radove koji znalački premošćuju tadašnja dva pola koja su predstavljali elementi proizišli iz njemačkoga, Stockhausena pristupa elektroničkoj kompoziciji te francuske poetike autora INA–GRM provenijencije.

Relativno malo ljudi danas ima prilike čuti Jagodićevu glazbu uživo ili na snimkama, s obzirom na to da se njegov rad primarno fokusirao na multi-

medijske instalacije, performativna djela te grafičke partiture. Autor je glazbe za nekoliko eksperimentalnih filmova od šezdesetih do osamdesetih godina 20. stoljeća. Njegove grafičke partiture nastajale su šezdesetih i sedamdesetih godina, a pripadaju najkompleksnijim i najrazrađenijim poznatim grafičkim partiturama, zahvaljujući partikularnoj kombinaciji tehnika crteža, dijagrama, kolaža, aleatoričkih elemenata, transparentnosti i načela *détournementa*, korištenih katkad odjednom, kako zaključuje francuski glazbenik i glazbeni kolekcionar Laurent Fairon.

Uz umjetnički rad, Jagodić je godina-ma bio aktivan i kao pedagog, posebice na Odsjeku za glazbu Sveučilišta Paris VIII, od njegova otvaranja 1969. godine, a poslije i na Sveučilištu Saint-Denis te na École Nationale Supérieure des Arts Décoratifs, gdje je predavao predmete s područja scenografije. Predavao je i na glazbenom odsjeku Državnog sveučilišta u New Yorku (SUNY). Autor je nekoliko članaka koji se pomno bave pitanjem odnosa unutar glazbe, a koji se tiču i uključuju analize te važnost upravo izvanglazbenih područja u promišljanju o glazbi. Njegov nikad objavljeni doktorski rad *La Copie de la Copie* nastavak je tog proučavanja.

Surađivao s Cageom

Elisabeth Son, umjetnica i Jagodićeva partnerica, pisala je o njegovu radu u kojem je nerijetko sudjelovala, a zajednički su se predstavili i na zagrebačkom festivalu *Media Scape* 1999., na poziv Heika Daxla i Ingeborg Füllepp, koja se u spomen na Jagodića za ovu posvetu

prisjetila tog gostovanja i njegova rada: »Jagodić pripada generaciji skladatelja i umjetničkih duhova koja je suvremenu glazbu studirala, proučavala i njome se koristila kao osnovom i ishodištem u stvaranju krajnje razvedenog, ali jedinstvenog audiovizualnog svijeta. Poticaj je mogao biti filozofske ili estetske prirode, možda tek glazbeni ili likovni poticaj, odnosno plodonosna jezgra. Na taj su se način tim nepregledivim audiovizualnim protocima i jedva kontroliranom obilju povremeno davali jasni fokusi. U iznimnim prilikama se dodavanjem vizualnog osiguravao jedinstveni smisao cjeline s prepoznatljivom glazbenom strukturom. Media Scape je zanimala upravo ta stvaralačka dimenzija pa smo u tome našli određene srodne interese i tako uključili neke od njegovih radova u program. Posebno je bilo zanimljivo inovativno stvaralaštvo na području vizualizacije glazbe.« Ingeborg Fülepp podsjeća da je Jagodić surađivao s mnogobrojnim umjetnicima, slikarima, filmskim i kazališnim redateljima, skladateljima... pa tako i s Johnom Cageom te je sudjelovao i na samostalnim i skupnim izložbama. Realizirao je i djela u studijima za elektroakustičnu i elektroničku glazbu, a osim partitura objavljivao je i teorijske članke i tekstove. Šezdesetih godina prošloga stoljeća organizirao je i koncipirao pojedinačne ili grupne koncerte i performanse u kojima su glazbu pratile različite vrste projekcija, kao što su video, filmovi, dijazpozitivi, ali i manipulacije elektroakustikom, piše Ingeborg Fülepp.

Istraživanje i sloboda

»Sve je moguće i potrebno što skladatelju služi za realizaciju vlastite estetike«, rekao je njegov prvi profesor kompozicije, Milko Kelemen. Shvaćajući glazbu ne kao akciju, nego kao konstantno stanje, Jagodić si je otvarao mnogobrojne kreativne mogućnosti na putu prema takvoj realizaciji. Iznalazio je zajednički nazivnik *glazbenome* i *neglazbenome* na putu prema ostvarivanju nove, drukčije percepcije glazbeno-vizualnih djela. O njegovim promišljanjima o umjetnosti te glazbenom opusu u cjelini ne znam(o) mnogo i bit će vjerojatno saznati više od suradnika, kolega, poklonika njegova rada iz svijeta eksperimentalne i elektroničke glazbe, a prije svega iz zvučnih snimki radova koje je ostavio. Slušajući ih i upoznavajući Jagodićev bogat kreativni zvučni, vizualni i pisani rad, saznajemo više o cjeloživotnom stvaranju u zvuku te glazbi što ju je otkrio u neglazbenome, kao i svemu onome što je u svojoj umjetnosti odlučio učiniti mogućim, vodeći se istraživanjem, slobodom i ljubavlju prema zvuku.

(Podatke, snimke i fotografiju Martina Davorina Jagodića ustupili su Elisabeth Son i Jagodićev sin Neven; skenovi/fotografije grafičkih partitura preuzete s glazbenog bloga Continuo-Docs. i Wikipedije)

In memoriam Stjepan Mikac (Petrijanec, 12. kolovoza 1931. – Varaždin, 9. travnja 2020.)

Do dna bića odan glazbi i zavičaju

Napustio nas je još jedan od doajena hrvatske glazbene kulture, čija ostavština svjedoči o dugom i angažiranom sudjelovanju u glazbenom obrazovanju mladih svih uzrasta i okupljanju glazbenih amatera

Piše: dr. sc. Zdenka Weber

U Varaždinu je 9. travnja u 89. godini preminuo Stjepan Mikac (Petrijanec, 1931. – Varaždin, 2020.), glazbeni pedagog, zborovođa, skladatelj i organizator glazbenoga života. Napustio nas je još jedan od doajena hrvatske glazbene kulture, čija ostavština svjedoči o dugom i osobito aktivnom i angažiranom sudjelovanju u glazbenom obrazovanju mladih svih uzrasta i okupljanju glazbenih amatera. Njegov opus čine prije svega brojne zbirke njegovih autorskih skladbi i harmonizacija narodnih napjeva, često uz pratnju klavira ili tamburaškog orkestra, namijenjenih dječjim, ženskim, muškim i mješovitim zborovima, kao i autorska djela i obrade za tamburaške orkestre i različite instrumentalne sastave. Zbog uvjeta koje je nametnula ugroza koronavirusa, s vrijednim se glazbenikom i dragim čovjekom mogla oprostiti samo najbliža obitelj.

Objavio autobiografiju

Stjepan Mikac jedan je od rijetkih glazbenika koji je sam objavio autobiografiju i tako na jednome mjestu javnosti i budućim naraštajima ostavio brižno prikupljene podatke o svojem doista dugom i plodonosnom djelovanju. Knjiga naslovljena *Godine darovane glazbi – Uspomene jednog glazbenika*, koja je ilustrirana brojnim fotografijama i na čijoj je naslovnici fotografija nasmijanog autora, ostaje trajni dokaz doista izuzetne karijere glazbenika čiji je život bio posvećen glazbi kao profesionalnom odabiru i koji će ostati u sjećanju mnogih generacija polaznika osnovnih škola u selima oko Varaždina, u njegovu rodnom Petrijancu, kao i u Vidovcu, Maruševcu, Vinici i Ladanju, te svih onih koji je podučavao na Glazbenoj školi u Varaždinu i na Pedagoškoj akademiji u Čakovcu. Uz pedagoški rad mentora učenicima teorijskog odjela varaždinske Muzičke škole i studentima grupe za glazbeni odgoj na Pedagoškoj akademiji u Čakovcu, dvanaest je godina obavljao i dužnosti stručnog suradnika Zavoda za prosvjetno-pe-

dagošku službu Zajednice općina Varaždin.

Dva pehara HDS-a

Školovan na Muzičkoj školi u Varaždinu i na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu, gdje su mu profesori bili Zlatko Grgošević i Lovro Županović, opredijelio se Stjepan Mikac vrlo rano za rad sa zbarskim i instrumentalnim ansamblima pa se tako kao zborovođa usavršavao na stručnim seminarima koje su vodili ugledni pedagozi i dirigenti Mladen Pozajić, Dinko Fio i Vladimir Kranjčević. Uz redovito vođenje školskih zborova i instrumentalnih sastava, bavio se crkvenim orguljanjem i vođenjem amaterskih pjevačkih zborova. U dugoj i trajnim predanim radom ispunjenoj karijeri najveće je uspjeha postigao s dječjim zborom OŠ Božena Plazzeriano, djevojačkim zborom varaždinske Gimnazije te Pjevačkim zborom KUD-a Zanatlija iz Varaždina, osvojivši brojne nagrade i priznanja na smotrama u Hrvatskoj. Dva puta bio mu je uručen prijelazni pehar Hrvatskog društva skladatelja.

Varaždinska suita

Izuzetno marljiv i poduzetan te nadasve omiljen kod polaznika glazbenih učilišta i napose kod glazbenih amatera, osvojio je Stjepan Mikac više stručnih priznanja i nagrada za glazbeno i pedagoško stvaralaštvo: dva puta Nagradu grada Varaždina, Nagradu Prosvjetnog sabora Hrvatske, Nagradu Ivan Filipović kao i odličje Reda Danice hrvatske s likom Antuna Radića. Njegove su zbirke trajno popularne i rado korištene (objavljivane su od 1981. do 2014.). To su pjesme iz Varaždina i okolice *Pjevajte, djeco, Radost mladost, Mala zvukovna slikovnica, Zapjevajmo, druži, Pjesme naših želja, Popijevke za domovinu, Blistave zvijezde, Lubleni Varaždin, K petrijanečkim izvorima, Duhovne popijevke, Svirajmo i pjevajmo, Naj moje popevke zvoniju, Moj Varaždin, Varaždinske elegije i Hej, pajdaši*. Stjepan Mikac autor je i *Varaždinske suite* za sola, pjevačke zborove i tamburaški orkestar, skladane 2008. godine.

U autobiografiji Stjepana Mikca objavljenoj 2007. godine zaključno je otisnut i tekst skladatelja Nikše Njirića, recen-

zenta gotovo svih navedenih zbirki, u kojemu je uz ostalo zapisano: »Pripremajući se na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu za zvanje glazbenog pedagoga u općeo-brazovnim školama, stekao je Stjepan Mikac znanje iz harmonije i glazbenih oblika što mu je — premda nije studirao kompoziciju — omogućilo stvaranje malih vokalnih skladbi (zborova i solo popjevaka). A za takovo je svoje stvaralaštvo — uza svoju prirodnu nadarenost — imao dovoljno poticaja u radu s djecom i zbarskim pjevačima. Dokazi o tome da je uspio nalaze se u njegovim objavljenim zbirkama, iako ih, nažalost, ne prati i dovoljan broj nosača zvuka.«

Uvijek dobro raspoloženog i nadasve simpatičnog glazbenika Stjepana Mikca osobno sam desetljećima susretala na koncertima na kojima je ravnao bilo dječjim bilo amaterskim zborovima. Čitajući pak njegovu autobiografiju, uvjerila sam se u njegovu potpunu posvećenost glazbi i glazbenom odgoju i obrazovanju djece i odraslih na način koji nažalost pomalo izumire. Naime, cijelim srcem posvećen bavljenju glazbom i darujući sve svoje znanje najbližoj okolini, glazbenički doprinosi i djelatnost Stjepana Mikca ostat će zapamćeni vjerojatno tek u ograničenim okvirima njegova zavičaja, ali ostaje nada da će za njegovim skladateljskim zapisima i nadahnutim zbarskim zbirkama posezati zborovođe budućih generacija i u njima nalaziti poticaje za okupljanje mladih pjevača i pjevača amatera. Bez glazbenim izvođenjem osmišljenog glazbenog obrazovanja i odgoja u osnovnim i srednjim školama, kao i bez kvalitetnog, rasprostranjenog glazbenog amaterizma, umjetnost zvukovlja osakaćena je za svoj vitalni dio, a ako do toga dođe, bit će to nenadoknadi-va šteta.

Izuzetno marljiv i poduzetan te nadasve omiljen kod polaznika glazbenih učilišta i napose kod glazbenih amatera, osvojio je Stjepan Mikac više stručnih priznanja i nagrada za glazbeno i pedagoško stvaralaštvo

Papandopulova Groteska za tubu, klavir i udaraljke iz 1964. godine u katalogu Cantusa

Zvuk grub, harmonija disonantna, a forma kreirana od ritamskih obrazaca

Specifičan i neobičan izbor instrumentacije čine tuba, klavir i nekoliko udaraljki (komplet za jednog svirača sastoji se od sljedećih instrumenata: *Cow bell*, *Tambuto piccolo*, *Tamburo di legno*, *3 Timbales*, *Platto* i *Gran cassa*)

Piše: Helena Skljarov

Iako je skladbu *Groteska* Boris Papandopulo napisao davne 1964. godine, ona je objavljena u izdanju Cantusa d.o.o. tek 2017. godine. Teško ko je ući u trag izvedbama toga pomalo zaboravljenog djela. Razlog tome može biti specifičan i neobičan izbor instrumentacije koju čine tuba, klavir i nekoliko udaraljki. Komplet udaraljki za jednog svirača sastoji se od sljedećih instrumenata (navedeni su onako kako ih je Papandopulo imenovao u partituri): *Cow bell*, *Tambuto piccolo*, *Tamburo di legno*, *3 Timbales*, *Platto* i *Gran cassa*.

Zašto *Groteska*? Već na prvi pogled na partituru, može se odgovoriti na to pitanje: njezin je zvuk grub, harmonija disonantna, a forma kreirana uglavnom od ritamskih obrazaca (nerijetko uz oznaku *marcato* i glasnju dimaniku). Dominiraju perkusivni elementi, pa su i tuba i klavir često tretirani poput udaraljke.

Cijelu skladbu otvara pijanist repetitivnim malim sekundama u ekstremno visokom i ekstremno niskom registru. Sam je početak primjer tretiranja klavira poput udaraljke, s obzirom na to da se ovdje manje percipiraju tonske visine, a više ritam i rezoniranje dobiveno kombinacijom tih registara. Tom perkusivnom zvuku ubrzo se pridružuju četiri udaraljke različitih materijala (*gran casa*, *platto*, *timbales* i *tamburo di legno*) koje repetitivno iznose dvotaktni motiv. Iako se radi o udaraljkama neodređene tonske visine, upravo će redosljed njihova pojavljivanja, tj. uzlazno-silazni smjer njihovih 'prividnih' ton-

skih visina odrediti i materijal u tubi koja se ubrzo priključuje tom ostinatu (uzlazni skokovi za povećanu i čistu kvartu i silazni skok za veliku septimu). Rezultat je miješanje instrumentalnih boja, pri čemu je dionica tube istaknuta tonskim visinama i ritmom udaraljki. Opisani materijal u tubi u identičnom se obliku pojavljuje poslije i u jedinom drugom instrumentu s određenim tonskim visinama, odnosno klaviru, te će se u raznim varijantama i transpozicijama pojavljivati tijekom cijele skladbe. Drugi tip materijala je uzlazna i silazna kromatika koja se pri početku iznosi u duljim ritamskim vrijednostima, dok se poslije, istovremeno s razvojem i prvog tipa materijala, ona pojavljuje u obliku briljantnih predudara u klaviru i brzim uzlaznim i silaznim pasažama u tubi. Na vrhuncu skladbe ona je izuzetno istaknuta paralelnim trozvucima u klaviru.

Opisani decentni, minimalni materijal iskorišten je do svojih krajnjih granica. Ovdje se ne može govoriti o varijacijama u klasičnom smislu, nego više o ekstremno inovativnom istraživanju i radu na — na prvi pogled — izuzetno jednostavnom materijalu. Cijela skladba, u duhu njezina naslova, završava ekstremno: od početka skladbe može se pratiti postupno jačanje dinamike, no prije samog završetka gotovo iznenadno dolazi do tihe dinamike (*piano*) nakon koje slijedi pet taktova s dinamičkom oznakom *subito forte fortissimo*. Završni glazbeni objekti su uzlazni 'glissando' u klaviru, uzlazni 'glissando' u tubi i jedan ton u klaviru u ekstremno dubokom registru popraćen oznakom *sfff* koji ostaje rezonirati sâm. Inovativan rad na materijalu, 'groteskna atmosfera', izuzetno komičan završetak i netipičan zvukovni rezultat postignut neobičnom instrumentacijom, samo su neki od razloga da se ta briljantna skladba oživi. Zahvaljujući njezinoj kratkoći i efektu koji postiže, Iako se uklapa u koncertni program profesionalaca, ali i ambicioznih studenata.

Najnovije izdanje Gorana Bareta odražava razdoblje rasprostranjenih nemira

Pjesme kao zapis divljeg i slobodnog duha

Bare se više puta tijekom karijere dokazao britkim stihovima koji se bave dubokim temama, poput samoispitivanja, gubitka pa čak i duhovnosti

Piše: Ivana Lulić

Ukusi u glazbi obično se izmjenjuju svakih nekoliko godina. Kad su vremena dobra i prosperitetna, mnogi se glazbenici pokušavaju boriti protiv te struje objavljivanjem glazbe s oštrim osjećajem ironije, pišu pjesme prikrivenih apstrakcija i u biti pronalaze bilo koji mogući način osporavanja konvencija, normi i *statusa quo*. Ali u doba rasprostranjenih nemira, s visokom napetošću i razinom anksioznosti i stresa, publika reagira na različite stvari u umjetnosti. Kad ih život sruši, ljudi traže da ih umjetnost podigne. Posljednje izdanje Gorana Bareta, *Baretov blues 21. stoljeća*, prikazuje jedno razdoblje takve povijesti.

Kompilacija prati njegovu monografiju *Goran Bare — Budi ponosan*, koju je sastavio novinar i glazbeni kritičar Aleksandar Dragaš. Bare pjeva svoju tugu, sretan, ali sam. Ipak, ovo je izdanje sastavljeno tako da sa svakim slušanjem postaje sve intimnije. Njegovih 15 najvažnijih pjesama melankolični su autoportret, prepun jasnih i jednostavnih, ali poražavajućih lirika. Njegov dramatični instinkt i prilično fluidna glazba otkrivaju sav patos ove kompilacije i njegovo egzistencijalno putovanje.

Izdanje otvara delta *bluesom* sirovog zvuka *Ništa lažno*, jednom od najduljih skladbi, koja dolazi kao fantastičan uvod. Hit-singl *Put ka sreći* svojim je uspjehom prešao u pop-rock teritorij, a poznati zvuk harmonike učinio ga je kulturnim klasikom. Kombinacija uglađenih retro elemenata s bezvremenskim osjećajem koji svatko može razumjeti, urodila je pjesmom koju je prigrllila šira javnost. *Za koga? Za život* hipnotički je *rock* koji duhovno evocira *blues* i *punk*, i izražava frustraciju i tjeskobu, ali u konačnici daje riječi ohrabrenja. Ovo je izravni, jednostavni poziv na akciju. Aranžman u *Evo vlak mi stiže* nose akustična gitara i *cajon*, a *Jauk nad gitarom* Baretovim pjevanjem stvara prkosno i mračno raspoloženje koje povremeno

prekidaju saksofon i usna harmonika. Iako su izraženi osjećaji boli i čežnje, pjesma nosi nespustani optimizam jer vlak, kao alegorija smrti, donosi oslobađajuće suosjećanje onima koji ostaju. Ekspanzivna *I dok pleše sama s kišom* namjerno ostavlja puno prostora, i zvučno i lirski, a istovremeno se osjeća golemom, ali intimnom. Baretov jauk iznad masivne električne gitare postavlja jake temelje za goru i osjećajnu izvedbu. Zna se da je Bare proživio mnogo toga. Proživio, ali i preživio. On pjesme iznosi lucidnošću koja mu je potpuno jedinstvena i koja pjesmi daje savršen smisao (*Mršavi pas*, *Depresija*). *Unplugged* verzija *Teških boja* dolazi kao središnja pjesma na ovom izdanju. Bare kroz nju prenosi svoju ozbiljnost, specifičnu i široku, narativnu i impresionističku, punu tragedije, ravnodušnosti, magije i realizma. *Ljubav krvavi*, prilično surova i moćna pjesma prigušenog i teškog ritma, još je jedno remek-djelo u dugoj i uspješnoj karijeri toga glazbenika.

Bilo da je riječ o katarzičnoj *Waltz za pokojne*, istančanoj *Zašto* ili klasičnoj *Svaki put kad odeš*, Bare ispunjava svoju svrhu, a to je stvaranje ljepote i umjetnosti, bilo da je to bez bola, jednostavni eskapizam, bilo nešto više podsvjesno i tajanstveno. Postoji očajanje u njegovu pripovijedanju, osjećaj neizdržive žeđi za ljubavlju i životom unatoč

smrti i naizgled neprestanom mraku. No žed je sjeme iz kojega jednog dana mogu izrasti promjena, napredak i izlječenje. Napokon ispunjavajući svoju umjetničku viziju, ova kompilacija dolazi kao prirodno veliko ostvarenje. Goran Bare se više puta tijekom karijere dokazao britkim stihovima koji se bave dubokim temama, poput samoispitivanja, gubitka pa čak u neku ruku i duhovnosti. Njegove pjesme stoje kao zapis slobodnog i divljeg duha. Jedinstvene boje u njegovu osobnom zvuku dovele su ga do znatnog praćenja. Baretova karizmatičnost i ljubav prema *grooveu* sjajno se očituju na ovoj kompilaciji, vrstavajući ga kao najsajniju zvijezdu u blistavom zviježđu suvremenih *blues* rokera.

Boris Papandopulo **Groteska za tubu, klavir i udaraljke**

Reflektor Music
Cantus d.o.o.

Goran Bare

Baretov blues 21. stoljeća

Croatia Records

Priručnik za slušanje Baretova repertoara

Knjiga se sastoji od tri dijela: sažete biografije, recenzija svih albuma i prikaza nekih ključnih koncerata Majki

Piše: Bojan Mušćet

Premda je Goran Bare, jedan od najvažnijih rock-glazbenika na ovim prostorima, svakako zaslužio biografiju, a potencijalni autor sigurno bi imao materijala za to, prvi ukoričeni spis o njegovoj karijeri 'tek' je monografija. Već u uvodu autor Aleksandar Dragaš objašnjava zašto je propustio poduhvatiti se biografije:

»U tom smislu, ova monografija — sastavljena od otprije u *Jutarnjem listu* objavljenih, donekle izmijenjenih i ponešto dopunjenih, ali i nekih posve novih tekstova — prije svega je nastojanje autora da vrednuje najvažnije odlike djela Gorana Bareta, ali i poziv mladima

i zdravijima da netko od njih, s više vremena i manje obaveza, ispiše duđu biografiju toga velikog (rock) pjesnika i pjevača, u kojoj bi dublje istražio njegove životne zgode i nezgode.«

Tri dijela

No to ne umanjuje vrijednost ovoga djela, koje može djelotvorno poslužiti kao svojevrsni 'temeljac za kuhanje' biografije Gorana Bareta. Knjiga se sastoji od tri dijela: sažete biografije, recenzija svih albuma i prikaza nekih ključnih koncerata Majki. Dragaš 'pliva' u pristupima materiji, uglavnom je u poziciji prijatelja i kroničara i u tom smislu knjiga ide u smjeru onih zapisa koji ispisuju bliski suradnici pojedinih bendova (npr. knjige *On The Road With Ramones* Monte Melnicka). No onda se u pojedinim poglavljima postavlja kao sti-

list, koautor autobiografije, osoba koja će sugerirati glavnom junaku svoje knjige kako će nešto napisati. Treći pristup je kritičarski objektivan, pa ćemo i u poglavlju s recenzijama albuma naći i ocjene svakoga rada.

Dakako, možda se može prigovoriti da takav pristup nije realan, s obzirom na to da Dragaš i opisuje vlastitu participaciju u kreiranju pojedinih albuma pa nije moguće iskazivati kritičnost u dovoljnoj mjeri, no držim da je upravo to vrijednost takvog pristupa. Potpuno svjestan svih prednosti i mana, ponegdje fanovski, a kojiput i očinski, Aleksandar Dragaš točno će detektirati kad je neki album ispunio očekivanja, a kad je promašio. Pritom je očito da su recenzije originalno objavljene u *Jutarnjem listu* osvježene za ovo izdanje, no kako se mnogo detalja ponavlja, neki put su repetitive nepotrebne i usporavaju čita- lački flow.

Monografija efektno modražava Baretovu esenciju, koja se sigurno ne krije u senzacionalističkim napisima o njegovu ridikuloznom ponašanju izazvanom problemima s narkoticima

Sočni detalji

Premda u knjizi ima sočnih detalja (npr. opisuje se kako si je Bare u dva navrata bocom razbio glavu), sigurno je da Dragaš namjerno raspisuje štivo u drugom smjeru — o važnosti Baretova autorskog i izvođačkog manirizma, kao i o ulozi Majki na ovdašnjoj rock-sceni u posljednjih tridesetak godina, odnosno od trenutka kad im je objavljen prvi pra-

vi album (upravo za Dragaševu etiketu Search & Enjoy). Monografija efektno odražava Baretovu esenciju, koja se sigurno ne krije u senzacionalističkim napisima o njegovu ridikuloznom ponašanju izazvanom problemima s narkoticima. Zapravo, knjiga uglavnom širi autorovu percepciju i Bareta i grupe Majke, gotovo zanemarujući javne ekstreme: od navedenoga jeftinog žutla do pridavanja mu mesijanske uloge, zahvaljujući hitovima *Vrijeme je da se krene* i *Budi ponosan*.

Monografija obiluje sjajnim fotografijama koje potpisuju Sanja Bacharach Krištofić, Mario Krištofić, Goran Berović, Zoran Jačimović, Zoran Marinović, Marko Šolić i Nikola Knežević. Kolekcija tih fotografija zaista osnažuje dojam Dragaševih riječi i ističe Baretovu unutrašnju energiju kroz desetljeća.

Kod za album

Usporedno s knjigom, objavljena je Dragaševa kompilacija *Baretov blues 21. stoljeća* koja objedinjava radove s njegovih solističkih albuma (i s pratećim bendom Plaćenici) i kasnijim radovima potpisanih s Goran Bare & Majke (albumi *Teške boje* i *Nuspojave*). Stihovi tih pjesama nalaze se i u knjizi; oni otkrivaju velik potencijal da s ostalim zapisima zaslužno budu u posebnoj knjižici. Uzgred, knjiga uključuje i kod za download tog albuma. *Budi ponosan* je monografija koja mnogo otkriva o Goranu Baretu i koja svakako može poslužiti i kao odgovarajući priručnik za slušanje njegova repertoara. Aleksandar Dragaš je posve sigurno autor koji iz prve ruke zna kako to napraviti na najuvjerljiviji način.

Aleksandar Dragaš

Goran Bare: Budi ponosan (monografija)

Croatia Records

Bend Majke osnovao je 1984. godine

Lovac na vibraciju trenutka

Ovim albumom Matija Dedić iskazuje poštovanje Giboniju, posebice njegovu autorskom radu koji ga nadahnjuje za improvizacije, koji ga vabi na poduzimanje rizika u sjedinjavanju Gibonnijeva i vlastitoga glazbenog izričaja

Piše: Davor Hrvov

Ovo nije prvi CD koji je Matija Dedić posvetio nekom hrvatskom autoru. Iako je najpoznatiji kao jazz glazbenik, ni jedan od tih skladatelja ne dolazi iz džezističkog miljea. Dosad je objavio albume *Drugi pogled*, 2005. (koji je doživio dva izdanja) i *Matija svira Arsena*, 2015., na kojima izvodi djela svojega oca Arsena Dedića, *Kontesa*, 2010., s obradama djela Dore Pejačević te *Tempera*, 2004. s Gibonnijevim skladbama. Za *Temperu* je izvedbe Gibonnijevih skladbi snimio solo ili u triju s kontrabasistom Mladenom Barakovićem i bubnjarem Bornom Šercarom. Kao što je skladbe Arsena Dedića izvodio i na drugim albumima, ne samo na *Matija svira Arsena*, a često i na koncertima,

Zadržimo li se samo na jednom segmentu Gibonnijeva stvaralaštva, onom autorskom, koji je u ovom kontekstu najvažniji, možemo govoriti o neospornoj kvaliteti, ali i kvantiteti. Zato ne iznenađuje što je Matija odlučio objaviti još jedan tematski album s Gibonnijevim skladbama. Na CD je uvrstio neke koje nisu na spomenutom albumu *Tempera*: *Divji cvit*, *Žedam*, *Kad sam nasamo s njom*, *Tajna vještina*, *Hide the Mirror* te koncertnu izvedbu skladbe *Nisi više moja bol*, u kojoj mu se pridružuju Nikša Bratoš i Mladen Kosovec, a neke, kao što su *Ispod moga pramca* (*Tempera*), *Cesarica* i *Sve ću preživiti*, odlučio je ponovno obraditi, upozoravajući na višeslojnost Gibonnijevih skladbi, ali i vlastitu širinu pogleda na glazbu. U izvedbama na novom albumu više pažnje polaže na intro, kao da želi pripremiti okruženje u kojem bi tema dobila pravi smisao, a improvizacije su produhovljene, introspektivne. Koliko god se izvedbe na ovom CD-u za-

snivaju na kontinuitetu, toliko su i nove, svježije, ali i samosvojne, u skladu s umjetnikovim glazbenim promišljanjem. Gibonni u njemu raspiruje strast prema takvom načinu razmišljanja. U izvedbama njegovih skladbi Matijina se inventivnost i

imaginacija mogu rasplamsati do neslučenih razmjera.

Mistično i eterično

Poriv da se izražava solo izvedbama Matijino stvaralaštvo usmjerava tijekom cjelokupne karijere, još od CD-a *Solo/Part I* iz 2000. preko najzapaženijeg *Matija svira Arsena* do *Ligherian Rhapsody* iz 2015., koji je jedan od naj-

inventivnijih albuma u njegovoj cjelokupnoj karijeri.

Zapravo, potrebno je istaknuti taj album jer je nepravredno zapostavljen u medijima, a to se dogodilo iz dva razloga: objavila ga je inozemna diskografska kuća i objavljen je iste godine kad i, također sjajni, *Matija svira Arsena*, koji je pobudio veće zanimanje šire javnosti zbog popularnosti njegova oca. Čak i kad je snimao albume u suradnji s drugim glazbenicima, nerijetko vrhunskim svjetskim jazzistima, uvijek bi ubacio i pokoju solo izvedbu. Kod njega je to, zapravo, pravilo koje dokazuje sklonost romantičnom, kontemplativnom načinu izražavanja. Upravo je takav karakter ovog albuma. Slušajući njegove izvedbe, kao da gledamo slike Claudea Moneta — središnji motiv djela jasno se nazire, ali tek nazire, dok je sve što ga okružuje u izmaglici, mistično, eterično, ambijentalno. Kao što je Monet lovac na svjetlo, maglu, namreškanost vode i treperenje lišća, tako je Matija lovac na vibraciju trenutka, izazovan »libar«, tajnovite »verse«, spokojne »note«, lijepe »šarene perle«, božansku »ljubav«. Zajednička im je i fascinacija vremenom, ali svakom od njih na drukčiji način. Dok Monet bilježi iste motive u različitim dobima dana, Matija se oslanja na nadahnuće u trenutku izvedbe, u djeliću sekunde. S Gibonnijevim skladbama u mislima, nadahnuća za takve intervencije nikad ne jenjavaju.

Skrivene minijature

Iako tvrdi da to nije jazz album, Matija improvizacijama pokazuje da je odgovan na temeljima jazz glazbe, da je stasao slušajući jazz pijaniste. Među njima su mu najbliži oni koji su beskompromisno istraživali nepoznata područja i nisu dopuštali da ih u tome omeće konvencionalni pristup, kao što su Keith Jarrett i Brad Mehldau. Bliska mu je poetika kojom oni zrače, ali i njihova otvorenost drugim idiomima — zapravo izbjegavanje bilo kakve klasifikaci-

je. Jazz, klasika, pop...; on ne radi razliku među žanrovima, ne razmišlja u stilskim okvirima, objedinjuje ih, kao da granice nikad nisu postojale, poručuje da nisu potrebne.

Ovim izvedbama ulazi u sferu univerzalne glazbe. Kao što tijekom izvedbi zanemaruje stilske odrednice, Matija si može dopustiti da ne razmišlja ni o tehničkom aspektu glazbe; on je zauvijek pohranjen u malom mozgu i iz njega može uzimati kad mu nešto zatreba, ali on je potpuno oslobođen takvih primisli. Zato glazba teče poput mirne rijeke, logično se razvija,

naoko jednostavno, a ipak kompleksno i slojevito, što se sa svakim ponovnim slušanjem može osjetiti u otkrivanju novih, skrivenih minijatura.

Nove improvizacije

Matija je uspio uroniti u autorov um i proniknuti u bit njegove estetike, ali, budući da je i sam snažna autorska osobnost, prilagođava ih vlastitom glazbenom svjetonazoru i podaruje im posve nov karakter, pretvara ih u vlastite. Iako se radi o instrumentalnim izvedbama, često ih je izvodio s Gibonnijem i zna sve tekstove pa se stječe dojam kao da ih on i njegov klavir pjevuše, ali i sugestivno navode slušatelje da ih pjevuše s njima.

Ovo ne mora biti točka na i, što se tiče spomenute kohabitacije. Naime, Matija je uvijek spreman na izazove, a Gibonnijeva je riznica prebogata vrijednim predlošcima koji mame na nove improvizacije. Skladbe *Zlatne godine*, *U ljubav vjere nemam*, *Dvije duše*, *Činim pravu stvar*, *Libar* i mnoge druge, vape za novim, drukčijim tumačenjem i otvaraju prostor za nove improvizacije, one u kojima će Matija Dedić, aranžerski, staviti suautorski potpis uz Gibonnijev.

Matija Dedić

Tajna vještina — Glazba Zlatana Stipišića Gibonija

Reflektor Music

Matija Dedić

DAVOR HRVOV

tako su i obrade Gibonnijevih skladbi godinama na Matijinu repertoaru, baš kao što godinama s Gibonnijem surađuje na nastupima. Tako je i na album *Life of Flowers* iz 2008. uvrstio obrade njegovih skladbi *I'm sorry* i *Tempera*. Logičan je to spoj dvojice sjajnih umjetnika, ne samo zato što su srodne duše i vole istu glazbu nego i zato što Matija tim skladbama pristupa na drukčiji način.

Razgovor sa zadarskim glazbenikom, pjesnikom i aktivistom Robertom Vodanovićem Čoporom

Izložio sam svoju svakodnevnu intimu kroz zvuk

Čopor je bilježenjem zvukova iz prirode postao dijelom globalne scene koja snima *soundscapeove*, zvukove prirode, i inkorporira ih u vlastite skladbe

Čopor je multimedijски umjetnik iz Zadra; glazbu je objavljivao za razne neovisne izdavače iz regije, ali i iz Europe i Amerike

Piše: Vid Jeraj

Zadarski umjetnik Roberto Vodanović Čopor proteklih je godina područje djelovanja u *rock-bendu* Kriptidi, kao i poeziji objavljivanju putem društvenih mreža, proširio i na bilježenje zvukova prirode, te postao dijelom globalne scene koja snima bilo *soundscapeove*, bilo zvukove prirode, i inkorporira ih u vlastite skladbe. U povodu objave *sound-art* izdanja *Flat 49, 8th Floor* s osam djela kod portugalskog izdavača Sonospace, istaknimo kako Čopor s jedne strane prati tendenciju za redukcijom šuma u suvremenoj civilizaciji, dok s druge strane vrlo konkretno prenosi svjedočanstvo iz izolacije koju kao imitaciju života uobličenu u slova čitamo po raznim medijima. Političnost zvukova koji govore o nama više od riječi, govori sama za sebe...

Doživljaj osjetilima

Dolazite iz grada poznatog kao jedna od kolijevki hrvatske kulture, npr. po arhitektonskoj instalaciji Morske orgulje. Što vam je od toga dvoga inspirativnije za rad?

Moja inspiracija polazi iz životinjskih i iskonskih nagona, potpuno je podsvje-

sna i instinktivna i intuitivna. Sve što vidim, osjetim, čujem ili doživim, ostaje negdje u meni i u jednom trenutku kreativnog procesa izide van. Smatram da je i to doživljavanje i promišljanje svijeta osjetilima isto tako kreativan proces.

Samostalno ste izradili mikrofone za snimanje zvukova prostora u kojima obitavate i izložili ste svoju svakodnevnu kodiranu u zvuk, umjesto u riječi. Je li taj postupak vaš odgovor na dosadašnje umjetničke prakse kojima ste posvećeni?

Moj kreativni proces je neprekidan i događa se na razne načine, stoga je i izrada mikrofona dio toga. Izložio sam svoju svakodnevnu intimu kroz zvuk i želja mi je bila da ta intima bude zabilježena nečime što ću sam izraditi. Tako sam napravio kontaktni, elektromagnetski i hidromikrofon. Ti mikrofoni su predmeti koji bilježe zvuk, ali su u isto vrijeme i umjetnička instalacija.

Sveprisutna scena

Na sceni ste, osim navedenog, i organizator, lagano bismo dedukcijom mogli pomisliti da ste upravo vi sami — scena. Doživljavate li svoju sredinu, odnosno Zadar, potencijalno 'scenskim' ili je pak scena u današnje vrijeme negdje drugdje?

Osim kao umjetnik, na sceni sam prisutan i kao organizator raznih doga-

đanja, no uz mene ima još ljudi koji se time bave. Scena u gradu je živa i aktivna. U današnje vrijeme scena je ionako svuda oko nas, u virtualnom obliku, a ja se njome koristim u najvećoj mogućoj mjeri.

Kako je nastao vaš nadimak Čopor?

To je umjetničko ime, a ide uz ime i prezime.

Razni motivi prisutni u stvarnosti, kao i metode njezina dekodiranja i dekonstrukcije, prisutni su u vašoj poeziji koju biste obogaćivali poveznicom s eksperimentalnom glazbom. Kako je vrednovana vaša poezija i postaje li ona preseljenjem u drugi medij i nešto drugo?

Moja poezija, kao i *sound-art* kojim se bavim, a i sve ostalo, jednostavan je tijek svijesti, nešto što se dogodi, tako da ponekad imam osjećaj da sam ja samo medij koji nešto prenosi... Poeziju volim zato što ona sama po sebi i treba biti nešto drugo. Vrednovanje moje poezije ili bilo čega drugoga što radim je sporedno, stvaram radi stvaranja. Kad se radovi objavljuju, neminovno dolazi do vrednovanja i recenziranja, tako da mi je krajnji cilj jednoga dana stvarati, ali ništa ne objavljivati. Stvarati radi stvaranja, čisti zen.

Kako biste objasnili ono što radite s gitarom i je li bend Kriptidi najsretniji

proizvod toga? Što je bilo prije — proces ili proizvod?

Gitara je kao i svaki drugi instrument — predmet. Svaki predmet stvara zvuk. Svaki zvuk je ton. Poigravam se gitarom i istražujem je. Smišljam neke svoje 'štimove'. Ponekad mi ti 'štimovi' ne uspiju pa popucaju žice, tako da trenutačno na klasičnoj gitari imam četiri žice i na njima stvaram zvuk. Pristup je improvizacija i minimalizam. Vrlo mi je važna i primjena predmeta iz svakodnevnog okružja kojima stvaram zvuk. Kriptidi su nešto posve drugo. U Kriptidima uopće nema gitare. Iskušavamo razne pristupe alternativnoj glazbi ukomponirati u nešto svoje, uz moje stihove koji su društveno i socijalno angažirani ili potpuno nadrealni. Sve je proces. Ja sam stalno u procesu.

Što u današnje vrijeme, kad svi mogu samostalno snimati i odašiljati, znači samizdat i kako ocjenjujete trenutačno stanje?

Mislim da je to sjajna stvar. Internet je olakšao i ubrzao komunikaciju. Ja sam na taj način otkrio puno sjajnih umjetnika, uspostavio razne kontakte s izdavačima iz cijeloga svijeta. Nekad se samizdat u glazbenom svijetu radio na kasetama, a onda na CD-ovima, dok je danas to na raznim online stranicama.

Psihomodo pop objavio svoj 11. studijski album

Ne prilagođavaju se svijetu jer vjeruju u sebe

Ekipa predvođena Davorom Gopcem ne bježi od staromodnog rocka, ali to nimalo ne umanjuje njihov zabavan i pouzdan zvuk

Piše: Ivana Lulić

Novim albumom *Digitalno nebo* Psihomodo pop još

je jedanput pokazao zašto

je jedan od vodećih ben-

dova svoje

generacije, ali

i kako uspjeh

s prethodnim

studijskim al-

bumom nije

bio slučajaj.

Digitalno

nebo logičan

je studijski

nastavak

albuma *Čiribu čiriba* iz

2014. godine.

Nakon

smrti bub-

njara Tigrana

Kalebote,

obožavatelji

su izrazili za-

brinutost za

budućnost

benda, ali nije

bilo govora o

raspuštanju.

Time je sigurno

završena jedna

velika faza

Psihomoda, a

Tigranov je do-

prinos ostao i

na novom albu-

mu, na čak sedam

pjesama.

Bilo je to veliko

razdoblje pro-

mjene za Psi-

homodo pop,

Psihomodo pop

Digitalno nebo

Dallas Records

ali vjerojatno najbolje, a ujedno i najteže, koje im je pomoglo da prošire granice svoje kreativnosti. Očigledno je da će Psihomodo oduševiti brojne obožavatelje, ali ne treba tražiti neka iznenađenja — ta ekipa ima svoj stari groove.

sporijeg tempa (*Alkohol, Oko 6 ujutro*). Na albumu su i dvije obrade, Tuga, Bowiejev hit *Sorrow* i *Narodna pjesma* riječkih Parafa. Središnja točka albuma sigurno je pjesma koja nosi cijeli album — *Sve će biti u redu*, koju su zavojele svi, od najmanjih do najstarijih, što nije neobično, budući da s optimizmom skandira poruku koliko je dobro biti slobodan i živ.

Iskreno o najbezazlenijem

Davor Gobac davno je odlučio da se neće prilagođavati svijetu jer vjeruje u sebe i u ono što stvara. Svojim smjelim stavom da bez bojazni, iskreno piše o najbezazlenijim stvarima, te sklonošću jednostavnim i klasičnim struktura pjesama, glazbu stvara onako kako želi. Na jedanaestom albumu Psihomodo pop je nastavio surađivati sa Srđanom Sekulovićem Skansijem kao producentom, koji je znalački pristupio radu s bendom, dok je Steve Albini producirao *Sve će biti u redu* i *Ona me ne voli*. Tako *Digitalno nebo* djeluje evokativno i simpatično te donosi onu dozu živopisne lakoće koja nam zasigurno treba u ovom pandemičnom vremenu. Dok s nestrpljenjem iščekujemo priliku da ih ponovno vidimo na koncertima, gdje njihova energija doista dolazi do izražaja, iskoristimo priliku da pobliže upoznamo novi materijal.

Aktualne poruke

Bend sada ima 16 novih pjesama koje može svirati uživo i zapaliti publiku banalnim, ali neobično šarmantnim stihovima (*Brz ko munja, Vampir*). Naslovna pjesma, *Digitalno nebo*, otkriva stari i poznati trik: daje slušačelju na uvid kakav je album ispred njega. Ekipa predvođena Davorom Gopcem ne bježi od staromodnog rocka, ali to nimalo ne umanjuje njihov zabavan i pouzdan zvuk. Surfom obojene gitare u *Mirno spavaš* u kombinaciji sa razaznom vokalnom melodijom podsjećaju na atmosferu koju je, primjerice, nosio njihov megahit *Natrag u garažu*. U *Banani* su ubacili mnoštvo seksualnih aluzija, ne ostavljaju puno prostora za imaginaciju (*Srce mi je puklo, čulo se je bum* u pjesmi *Ona me ne voli*), ali našlo se i nekoliko pjesama

Treći album Jurice Pađena i njegova pratećeg benda Aerodrom

Najbolji Pađenov vokalni album u posljednjih dvadeset godina

Najveća vrijednost albuma jest u tome što je, ostajući vjeran sebi, Pađen napravio album koji odlično funkcionira i u vremenu kad njegova glazba neizostavno ima oznaku *retro*

Piše: Bojan Mušćet

Nakon što je u prošlom desetljeću svoj prateći bend s neizostavnim Tomi-

slavom Šojatom

preimenovao iz

Pađen Band u

Jurica Pađen

& Aerodrom,

pojačavši tako

svoj najpo-

znatiji bend

(kao uostalom

i Jura Stublić

& Film, Goran

Bare & Majke

ili svojedobno

Krešo Blažević

i Animatori te

Neno Belan &

Đavoli), svoju

je diskografsku

aktivnost ugo-

dio postojećim

okolnostima

— povremeni

singlovi koji će

rezultirati albumom

te prigodni

koncerti na kojima

će nas pod-

sjetiti na svoju

sjajnu instrumen-

talističku vještinu

i na izvanvremenske

pjesme.

Pamtljivi refreni

Nakon korektnog albuma *Rock@Roll* iz 2007. i nešto slabije *Taktike noja* iz 2012.,

Jurica Pađen i Aerodrom svojim su ritmom stigli i do trećeg albuma. Premda na njemu neće zateći neku skladbu koja bi nadišla stvaralaštvo Aerodroma iz inicijalnog razdoblja, posrijedi je kolekcija pjesama kojom Jurica Pađen pokazuje ono što najbolje zna: kreaciju power pop melodija s pamt-

ljivim dvoglasnim refrenom sa svim sastojcima rocka za ugodno starenje.

Pritom mu kvalitativne misli ne vrludaju: svih je 13 pjesama ujednačeno i izvrsno se uklapaju u radijsku programsku politiku širokog spektra. Zalazeći pomalo u novi val, ponegdje u

klasični rock, a

ponajviše u gi-

tarski pop, Juri-

ca Pađen i Ae-

rodrom stvorili

su album ko-

jem vjerojat-

no nedostaje

hit kalibra *Sta-*

vi pravu stvar

da bi i druge

pjesme postale

prepoznatli-

va mjesta ka-

rijiere toga ne-

uništivog au-

tora, gitarista i

pjevača.

Zanimljivo je da

je drugi dio al-

buma ponešto

uvjerljivi: skladbe *Neka bude*, *Ja te jednostavno volim*, *Titanik* ili *Ispod tuša* one su koje nose *Dnevne rituale*.

Jurica Pađen je u stihovima dobrano u boljoj prošlosti kojoj suprotstavlja svakidašnje izazove pritom se koristeći sarkazmom (na svoj račun, ali i na račun svoje okoline). Sve to i dalje odražava sve njegove skladateljske i tekstualne osobitosti, tako da je najveća vrijednost ovog albuma činjenica da je, ostajući vjeran sebi, napravio album koji odlično funkcionira i u vremenu kad njegova glazba neizostavno ima oznaku *retro*. I u tome treba uživati jer je riječ o najboljem vokalnom albumu Jurice Pađena u posljednjih dvadeset godina.

Jurica Pađen & Aerodrom

Dnevni rituali

Croatia Records

Van kontrole

Aquarius Records

Čini se da je ovogodišnji lajtmotiv benda koji njeguju istinske rock-idiome uz blues naslage — kontrola. Kojoti imaju album koji se zove *Sve je pod kontrolom?*, a Gatuzo *Van kontrole*. (Naslovne) pjesme zovu im se *Sve je pod kontrolom* i *Pod kontrolom*. Tu

sličnosti uglavnom i prestaju: Kojoti imaju *Prekrasan dan*, a Gatuzo *Dug dan*. Gatuzo ima i dulju karijeru koja traje neprekidno 15 godina, u kojoj su objelodanili pet albuma za četiri diskografske kuće i mijenjali postavu: od osnovnog dvojca širili su glazbeni kadar i sada su se ustalili u klasičnom rock-tercet. Eksplozivni trojac nastavlja ondje gdje je zapeo prije četiri i pol godine s albumom *Megalomania*, krčeći nove putove i eksperimentirajući s primjenom različitih inspirativnih izvora od prog-rocka do psihodelije. U tom smislu, album je kompatibilan s posljednjim ostvarenjem Gorana Bareta i Majki *Nuspojave* (pjevač Damir Trkulja Šiljo neko je vrijeme svirao u Majkana, a i koautor je jednoga od najvećih hitova benda *Teške boje*), no za razliku od Bareta, Šiljo kao autor većine materijala ipak ne ide pretjerano dalje od osnovnog zvuka benda. Izuzetak je možda odlična skladba *Crna kuća*, gdje psihodeličnom ugođaju pridonosi truba Stipe Mađora, kao i produkcija Jure Ferine i Pavla Miholjevića. Oni su zvuk benda prilično raširili, dodavši razne *synth* premaze osnovnom *soundu* na polovici pjesama. Stilski su tu još ulasci u novi val (*Mogao bih* i *Crna kraljica*) ili u *stoner* kotrljanje (*Nosi me visoko*). Ono što je problem pri prelasku u stilске otklone jest prepoznatljiv Šiljin vokal koji bi nakon 15 godina rada uistinu trebao biti izbrušeniji. Ovako, najbolje skladbe na albumu su one koje Gatuzo veže uz inicijalni stil: žestoke, snažne i uzbudljive teme *Dug dan* i *Stariji*. Tako se Gatuzo i dalje nalazi u čudnoj poziciji da ima snažan i neiskorišten potencijal, što je pozicija koja bi tijekom desetljeća i pol karijere trebala itekako biti nadiđena. Kojotima je to, eto, uspjelo u kraćem razdoblju i s manje albuma. (Bojan Mušćet)

Putokazi

Meandri

Dallas Records

Rijetki su izvođači u Hrvatskoj koji su uspjeli dobiti do 14. albuma, s tim da baš svaki album ima dovoljno distinktivnu notu u odnosu na prijašnji a da ipak zadrži jedinstvenost koja, eto, traje 36 godina. E pa, Putokazi su upravo to. Premda inicijal-

no pjevački zbor, nadišli su sve kategorije te postali unikatan glazbeni fenomen na ovim prostorima koji se drži vlastitih pravila s uvijek vi-

soko podignutom letvicom. Gotovo u pravilu, njihovi albumi su konceptualni, razvijeni oko neke priče, tako da sjajno mogu funkcionirati kao neki filmski ili kazališni *soundtrack*, no posrijedi je njihova autohtona priča. Možda, bolje rečeno — njezina, jer iza Putokaza od samog početka stoji svestrana i beskompromisna Miranda Đaković, koja na novom albumu potpisuje koncept, glazbu, tekst, vokalne aranžmane i korepetiranje, a svira i akustičnu gitaru te pjeva u društvu još desetak članica. Tijekom svih desetljeća Putokazi su se kadrovski obnavljali (bilo ih je više od četiri stotine!) i iza svake generacije ostale su vokalne solistice ili solisti koji su ostavili trag na ovdašnjoj sceni. Na primjer, dvije frakcije Putokaza — Put i ENI — zastupale su Hrvatsku na Eurosongu. Scensko se meandriranje nastavilo: u doba hiatusa ENI, Nikolina Tomljanović razvija zapaženu solističku karijeru, a Iva Močibob izvršno funkcionira kao pjevačica Turista i prateća vokalistica obnovljenih Parafa.

Meandri su konceptualni pristup životu i smrti, kroz repetitivne pasaže. Album je podijeljen na dva dijela: Arte.Ri.ja (izvršna izvedenica koja iskazuje i *hommage* Rijeci, europskoj prijestolnici kulture odakle Putokazi i dolaze) te Rječina (rjeka u Rijeci koju oblikuju meandri). Glasovnu izvedbu prate autohtoni žičani instrumenti i udaraljke u tradicionalnim ritmovima Primorja, Hrvatske, ali i drugih krajeva. Za efektnu produkciju su osim Mirande Đaković bili zaduženi Zoran Majstorović i Iztok Turk. U koncept su ubačena dva remiksa (pjesme *Kishica* i *TanTanatos*), ali ne kao dodatak, nego kao integralni dio albuma.

Uz sjajan etnoalbum *Zemlja*, *Meandri* predstavljaju vrh produkcije Putokaza, album koji slavi autohtoni pristup i na neki način ujedinjuje dosadašnju različitost toga glazbeno-scenskog pothvata. (Bojan Mušćet)

Dalmatino

20 godina

Dancing Bear

Dvojac Dalmatino kompilacijom obilježava dvadeset godina, no Ivo Jagnjić i Ante Sunara provjereni su protagonisti splitske scene. Jagnjić je nekoć svirao s braćom Dvornik u

Kineskom zidu, a zajedno su nastupali u Tutti Fruttiju. Upravo taj *funky-pop-rock background* omogućio im je da kreiraju mediteranski *sound* koji nije kamenom uklesan u Prokurativu, nego spaja tradicionalni šlageraški pristup s AOR *rockom*. S tri albuma u prvom desetljeću svojega djelovanja, Dalmatino je uglavnom napravio kompletan posao, složivši nisku hitova za kojima i danas rado posežu urednici dalmatinskih radijskih postaja. Isto su tako uspješnice *Cukar i sol*, *Ditelina s čet'ri lista*, *Moja jube* i druge bešavno ušle u repertoare reproduktivnih ansambala. U posljednjih pet godina Dalmatino je objavio tek album instrumentalna, no za ovo izdanje je, prema učestalo odabranom receptu, snimio dvije nove pjesme — *Ljubi ti ruku* i *Sanjaj*. Obje se ni po čemu ne izdvajaju od ostatka repertoara, a to u konačnici nije ni potrebno. U pravilnom ritmu koristeći balade i nešto brže skladbe, Dalmatino se dovoljno daleko odmaknuo od melodija stina i maslina, no dovoljno

blizu da mogu definirati i suvremeni *sound* prema tradiciji Splitskog festivala. Pritom, u skladu s imenom, uglavnom pjevaju na čakavskoj ikavici, premda ima i izuzetaka (*Božić bijeli*). Konac koji također spaja njihove pjesme neprijetna je himničnost, tako da pojedine pjesme jednostavno mogu razbijati čak i generacijske granice, kao što je sad već *evergreen* *Ditelina s čet'ri lista* u kojoj se Jagnjiću za mikrofonom bio pridružio i Oliver Dragojević. Rekapitulacija dvadesetogodišnje karijere sa 17 pjesama djeluje prilično kompaktno, kao da su sve pjesme nastale u jednom *sessionu*. No taj dvojac već dvadeset godina zna kako uključiti odlične suradnike da 'napune' zvuk i onda skrojiti kolekciju koja snažno odražava Dalmaciju bolje prošlosti. (Bojan Mušćet)

Robert Funčić

Dječak, brod, čempres

Dallas Records

Festival Chansonfest pokazuje da šansona danas ima svoju publiku i neprijepornu kvalitetu. Nažalost, rijetki su izvođači koji bi mogli opnu balona u kojem se hrvatska šansona danas nalazi. Možda je razlog i činjenica

da je godišnja produkcija razmjerno siromašna. Unatoč tomu, sjajne kantautorice, od Irene Žilić do Nine Romić, pokazuju da neko novo šansonijersko ruho itekako može ostaviti snažniji otisak na domaćoj pop-sceni. Zanimljivo, razvila se kantautorska fronta žena koja svakako privlači pozornost (Aquarius je čak objelodanio zapaženu kompilaciju *Femme Nouvelle*), dok se šansonijerski kantautori nešto rjeđe pojavljuju u slušalicama i zvučnicima šire publike. Dakako, nisu tako česti, a i kvaliteta radova ipak nije tako uvjerljiva. Ipak, prvi soloalbum veterana Roberta Funčića stubokom mijenja takvu sliku. Glazbenu karijeru počeo je 1977. godine. U duetu s Vesnom Vrandečić nastupio je na Zagrebačkom festivalu 1978., a godinu dana poslije pobijedili su na festivalu *Omladina* u Sušici. Dvije godine nakon toga kreirali su bend Xenia, kad im se pridružila ritam-sekcija grupe Vrijeme i zemlja. Nakon dva albuma, grupa se raspala, a Robert se posvetio studijskom i producentskom radu, povremeno skladaajući za Tinu Vukov i druge izvođače.

Xenia bez Vesne Vrandečić zastupljena je i na ovom albumu, ali i mnoštvo drugih suradnika, od Sabine Heberi do Henryja Radanovića. Izvršne Funčićeve stilizacije, od jazz pristupa do *laid back* prebiranja, stvaraju sjetnu introspektivnu zvučnu sliku koja je izvršno popunjena dojmivim stihovima (pjesma *Crni facol* je na čakavskom dijalektu). Svemu tome valja pridodati hrapav, uvjerljiv Funčićev glas. Kad u to uključe i vrsne fotografije i ovitak Igora CC Kelčeca, očito je da se šestogodišnji trud kreiranja ovog albuma Robertu Funčiću uistinu isplatio — riječ je o albumu kvaliteta i kulturnog statusa koji će sljedećih godina samo rasti. (Bojan Mušćet)

Kompilacija ZGB2020 za pomoć nezavisnoj sceni
stradaloj u zagrebačkom potresu 22. ožujka 2020.

Zajedništvo alternativne scene kad je najpotrebnije

Odabrani glazbenici i njihovi izdavači prihod od prodaje digitalne kompilacije ZGB2020 putem Bandcampa doniraju zakladi Solidarna

Piše: Željica Makanec

Posljedice pandemije koronavirusa, zabrana javnih okupljanja, zagrebački potres... sve je to negativno utjecalo na kulturnu scenu i sve one kojima je umjetnost izvor prihoda, ali i za publiku. Prije nego što je potrebno zajedništvo i kreativnost pokazali su Rika Muzika, odabrani glazbenici i njihovi izdavači kad su se odrekli prihoda od prodaje digitalne kompilacije ZGB2020. Sav prihod od prodaje putem Bandcampa donirat će Zakladi Solidarna, odnosno Fondu 5.5. za kriznu podršku nakon potresa.

Dobar početak

»Želimo pridonijeti obnovi nezavisne scene u Zagrebu i pomoći onima kojima je pomoć najpotrebnija. Zajedništvo i kreativnost hrvatske alternativne scene koja gravitira Zagrebu u središtu su ove kompilacije i utkane su u emociju iza svake pjesme na albumu. Trenutačno smo u procesu dogovaranja završnih detalja, no naša želja je da novac ide primarno za glazbenike i prostore važne za nezavisnu (alternativnu) kulturu, za koje ne očekujemo preveliku podršku gradskih vlasti«, kažu Mak Murtić i Sara Al Hamad iz Rika Muzike. Sara Al Hamad napominje da je problem u tome što se točan broj 'kulturnjaka' oštećenih potresom ne zna i uz to, prema njihovim saznanjima, trenutačno nema zasebnog fonda u koji bi se upla-

ćivalo isključivo za pomoć umjetnicima. Za više informacija, pozivaju glazbenike da im se jave.

Scena bez potpore

Do sredine lipnja skupili su 920 £, a kako kampanja nema rok trajanja, to je samo početak. Kompilacija je objavljena 1. svibnja 2020., uključuje 19 pjesama, a na naslovnicu albuma je fotografija pod nazivom *After the Zagreb earthquake* (fotograf: Anto Magzan).

Mak Murtić kaže kako su glazbenike birali prema njihovoj aktivnosti na zagrebačkoj alternativnoj sceni, ali i specifičnoj sceni koja je izrasla iz klupskih prostora. Zvali su glazbenike i njihove izdavače koji su obilježili kulturni život Zagreba unatrag dvadesetak (i više) godina i prema atmosferama koje je i samo vrijeme no-

silo: »Publika tu može upoznati imena koja još ne poznaje, a istovremeno čuti vrlo jasnu poveznicu s imenima koja su im bliža. Dodao bih da čak i poznatija imena poput Jinxa i Darka Rundeka svoje glazbeno porijeklo vuku iz manjih klubova i prostora. Upravo smo tu htjeli istaknuti da su glazbeni i umjetnička scena često neoficijalne i ta će scena i prostori koji nemaju potporu ministarstva i sličnih upasti u velike probleme i sam njihov razvoj će biti usporen, ako ne i zaustavljen, a upravo ta scena (možda najglasnije) priča priču grada, područja, realnosti.«

Razni izvođači

ZGB2020

Rika Muzika/
Bandcamp
(dobrovoljne donacije
zakladi Solidarna)

Mak Murtić i Sara Al Hamad glazbenike su birali prema njihovoj aktivnosti na zagrebačkoj alternativnoj sceni, ali i specifičnoj sceni koja je izrasla iz klupskih prostora

MARKO KEKIĆ

Popis pjesama:

Mangroove	— Nešto veće od nas	(4:23)
Sfumato	— Fatamaran	(6:58)
Jinx	— Jesmo li dobro	(5:16)
Mary May	— From Home	(3:02)
Sara Renar	— Trag	(3:06)
Antenat	— Danas ima sutra	(5:35)
Doringo	— Mrežničko kolo	(4:12)
Mimika Orchestra	— Forgiveness Day	(10:11)
Andreja, Rundek i Ekpa Fticheki	— Dolinom se šetala	(3:22)
JeboTon Ansambli	— Memoari '09	(3:03)
Mašinko	— Cmrok 2	(2:57)
Peglica i Komandos	— Kiosk Bronko	(4:51)
Kozmodrum	— Wormhole	(6:00)
Porto Morto	— Kuća	(4:39)
Tús Nua	— Palindrome	(5:35)
Rundek Cargo Trio	— Ima ih	(5:04)
Chui	— Eternautova tema	(12:25)
ST!lness	— Energija	(8:02)
Truth ≠ Tribe	— LA 1992	(6:55)

Sa svojom su fanovskom bazom u jednom trenutku početkom blokade podijelile kako im je zatvaranje u kuće zbog epidemije pomalo i prisjelo, ali sada to demantiraju

Debitantski album **Tús Nua** objavile su prije tri godine; dosad su odradile dvije europske turneje

NINA ĐURĐEVIĆ

Upoznajte **post-rock shoegaze** dvojac **Tús Nua**

Naziv albuma je zadnja stvar kojom se zamaramo

Bend čiji naziv na *gaelicu* znači novi početak, osnovala su Jordi Ilić i Jelena Božić, koje se međusobno izmjenjuju na bas–gitari i električnoj gitari te na vokalima i sintevima

Piše: **Vid Jeraj**

Post-rock shoegaze dvojac Tús Nua svojim je odjekom na američkim radiopostajama 'odmalena' imao neobičan medijski život za jedan domaći bend. Na svoj psihodelični prizvuk koji priziva podjednako Depeche Mode, koliko i Sigur Ros, jesenas su podsjetile nastupom na festivalu Eurosonic u Nizozemskoj, dok su za ovo proljeće djevojke objavile i singl *Palindrom*. Bend čiji naziv na *gaelicu* znači novi početak, osnovala su Jordi Ilić i Jelena Božić, koje se međusobno izmjenjuju na bas–gitari i električnoj gitari te na vokalima i sintevima. Nemaju trenutno izdavača pa razmišljaju o tome da album objave samostalno. Naziv albuma još nije osmišljen.

Posljednji su koncert održale u Vintageu početkom ožujka, dan pred lockdown.

»Oba dosadašnja singla su najava novog albuma. Za sada radimo na stvarima za novi album koji će, nadamo se, izaći ove godine. Jako smo zadovoljne kako to ide. Do daljnjeg smo na koncertnoj pauzi, što zbog situacije u svijetu, a što i zato što nam je potrebna koncertna pauza«, kažu cure. Svoj su prvi album *Horizons* objavile u rujnu 2017. godine. Uskoro je proglašen i najboljim hrvatskim underground albumom, dok je singl *Fight!* proglašen i pjesmom dana na Radiju KEXP, poznatom po svojem programu živih koncerata, ali i po istančanom senzibilitetu za glazbu koja dolazi iz cijelog svijeta. Svoj predstojeći album predstavile su već drugim singlom *Palindrom*. Sa svojom su fanovskom bazom podijelile kako im je zatvaranje u kuće zbog epidemije pomalo i prisjelo... Pitamo ih jesu li se

uspjele izboriti ipak i za nešto pozitivno u svemu tome.

»Iskreno, ne mogu se prisjetiti svih objava s društvenih mreža pa je moguće da smo stvorile takav dojam, ali ne, nije nam prisjelo zatvaranje u kuće. Dapače, ovaj kaos od situacije dao nam je puno vremena da radimo na glazbi, a i mnogo drugih stvari koje nas zanimaju. Tako da ima zaista mnogo pozitivnih stvari u ovom razdoblju za nas osobno«, ističu djevojke.

Glazbeni napredak

Od debitantskog albuma do danas prošle su četiri godine i dvije europske turneje. Od trija su se reducirale na duet, koji po potrebi postaje kvartet. Što je od albuma ostalo, koliko ruku ima na kraju u bendu.

»Prošlo je malo manje, oko tri godine, ali da, svašta se u tom razdoblju dogo-

dilo. Iza pjesama Tús Nue su Jelena i Jordi. *Live* Tús Nua ima Luce na basu i Pedra na bubnjevima. Imamo i tonca Nikolu. A za *tour*ove su dio *crewa* i Nina i/ili Cath, koje preuzimaju dio vožnje, pomoći oko svega i smirivanja nas dviju kad se posvadimo«, govore. Tako da Tús Nua ima puno formi, slegnut će ramenima.

Kamo ide drugi album, odnosno i gdje ga čuju u odnosu na prvi. Podsjetimo, album je samostalno objavljen, i to na kaseti.

»Drugi nam je album već sad u ovoj fazi draži nego prvi, u vidu toga koliko smo zadovoljne njime. I trenutno nam je prioritet da budemo zadovoljne njime kad ga dovršimo. Ako se i publici sviđa koliko i nama, to bolje. Na ovom albumu radimo mnogo više zajedno nego na prvome i mislim da se to osjeti, kao i činjenica da smo napredovale glazbeno«, zaključile su.

Pokojni rock-kritičari Glavan i Vrdoljak cijenili su Buldožere, koji su u Kulušiću često nastupali

Posveta zagrebačkom klubu koji je obilježio rock-scenu

Kulušić je klupski brend koji nije prestao postojati

Kompilacija će podsjetiti na legendarni klub u kojem su odrastale mnoge generacije u Zagrebu i u koji su rado dolazili mnogi mladi s ovih meridijana. Mjesto je i danas simbol klupske kulture

Piše: Bojan Mušćet

Premda je koronavirus zaustavio neke planove, mnoge će sigurno razveseliti ovogodišnje objavljivanje kompilacije *Club Collection*:

Bojan Mušćet

**Club
Collection:
Kulušić
(trostruka kompilacija)**

Croatia Records

Kulušić, sa snimkama izvođača koji su nastupili u zagrebačkom klubu u kojem su odrastale mnoge generacije.

Činjenica da se o klubu koji je zatvoren prije dva desetljeća danas podjednako priča s nostalgijom i respektom, a društvene mreže imaju i grupe posvećene Kulušiću, početni je dokaz važnosti kluba.

Klupska scena je i danas jaka u Hrvatskoj, ima sjajnih rock i disco klubova u Zagrebu, Rijeci, Opatiji, Splitu, Osijeku i drugdje, neki poput Močvare i upokojenog Saloon-a imaju i svoje monografije, Jabuka je imala i svoju diskografsku kuću, no Kulušić ostaje onaj klupski brend koji je obilježio ne samo jedno doba nego i kompletnu rock-scenu dviju država.

Mitska mjesta

I danas su neki klubovi prepoznatljivi svjetionici pojedinih scena, razdoblja i glazbenog utjecaja: o CBGB-u u New Yorku snimljen je film, Cavern Club u Liverpoolu s pravom se titulira kao najpoznatiji klub na svijetu, a Roxy u Los

Angelesu bio je sjajna platforma za snimanje live albuma mnogih poznatih izvođača.

Iako je danas Rainbow Theatre sjedište pentekostne crkve u Britaniji, kao londonska koncertna promenade i dalje živi na live albumima Beach Boysa, grupe Queen i Erica Claptona koji su ondje snimljeni. Američki klubovi ravnopravni su dijelovi opjevane američke povijesti kao i njihovi automobili: u Fillmoreu u San Franciscu etablirali su se Grateful Dead, Jefferson Airplane i The Doors, a Roxy u Los Angelesu izvrstan je noćni klub gdje su live albume snimili Neil Young, Bob Marley & The Wailers i Van Morrison. CBGB u New Yorku, odakle su ponikli Ramones, Blondie i Talking Heads, toliko je neprežaljen da današnji dućan modnog dizajnera Johna Varvatos-a na toj lokaciji i dalje krasi klupski interijer.

Zagrebački Kulušić takvo je mitsko mjesto klupske glazbe i scenskih događanja, mjesto koje je ostalo dio uzbudljive amplificirane prošlosti koju, srećom, danas djelomično imamo dokumentiranu i na mnogim live albumima. To je i mjesto koje je okupljalo najuzbudljivije izvođače, mjesto gdje su snimani sjajni live albumi i mjesto dobro modelirane zabave s nizom izvanserijskih DJ-eva koji su Zagrebu predstavljali najnovije svjetske hitove samo za-

hvaljujući vlastitom entuzijazmu.

Govorimo li o klupskoj kulturi, onda je Kulušić njezin ogledni primjerak jer to nije bio samo rock-klub; ondje su se održavale predstave, performansi i drugi sadržaji, a funkcionirao je i kao dobro uhodani ugostiteljski objekt. Pritom je imao fantastičnu akustiku pa su u njemu mnogi izvođači odlučili snimiti svoje nastupe. Ponajbolji live albumi snimljeni su upravo ondje. I mnogi strani izvođači odsvirali su svoje legendarne koncerte u Kulušiću. Uvriježeno je mišljenje da je prvi koncert Pixies-a 1989. u Kulušiću jedan od tri najbolja strana nastupa u Zagrebu.

Točan datum i godinu otvaranja kluba malotko danas pamti, ali se zna da je s radom počeo sredinom šezdesetih godina u Hrvojevoj ulici, danas Ulici Hrvoja Vukčića. Najprije je to bio jedan od zagrebačkih klubova u kojem se održavao tada popularni plesnjak uz nastup bendova koji su svirali obrade. Nazvan je po narodnom heroju Josipu Kulušiću.

Klub je zbog preuređenja bio zatvoren 1972., a u novom ruhu otvoren 1980., kad i počinje njegovo najbolje doba.

Rodonačelnik kulture

Tijekom preuređenja u predvorju kluba,

Kompilacija je posvećena jednome od zaštitnih znakova Kulušića: Draženu Vrdoljaku. On je zadužio našu glazbu, ne samo kao novinar nego i kao svestrani glazbeni pregalac

Rock-kritičar Darko Glavan bio je čest gost kluba (na slici s Goranom Bregovićem)

Sredinom šezdesetih godina u Hrvojevoj ulici pod imenom narodnog heroja Josipa Kulušića otvoren je klub za tada popularni plesnjak uz nastup bendova koji su svirali obrade

duž triju zidova, umjetnik i dizajner Boris Bučan nacrtao je zeburu po kojoj se potom klub kolokvijalno sljedećih godina nazivao Zebra.

Početkom osamdesetih klub dobiva prefiks Glazbeno-scenski centar (GSC), kojim u tom razdoblju, kao i klubom Lapidarij, upravlja Centar za kulturnu djelatnost. Tijekom dana je GSC Kulušić funkcionirao kao kafić, dok je u večernjim satima predstavljao najraznovrsnija glazbeno-scenska događanja, od kazališnih predstava do koncerata.

Posebnost Kulušića bila je i galerija s pogledom na pozornicu, odakle su se savršeno mogli pratiti nastupi. Nisu svi posjetitelji imali pravo pristupa na galeriju pa je postala mjerilo društvenog statusa jer su na njoj mogli biti samo probrani gosti.

Osamdesetih je Kulušić postao središte novog vala i klub za brojne nove izvođače. Upravo ondje snimljeni su albumi koji su mnogim izvođačima i najbolja diskografska izdanja, a istovremeno su u samom vrhu ovdašnje diskografije: Filmov *Live in Kulušić*, Azrin *Ravno do dna* i *Distorzija* Električnog orgazma. Tu su sjajne albume snimili i Bijelo dugme, Laibach, SexA, Leb i sol, EKV i drugi izvođači... Na neki način, Kulušić je postao hram novoga vala, mjesto gdje su

se održavale najzbuđljivije svirke u osamdesetima, bio je rodonačelnik klupske kulture koja je snažno odjekivala i drugdje: u Lapidariju i Jabuci u Zagrebu, Palachu u Rijeci, Charliejevu klubu u Splitu, Uljaniku u Puli i na ostalim mjestima.

Ponajprije zahvaljujući tada vrlo utjecajnom natjecanju mladih bendova YURM-u (Jugoslavenskom rock momentu), na kojem su tada premijerno sudjelovala danas poznata rokerska imena kao što su Psihomodo pop, Lačni Franz, Mizar, Trotakt projekt, Videosex, Padot na Vizantija, Karlowy Vary, Stidljiva ljubica, Xenia, U škripcu, Cacadou Look, Kongres itd.

Posveta Vrdoljaku

U devedesetima se priča nastavlja, premda su u prvoj polovici, u vrijeme Domovinskog rata, svirke ipak bile nešto rjeđe. No Kulušić je i dalje bio u funkciji, a na samom početku dekade još su se održavali i atraktivni nastupi s inozemnim izvođačima.

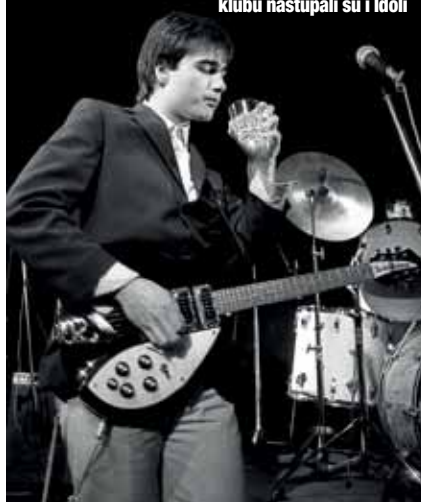
Kompilacija je posvećena jednome od zaštitnih znakova Kulušića: Draženu Vrdoljaku. On je zaista bio osoba koja je zadužila našu glazbu, ne samo kao novinar nego i kao svestrani glazbeni pregalač koji je neprestano rušio neke barijere u *backstageu* i sijao zasade glazbene kvalitete. Osim što se u Kulušiću bavio organizacijom, u radijskoj emisiji *S domaće pop-scene* na Drugom programu Radio Zagreba, nedjeljom u 23.03 on je proširio sve te zbuđljive *live* snimke i svima onima koji nisu mogli biti na nastupima i tako im omogućio uvid u ono najbolje od scene. Kad se tome dodaju njegove fantastične najave na počecima koncerata, od kojih su neke i zabilježene, jasno je da Dražen zauvijek ostaje jedan od najprepoznatljivijih osobnosti Kulušića.

Kako je istaknuo Tomo in der Mühlen u

Nacionalu, 1987. se počelo razmišljati više financijski pa se tako stvorila privatno-društvena sprega. On je preuzeo šankove i dio programa.

»Stvarali smo nakon koncertnog programa i program s DJ-evima. To je bilo vrlo neuobičajeno jer su čak i u svijetu klubovi bili ili koncertni ili disko. Taj je naš potez ujedno stvorio prve DJ zvijezde kod nas, jer bi se karte rasprodale i tjedan dana unaprijed za naše DJ-eve«, kaže Tomo.

U kulturnom zagrebačkom klubu nastupali su i Idoli

SINIŠA BOSANAC

Potkraj osamdesetih održavale su se vrhunske klupske večeri ispunjene najnovijom glazbom, naročito *funkom*, u čemu je prednjačila večer Tom Tom Club, koju su vodili Tomo in der Mühlen i Tomo Ricov.

Vjerski objekt

Početkom devedesetih, kad je privatizacija već uzela maha u Hrvatskoj, pod čudnim okolnostima Kulušić je preuzeo poduzetnik Mladen Mitak koji ga je vodio od 1994. do 1999. Preuredio je unutrašnjost, ali je zapostavio program koji je bio glavni sadržaj kluba. Zbog nesređenih imovinsko-pravnih odnosa, Mitak je prijavio prostor kao vjersku zajednicu »Preuzvišenog Srca Mladena Mučenika«. Iako je naknadno izjavio da je to bila zezancija, prostor je kao vjerski objekt imao poseban status, ali je ostao zatvoren sve do današnjih dana, punih dvadeset godina. Navodno spor o vlasništvu toga prostora još traje.

Bez obzira na to, Kulušić je i dandanas simbol klupske kulture na ovim prostorima, a kompilacija koju je inicirao Želimir Babogredac i koja će uskoro biti objavljena, efektno je zvučno podsjećanje na najbolje godine toga kluba.

CANTUS

ZA IZDAVAČE
Antun Tomislav Šaban
Mirjana Matić

UREDNIŠTVO
Darko Bakić
Josip Radić
Milan Majerović–Stilinić
Eta Kočić
Marija Saraga
Jana Haluza
(glavna urednica)

LEKTURA
Rosanda Tometić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Luka Gusić

TISAK
Studio New Flyer d.o.o.
Aleja Seljačke bune 7a
10090 Zagreb

e-mail: cantus@cantus.hr
cijena: 22 kune
(za članove HDS-a besplatno)
ISSN 1330-4747

CJENIK OGLASA ZA CANTUS

1/1 CIJELA STRANICA
6.000 kn
1/2 STRANICE
3.000 kn
1/3 STRANICE
2.000 kn
1/4 STRANICE
1.500 kn

Cijene oglasa izražene su bez
PDV-a
i ne uključuju dizajn oglasa.

Oglasi na vanjskom ovitku novina
navedenih formata naplaćuju se
dodatnih 30% od izražene cijene.
Sva pitanja o smještaju oglasa,
uputiti na
cantus@cantus.hr

CANTUS

BROJ 221, SVIBANJ 2020.

Mnogi ljudi čije pjesme volite, sada su pred nezapamćenim izazovom osiguravanja egzistencije za sebe i svoje obitelji

Sedam načina pomoći omiljenom glazbeniku tijekom kriznog razdoblja

Ostati bez koncerata, otkazati sve planirane promocije, studijska snimanja, suradnje i snimanja videospotova, za njih i njihove obitelji znači ostati bez posla i prihoda

Piše: HDS ZAMP Press

Za vaše omiljene glazbenike i bendove ovo je vrlo teško vrijeme s, nažalost, jednako lošom prognozom za sljedeće mjesece i cijelu 2020. godinu. Dogodilo im se nešto nezapamćeno: ostati bez koncerata, otkazati sve planirane promocije, studijska snimanja, suradnje i snimanja

videospotova, za njih i njihove obitelji znači ostati bez posla i prihoda. Nemali broj njih prethodnih je godina investirao u svoje znanje, vještinu, glazbenu opremu, kombije, informatičku ili studijsku opremu i prostor, nadajući se povratu sredstava od nastupa uživo i drugih prihodovnih izvora. Međutim, to do daljnjega nije moguće. Dodajmo i da je uglavnom riječ o *freelance*

profesiji, u kojoj se često posluje bez stalnog zaposlenja, temeljem izvođačkog i autorskog ugovora, bez ikakvih jamstava i osiguranja. Mnogi ljudi čije pjesme volite, sada su pred nezapamćenim izazovom osiguravanja egzistencije za sebe i svoje obitelji, a dio se pita: je li vrijeme da odustanem od glazbe i posvetim se nečem drugom? No čemu se posvetiti i kako to učiniti

u ovim uvjetima? HDS ZAMP za one najugroženije među njima već je osigurao 800.000 kuna iz svojega Fonda solidarnosti; radi se na raznim drugim načinima pomoći. Donosimo **sedam prijedloga** kako i vi možete, barem malo, pomoći svojim omiljenim glazbenicima da prebrode ovo krizno razdoblje.

1.

Platite za njihovo stvaralaštvo!

Naručite njihove CD-ove i LP-jeve putem *online web shopova* izdavačkih kuća, poduprite nezavisne glazbenike (one koji najviše ovise o koncertnoj aktivnosti) kupnjom albuma putem platforme Bandcamp. Što je glazbenik "manji", više će mu značiti vaša potpora, vjerujte nam!

2.

Koristite se legalnim izvorima glazbe

Sada pogotovo nije vrijeme za piratluk i *Torrente*. Mjesečna pretplata na glazbene *streaming* servise poput najnovijeg Apple Musica, Deezer, YouTube Musica ili Google Play, ekvivalent je cijeni jedne *pizze* u *pizzeriji*, a dio toga vašeg iznosa dobit će upravo oni koji tu glazbu stvaraju. Spomenuti servisi nude i po 60 milijuna pjesama i različite načine na koje ih možete slagati u *play liste*. Ne zaboravite ni apsolutnu slobodu prilikom uživanja u glazbi na svojem socijalno distanciranom balkonu, *joggingu* ili izletu u prirodu!

3.

Obnovite (bendovsku) garderobu

Mnogi se bendovi danas održavaju i prodajom glazbenog *mercha*, odnosno suvenira, poput majica, kapa, bedževa, pa čak i kućnih ogrtača i maskica za lice. Umjesto u trgovačkom centru, ovih dana svoju garderobu osvježite izravno na mrežnoj ili Facebook stranici svojega omiljenog glazbenika i naručite si dostavom majice ili hudiću; jednom kad izolacija završi, dobro će vam doći *cool* izjava glazbene preferencije, a *selfie* fotku nakon koncerta s vama u majici kupljenoj u doba koronakrize nitko vam neće odbiti...

4.

Zadržite kupljenu ulaznicu

Dugo ste planirali odlazak na koncert svojega omiljenog benda, ali on je odgođen za neka bolja vremena. Ne vraćajte ulaznicu, pa čak i ako ne dospijete na novi termin koncerta. Zauzvrat, poslušajte ovih dana besplatno sve što je vaš omiljeni glazbenik objavio na YouTubeu. Kad ste već tamo, stisnite i *like* ispod svakog spota koji stignete.

5.

Zatražite pjesmu na radiju ili televiziji

Nazovite urednika svojega lokalnog radija, javite se u program radijskih i televizijskih emisija i zatražite da puste vašu omiljenu pjesmu. Činite to slobodno i često. Osim etera i slušateljstva, uveselit ćete i autore i izvođače te pjesme — oni će za nekoliko mjeseci (kad im to bude još i važnije nego danas!) za njezino emitiranje ostvariti zaradu putem sustava kolektivnog ostvarivanja prava zaštite ZAMP-a i HUZIP-a. Oni će uredno prebrojiti sva emitiranja i raspodijeliti glazbenicima novac koji mediji plaćaju na ime autorskih i njima srodnih izvođačkih prava.

6.

Skrenite pažnju prijateljima

Podijelite profil svojega omiljenog glazbenika ili pjesmu na društvenim mrežama. Pretplatite se na njihov kanal — nikome nije lako stići do tisuću na YouTubeu, ali vas ta pretplata zaista ništa ne košta. Preporučite njihovu glazbu svojim prijateljima te pratiteljima na društvenim mrežama. Ionako su svi ovih dana zalijepljeni za ekrane, zar ne?! Na taj se način najbolje širi baza fanova koji će, kad sve ovo prođe, činiti većinu publike na koncertima.

7.

»Jeste li im ikad rekli da ih volite?«

Baš kao i vi, vaši omiljeni bendovi i glazbenici ovih tjedana i mjeseci dosta vremena provode na društvenim mrežama. Jednostavno, pošaljite im poruku ohrabrenja, ispričajte koliko vam znači njihova glazba, pitajte ih kako provode dane i dajte im do znanja da i dalje nestrpljivo čekate njihovu novu pjesmu ili album.

Hvala vam u njihovo ime!